

NELJÄNNESVUOSIJULKAISU
KVARTALSPUBLIKATION

Kvartti

04

2022

Kaupunkitieto ● Stadsforskning och -statistik ● Urban Research and Statistics

Töissä Helsingissä mutta kotona muualla

– kaupungin rajat ylittävä työmatkailu
lisääntynyt

Miten mitataan
tapahtumien
taloudellisia
vaikutuksia?

*Yli puolet helsinkiläisistä
juttelee usein
naapurien kanssa*

Helsinki
Helsingfors

Kvartti

NELJÄNNESVUOSIJULKAISU • KVARTALSPUBLIKATION

Helsingin kaupunki • kaupunkitieto
Helsingfors stad • stadsforskning och -statistik
City of Helsinki • Urban Research and Statistics

Päätoimittaja • Ansvarig redaktör • Editor in Chief ▶ **TIMO CANTELL**

Toimitus • Redaktör • Editor ▶ **TEEMU VASS**

Käännökset • Översättning • Translations ▶ **HELSINGIN KAUPUNGINKANSLIA (IRIS HOLMBERG, ULRIKA ENCKELL), LINGONEER OY, ACOLAD OY**

Kuviot • Figurer • Graphs ▶ **LOTTA HAGLUND**

Visuaalinen ilme • Formgivning • General Layout ▶ **PEKKA KAIKKONEN**

Kansikuva • Pärmbild • Cover Photo ▶ **MAIJA TOIVANEN / HAM / HELSINKI BIENNAALI**

Kansi • Pärm • Cover ▶ **PEKKA KAIKKONEN**

Painoyhteydet • Tryckerikontaktperson • Printing Contact ▶ **LOTTA HAGLUND**

Paino • Tryckeri • Print ▶ **LIBRIS OY, HELSINKI 2023**

Julkaisija ▶ **HELSINGIN KAUPUNKI, KAUPUNGINKANSLIA, KAUPUNKITieto**

PL 550, 00099 Helsingin kaupunki

puh. (09) 310 43297

Utgivare ▶ **HELSINGFORS STAD, STADSKANSLIET, STADSFORSKNING OCH -STATISTIK**

PB 550, 00099 Helsingfors stad

tel. (09) 310 43297

Publisher ▶ **CITY OF HELSINKI, EXECUTIVE OFFICE, URBAN RESEARCH AND STATISTICS**

P.O.BOX 550, FI - 00099 City of Helsinki, Finland

telephone +358 9 310 43297

Tilaukset, jakelu | Beställningar, distribution | Subscriptions, distribution ▶ kaupunkitieto@hel.fi

ISSN 0788-1576 (painettu)

ISSN 1796-7279 (verkossa)

4 Pääkirjoitus:
Timo Cantell

6 **Laura Ansala**
Töissä Helsingissä mutta kotona muualla?
Viimeaikaiset muutokset Helsingissä työssäkäyvien asuinpaikoissa

16 **Pasi Saukkonen**
Työperusteisen maahanmuuton edistäminen
– Helsingin tavoite Suomen maahanmuuton tilannekuvan kontekstissa

26 **Pekka Mustonen**
Suuria toiveita ja pulaa tiedosta
– tapahtumien taloudellinen vaikuttavuus puntarissa

36 **Jukka Hirvonen**
Naapurien kanssa juttelu ja naapuriapu:
Helsingin turvallisuustutkimuksen tuloksia

46 **Jenni Erjansola**
Viihtyisyyttä mutta myös epäjärjestyksen pelkoa
– helsinkiläiset kommentoivat kaupunkiturvallisuutta

Helsinki
Helsingfors

JUHA VALKEAJOKI / HELSINKI PARTNERS

Kaupunkien ja kaupunki-elämän houkuttelevuuteen liittyviä kysymyksiä on pohdittu paljon koronapandemian aikana. Helsingin ja muiden kaupunkien tulevaisuuden kannalta on olennaista, että kaupungissa halutaan asua ja niin asuinalueilla kuin keskusta-alueella viihdyttään. Pandemia on kiistatta muuttanut joitakin vakiintuneita tapoja käyttää kaupunkia, esimerkiksi yleistyneen etätyöskentelyn ja sen myötä joidenkin työpaikka-alueiden vähentyneiden väestövirtojen kautta.

VAIKKA TARKASTELUN kohteena ei suoranaisesti olisikaan koronapandemia, sen vaikutuksia voidaan Kvartti-lehden sivuilla todennäköisesti varsin pitkään. Tälläkin kertaa korona tulee esille esimerkiksi katsottaessa muutoksia Helsingissä työssäkäyvien asuinpaikoissa. Laura Ansalan tarkastelusta käy ilmi, että yhä useampi tulee Helsingin työmarkkinoille muualta kuin kaupungin rajojen sisältä. Osaselitys tähän löytyy nimenomaan korona-ajan kokemuksista ja varsinkin etätöiden lisääntymisestä. Keskuskaupunkina Helsinki ei suinkaan ole yksin vastaavassa tilanteessa, mutta täällä muutokset ovat varsin nopeita.

OMA KYSYMYKSENSÄ on ulkomailta tuleva työvoima ja kuinka sen saantia voi edistää. Pasi Saukkonen tutkailee ilmiön kehitystä ja kiinnittää huomiota

siihen, että Suomi ja Helsinki ovat kilpailuasetelmassa monien muiden maiden ja kaupunkien kanssa osaavan työvoiman houkuttelussa. Meillä on ollut paljon virolaista työvoimaa, mutta viime vuosina virolaisten tilanne on kääntynyt paluumuutoksi. Työperusteinen maahanmuutto kytkee Suomen ja Helsingin kiinnostavuuden myös talouskysymyksiin kuten hyvinvointiyhteiskunnan rahoittamiseen tulevaisuudessa.

KAUPUNKI SAA ihmisten viihtymisestä tuloja muun muassa tapahtumateollisuuden sivuvaikutuksena: kun Helsingissä järjestetään erilaisia tapahtumia ja kongresseja, sekä niiden kävijät että paikallinen väestö kuluttavat kaupungissa yhteensä enemmän rahaa kuin tavallisessa arjessa. Pekka Mustonen pohtii artikkelissaan, miten tapahtumien taloudellisia vaikutuksia voidaan mitata ja miksi mittaaminen usein on puutteellista tai jopa olematonta.

KAUPUNKILAISTEN TILANNETTA ja heidän omia näkemyksiään seurataan muun muassa keräämällä pitkäaikaisia tutkimusaineistoja eri teemoista. Yksi tällainen tietolähde on Helsingin turvallisuustutkimus, jossa kartoitetaan kaupungin vetovoimatekijänkin pidettyä kaupunkiturvallisuutta. Jenni Erjansola tarkastelee artikkelissaan tutkimusaineiston mittavaa avovastausten kokonaisuutta. Vastaajien itsensä ilmaisemien näkökohtien kautta on mahdollista kuulla kaupunkilaisten ääntä

ja kokemusta moninaisin tavoin. Näin suoranaisten pelkojen ohella esille nousevat myös näkemykset siitä, mitkä asiat, paikat tai tilanteet koetaan häiriöiksi tai epämiellyttäviksi. Yksi keskeinen havainto on se, että vaikka Suomessa ja Helsingissä vallitsee korkea luottamus kanssaihmiin ja viranomaisiin, luottamuksen jatkuva vaaliminen on tärkeää kokonaisuuden kannalta.

SAMASTA AINEISTOSTA tuodaan tässä lehdessä esiin myös klassinen kaupunkiteemaan liittyvä kysymys niin sanotuista heikoista siteistä, jota tarkastellaan kysyen, tuntevatko tai tervehtivätkö asukkaat naapureitaan ja keskustelevatko he keskenään. Jukka Hirvonen on havainnut omassa tutkimuksessaan, että yli puolet helsinkiläisistä vastaajista juttelee naapureidensa kanssa viikoittain. Myös naapuriapua annetaan verrattain paljon, lähes kolmannes auttaa naapureitaan ainakin kerran kuukaudessa. Tällaiset siteet ovat tärkeitä kaupunki-elämän ja -turvallisuuden kannalta. ■

Timo Cantell

kaupunkitietopäällikkö
Helsingin kaupunki

Töissä Helsingissä mutta kotona muualla?

Viimeaikaiset muutokset Helsingissä työssäkäyvien asuinpaikoissa

● LAURA ANSALA

Entistä useampi Helsingissä työskentelevä asuu muualla kuin Helsingissä. Tämän suuntainen muutos on ollut nähtävissä kaikissa ammattiryhmissä, myös sellaisissa, joissa lähityön osuus suhteessa etätöihin on merkittävä. Kaiken kaikkiaan Helsingissä työskentelevistä hieman alle 60 prosenttia asuu Helsingissä. Artikkelin tiedot perustuvat vuoden 2020 loppua kuvaaviin tilastoihin, joita verrataan aiempien vuosien tietoihin.

Vuoden 2020 alussa alkanut koronapandemia on mullistanut Helsingin työmarkkinoita monin tavoin. Etenkin pandemian alkuvaiheessa lomautukset ja työttömyys kasvoivat rajusti, ja monet työlliset siirtyivät tekemään töitä kotoa käsin. Siinä missä työttömyys Helsingissä on alkanut lähestyä pandemiaa edeltänyttä tasoa, etätöskentely on edelleen huomattavasti aiempaa yleisempää niillä aloilla, joilla se on mahdollista. Ennen pandemiaa vuonna 2019 noin 18 prosenttia Uudellamaalla asuvista työllisistä työskenteli säännöllisesti kotonaan. Vuonna 2020 tämä osuus tuplaantui 36 prosenttiin, ja vuonna 2021 sama osuus työllisistä työskenteli vähintään puolet työajasta kotoaan käsin. (Leskinen 2022)

Myös maan sisäisessä muuttoliikkeessä Helsingin ja muun Suomen välillä on tapahtunut pandemian myötä muutoksia, jotka liittyvät mahdollisesti osin etätyön yleistymiseen. Kun vuonna 2019 Helsinki sai muuttovoittoa muista Suomen kunnista noin 1 800 henkilöä, vuonna 2020 Helsingin muuttoliike muualta Suomesta oli tappiollista noin 1 000 henkilöllä. Vuonna 2021 Helsingin muuttotappio muualle Suomeen jatkoi kasvamistaan ja yli kolminkertaistui noin 3 200 henkilöön. Muuttovoiton kääntymiseen muuttotappioksi vaikutti erityisesti Helsingistä poismuutto: kun vuosina 2019–2021 Helsinkiin muutti vuosittain tasaisesti noin 35 000 henkilöä muualta Suomesta, Helsingistä muualle Suomeen muuttaneiden määrä kasvoi vuoden 2019 reilusta 33 000 henkilöstä liki 39 000 henkilöön vuonna 2021. (SVT 2022a) Vuoden 2022 kahdella ensimmäisellä neljänneksellä lähtömuutto Helsingistä muualle Suomeen vähentyi ja alkoi painua lähemmäksi vuoden 2019 tasoa (Helsingin seudun aluesarjat -tietokanta 2022).

TÄSSÄ ARTIKKELISSA tarkastellaan, näkyvätkö pandemia-ajan muutokset etätyöskentelyssä ja muuttoliikkeessä siinä, missä määrin Helsingissä työskentelevät asuvat muualla kuin Helsingissä. Erityisen kiinnostuksen kohteena on, olivatko nämä mahdolliset muutokset erilaisia eri kunnissa tai alueilla, joilta Helsingissä käydään töissä, ja vaihteliko muutosten luonne eri ammattiryhmien välillä. Artikkelin tarkasteluissa käytetään Tilastokeskuksessa laadittua ammattitilastoaineistoa, joka perustuu Tilastokeskuksen työssäkäyntitilastoon (SVT 2022b). Tarkasteluissa hyödynnetään erityisesti tilastoaineiston tietoja Helsingissä työskentelevien henkilöiden asuinpaikkojen sijainnista ja hei-

dän ammateistaan. Tilastoaineiston tuorein tieto kuvaa vuoden 2020 eli ensimmäisen koronavuoden lopun tilannetta. Riippuen tarkastelusta, vuoden 2020 tilannetta vertaillaan vuosin 2019 tai 2018.¹

Valtaosa Helsingissä työssäkävistä asui Helsingin seudulla – Helsingissä asuvien Helsingissä työssäkävien määrä putosi selvästi

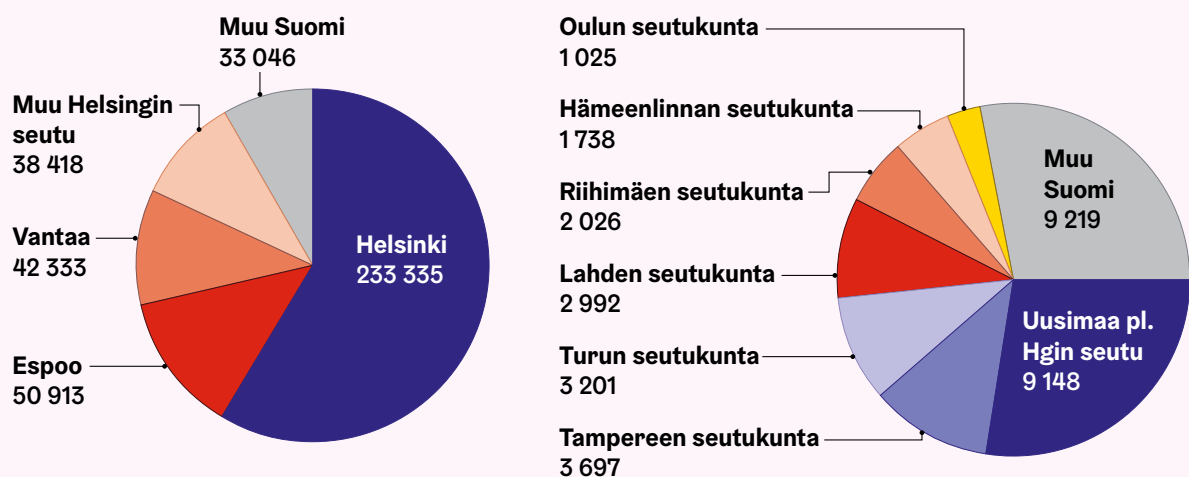
Vuonna 2020 Helsingissä työskenteli noin 398 000 henkilöä ja asui noin 302 000 työllistä. Helsingin työpaikkaomavaraisuus oli siten 132 prosenttia. Vajaat 59 prosenttia Helsingissä työssäkävistä, eli reilut 233 000, myös asui Helsingissä (Kuvio 1). Vajaat 13 prosenttia Helsingissä työssäkävistä asui Espoossa ja reilut 10 prosenttia Vantaalla. Muissa Helsingin seudun 11 kunnassa asui yhteensä vajaat 10 prosenttia Helsingissä työssäkävistä. Näistä kunnista Helsingissä työssäkäviä asui eniten Järvenpäässä, Nurmijärvellä ja Kirkkonummella. Kaikkiaan Helsingin seudun kunnissa asui vajaat 92 prosenttia kaikista Helsingissä työssäkävistä.

HELINGIN SEUDUN ulkopuolella asui yhteensä reilut 8 prosenttia Helsingissä työssäkävistä vuonna 2020. Helsingin seudun ulkopuolisella Uudellamaalla asui reilut 9 100 Helsingissä työssäkävää. Tampereen seutukunnassa asui noin 3 700 ja Turun seutukunnassa noin 3 200 Helsingissä työssäkävää. Myös Lahden seutukunnassa asuvien Helsingissä työssäkävien lukumäärä oli samaa luokkaa, liki 3 000. Riihimäen, Hämeenlinnan ja Oulun seutukunnissa Helsingissä työssäkävien määrä oli pienempi. Uudenmaan ja mainittujen seutukuntien ulkopuolella asui yhteensä noin 9 200 Helsingissä työssäkävää.

1) Vuotta 2019 koskevan tilastoaineiston tietosisältö on suppeampi kuin vuotta 2018 koskeva tietosisältö.

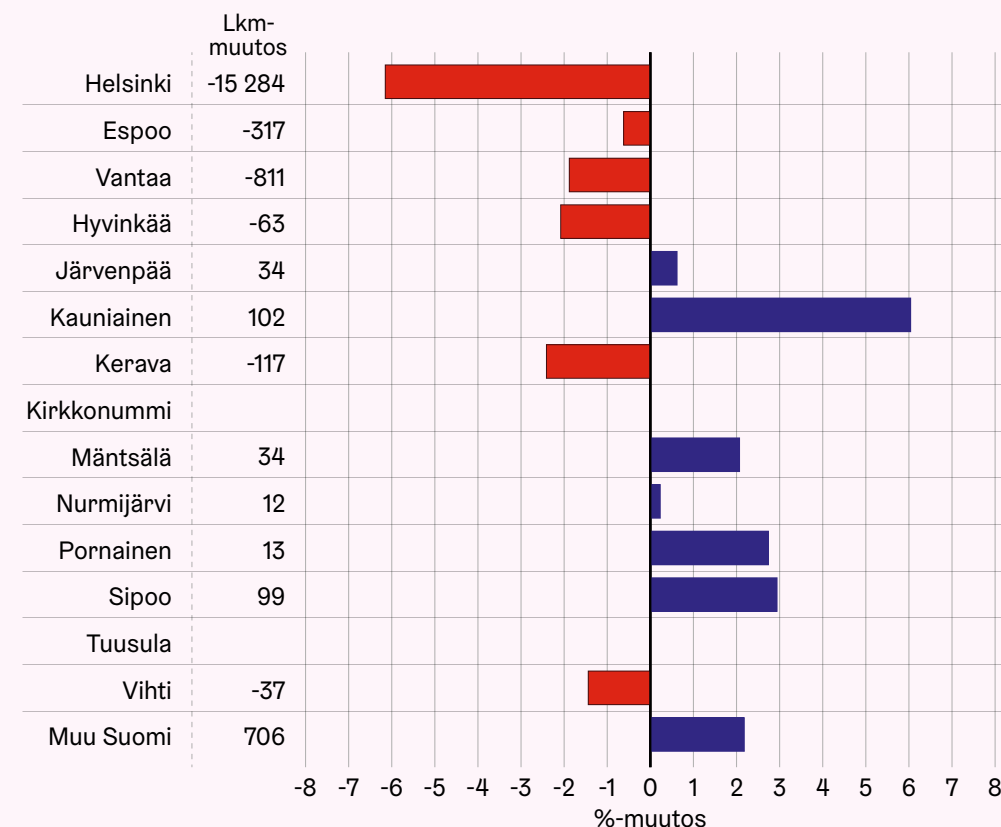
KUVIO 1.

Helsingin seudulla (vasen) ja sen ulkopuolella asuvien (oikea) Helsingissä työssäkävien määrä vuonna 2020.

KUVIO 2.

Helsingissä työssäkävien määrän absoluuttinen ja suhteellinen muutos asuinpaikan mukaan vuosien 2019 ja 2020 välillä.

KORONAPANDEMIAN ENSIMMÄISENÄ vuotena 2020 Helsingissä työssäkävien (eli Helsingin työpaikkojen) määrä putosi edellisvuoden vajaasta 414 000:sta 3,8 prosentilla eli vajaalla 16 000 työssäkävällä. Helsingissä asuvien työllisten määrä väheni vielä enemmän, edellisvuoden reilusta 321 000:sta 6,1 prosentilla eli yli 19 000 työllisellä. Näiden muutosten myötä Helsingin työpaikkaomavaraisuus kasvoi 129:stä 132 prosenttiin vuonna 2020.

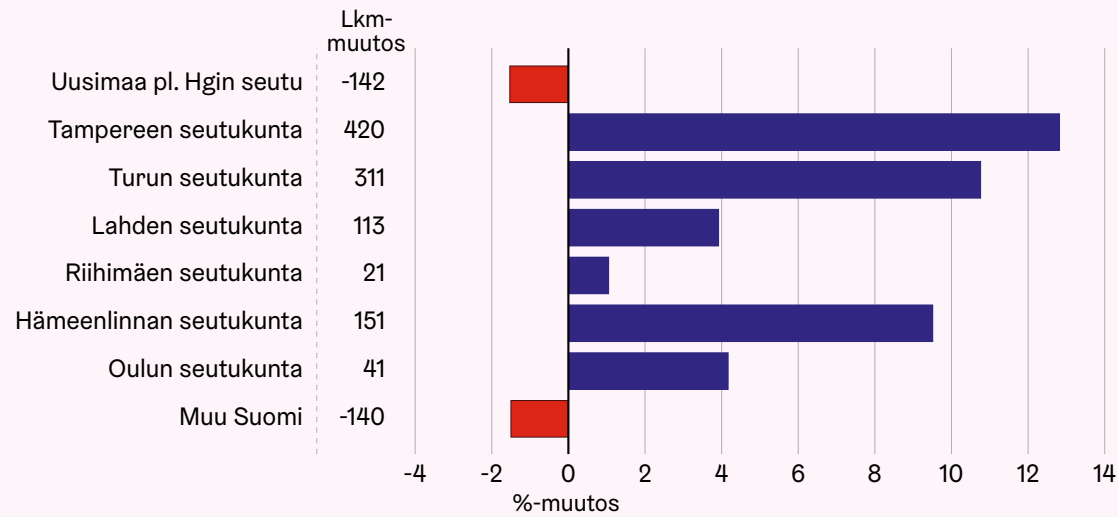
SUhteellinen pudotus Helsingin työpaikkamäärässä vuonna 2020 oli liki samansuuruinen kuin muualla Suomessa keskimäärin. Edeltävinä vuosina kehitys Helsingissä ja muualla Suomessa oli päinvastaista. Vuosina 2016–2019 Helsingin työpaikkamäärä kasvoi 1–3 prosenttia vuosittain, ja kasvu oli kunakin vuonna muun Suomen vastaavaa keskimääräistä kasvua nopeampaa. Ennen vuotta 2020 Helsingissä työssäkäynti väheni edellisen kerran vuonna 2014, mutta tuolloinkin vain vajaalla prosentilla edeltävästä vuodesta.

ERITYISEN PALJON vuonna 2020 väheni niiden Helsingissä työssäkävien määrä, jotka myös asuivat Helsingissä. Heidän määränsä putosi edellisvuoden vajaasta 249 000 työssäkävistä reilulla 6 prosentilla eli yli 15 000 työssäkävällä (Kuvio 2). Helsingiläisten Helsingissä työskentelevien määrä putosi siis likimain yhtä paljon kuin Helsingin työpaikkamäärä kaiken kaikkiaan. Samalla myös Helsingissä asuvien osuus Helsingissä työssäkävistä väheni noin 1,5

prosenttiyksikköä edellisvuoden reilusta 60 prosentista. Juuri helsinkiläisten määrän suurta pudotusta selittänee ainakin osin koronapandemian työttömyysvaikutusten kohdistuminen palvelu- ja myyntityöntekijöiden kaltaisiin ammattiryhmiin, joissa työtehtävät edellyttävät lähityöskentelyä ja Helsingissä asuvien osuus on siksi erityisen suuri. Ammattiryhmäkohtaisia muutoksia Helsingissä työssäkäynnissä tarkastellaan artikkelissa tarkemmin jäljempänä.

MYÖS ESPOOSSA ja Vantaalla asuvien Helsingissä työssäkävien määrä väheni vuonna 2020, noin 0,6 ja 1,9 prosentilla eli yhteensä reilulla 1 100 työssäkävällä. Monissa Helsingin seudun pienemmissä kunnissa asuvien Helsingissä työssäkävien määrä sitä vastoin kasvoi vuonna 2020. Suhteellisesti kasvu oli suurinta Kauniaisissa asuvien kohdalla, noin kuusi prosenttia. Kasvua tapahtui myös Järvenpäässä, Mäntsälässä, Pornaisissa ja Sipoossa asuvien Helsingissä työssäkävien määrässä. Lukumääräisesti muutokset Helsingin seudun pienemmissä kunnissa asuvien Helsingissä työssäkävien määrässä olivat kuitenkin pieniä. Yhteensä näissä pienemmissä seudun kunnissa asuvien Helsingissä työssäkävien määrä kasvoi alle sadalla henkilöllä.

KUN KATSOTAAN sekä Espoossa ja Vantaalla että pienemmissä Helsingin seudun kunnissa asuvia Helsingissä työssäkäviä yhteensä, heidän kokonaismääränsä putosi vuon-

KUVIO 3.

Helsingissä työssäkäyvien määrän absoluuttinen ja suhteellinen muutos asuinpaikan mukaan Helsingin seudun ulkopuolella vuosien 2018 ja 2020 välillä.

na 2020 reilulla tuhannella henkilöllä eli 0,8 prosentilla edellisvuodesta. Tästä huolimatta näissä kunnissa asuvin osuus Helsingissä työssäkäyvistä kasvoi yhteensä noin prosenttiyksiköllä 33 prosenttiin. Helsingin seudun ulkopuolella asuvien Helsingissä työssäkäyvien määrä kasvoi vuonna 2020. Kaikkiaan kasvua Helsingin seudun ulkopuolelta Helsingissä työssäkäyvien määrässä kertyi edellisvuodesta 2,2 prosenttia eli lukumääräisesti noin 700 henkilöä.

MUUTOKSIA SEUDUN ulkopuolella asuvien Helsingissä työssäkäyvien määrissä voidaan tarkastella alueittain vertaamalla vuoden 2020 tilannetta vuoden 2018 tilanteeseen (Kuvio 3). Vuoteen 2018 verrattuna Helsingin seudun ulkopuolella asuvien Helsingissä työssäkäyvien määrä kasvoi 2,4 prosentilla eli liki 800 henkilöllä.² Kasvu oli huomattavinta Tampereen ja Turun seutukunnissa asuvien kohdalla: Tampereen seutukunnassa asuvien määrä kasvoi liki 13 prosentilla ja Turun seutukunnassa asuvien liki 11 prosentilla. Myös muissa tarkastelluissa seutukunnissa asuvin Helsingissä työssäkäyvien määrä kasvoi, mutta Uudellamaalla (pl. Helsingin seutu) ja muualla Suomessa asuvien Helsingissä työssäkäyvien määrä väheni.

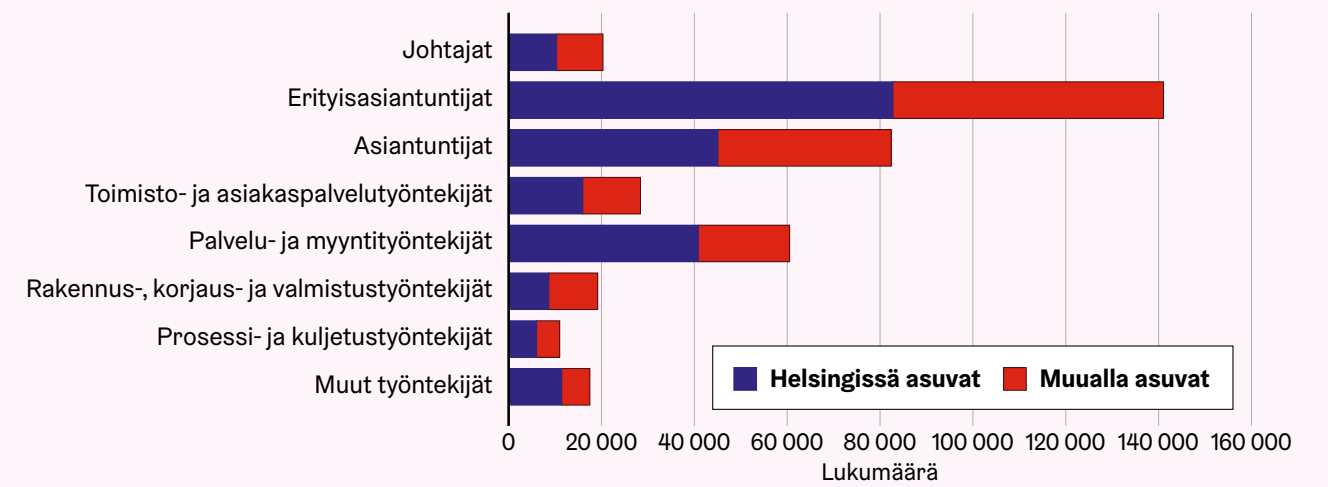
2) Vuoteen 2018 verrattuna Helsingin työpaikkamäärä väheni kaikkiaan 2,7 prosenttia eli reilulla 11 000:lla. Helsingin seudulla asuvien Helsingissä työssäkäyvien määrä tippui kaikkiaan 3,2 prosenttia vuodesta 2018. Helsingissä asuvien ja työssäkäyvien määrä putosi 5,3 prosenttia, mutta muualla Helsingin seudulla asuvien Helsingissä työssäkäyvien määrä kasvoi 0,8 prosenttia vuodesta 2018.

Helsingissä työskenteli paljon erityisasiantuntijoita – heidän määränsä kasvoi mutta palvelu- ja myyntityöntekijöiden määrä pieneni huomattavasti

Ammattirakenteensa puolesta Helsinkiä voi kutsua asiantuntijoiden kaupungiksi. Vuonna 2020 reilu kolmannes Helsingissä työssäkäyvistä, noin 141 000 henkilöä, oli erityisasiantuntijoita, ja reilu viidennes, yli 82 000 henkilöä, oli asiantuntijoita (Kuvio 4).³ Myös palvelu- ja myyntityöntekijöinä työskenteli merkittävä osa Helsingissä työssäkäyvistä, noin 15 prosenttia. Helsingissä asuvien osuus Helsingissä työssäkäyvistä vaihteli ammattiryhmittäin huomattavasti. Osin tätä vaihtelua selittävät ammattiryhmien väliset erot muun muassa työn luonteessa ja etätyöskentelyn mahdollisuuksissa. Suurimmillaan Helsingissä asuvin osuus oli palvelu- ja myyntityöntekijöiden kohdalla, vaajat 68 prosenttia, ja pienimmillään rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijöiden kohdalla, 45 prosenttia. Helsingissä työskentelevistä erityisasiantuntijoista noin 58 prosenttia asui Helsingissä.

HELINGISSÄ TYÖSSÄKÄYVIEN määrien muutokset vuonna 2020 eri ammattiryhmissä poikkesivat toisistaan niin

3) ”Muut työntekijät”-ammattiryhmä muodostuu henkilöistä, jotka työskentelevät muun muassa siivoukseen, jätehuoltoon, keittiö- ja pesulatyöhön ja kuljetus- ja rahdinkäsittelytyöhön liittyvissä avustavissa, rutiiniluonteisissa tai vähän koulutusta vaativissa tehtävissä (SVT 2022c). Kuviossa esitettyjen ammattiryhmien lisäksi sotilaat ja maanviljelijät, metsätyöntekijät ym. muodostavat omat ammattiryhmänsä. Lisäksi osa työssäkäyvistä kuuluu ammatiltaan tuntemattomien luokkaan.

KUVIO 4.

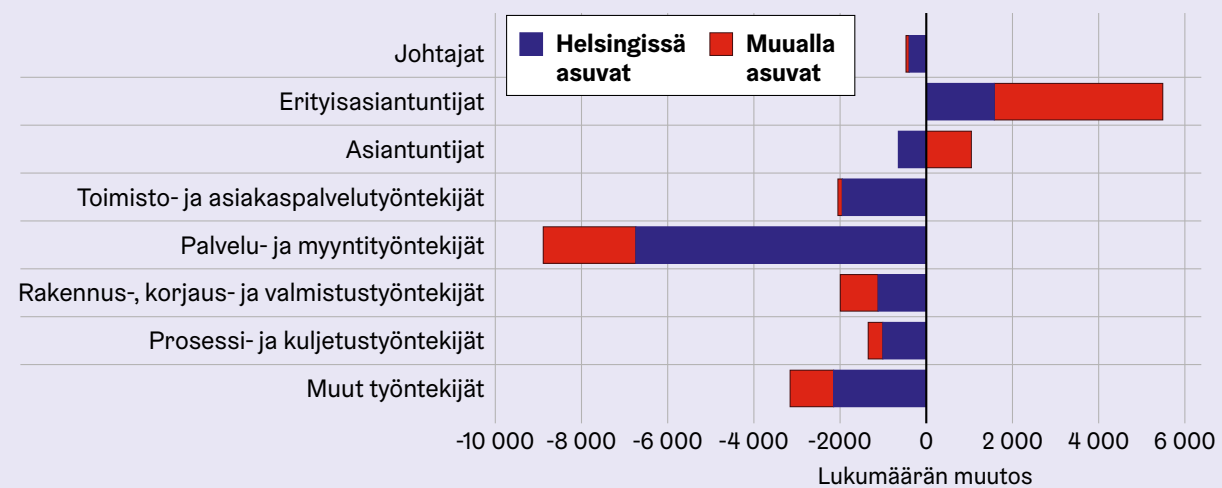
Helsingissä työssäkäyvien määrä asuinpaikan mukaan ammattiryhmittäin vuonna 2020.

suuruudeltaan kuin suunnaltaan. Lukumääräisesti selvästi eniten putosi Helsingissä työssäkäyvien palvelu- ja myyntityöntekijöiden määrä, liki 9 000 henkilöllä (Kuvio 5). Määrällisesti toiseksi eniten pieneni ammattiryhmä ”muut työntekijät”, reilulla 3 000 henkilöllä. Näissä kahdessa ammattiryhmässä Helsingissä asuvien osuus Helsingissä työssäkäyvistä oli erityisen suuri, noin kaksi kolmasosaa. Myös toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijöiden, rakennus-, korjaus-, ja valmistustyöntekijöiden sekä prosessi- ja kuljetustyöntekijöiden määrä väheni vuonna 2020 huomattavasti. Sen sijaan erityisasiantuntijoiden määrä kasvoi huomattavasti, lähes 5 500 henkilöllä. Vuonna 2020 tapahtuneiden muutosten myötä Helsingin työpaikkojen ammattirakenteen asiantuntijavaltaisuus vain vahvistui entisestään, samalla kun ennen kaikkea palvelu- ja myyntityön osuus työpaikoista pieneni.

HUOMATTAVAA OLI myös se, että ammattiryhmien sisällä muutokset olivat varsin erilaisia Helsingissä ja muualla asuvien keskuudessa. Ammattiryhmissä, joissa Helsingin työpaikkamäärä pieneni, pudotukset olivat Helsingissä asuvien joukossa suhteellisesti suurempia kuin muualla asuvien joukossa. Toisaalta Helsingissä työssäkäyvien erityisasiantuntijoiden ryhmässä, joka kokonaisuudessaan kasvoi, Helsingissä asuvien määrä nousi selvästi vähemmän kuin muualla asuvien määrä. Helsingissä työssäkäyvien asiantuntijoiden kohdalla puolestaan muutokset olivat jopa eri suuntaisia. Siinä missä Helsingissä asuvien määrä pieneni, muualla asuvien määrä kasvoi. Näiden erilaisten muutosten seurauksena kaikissa ammattiryhmissä Helsingissä asuvien osuus Helsingissä työssäkäyvistä pieneni. Ainakin osin tämän taustalla saattoi olla vuonna 2020 voimaantunut poismuutto Helsingistä.

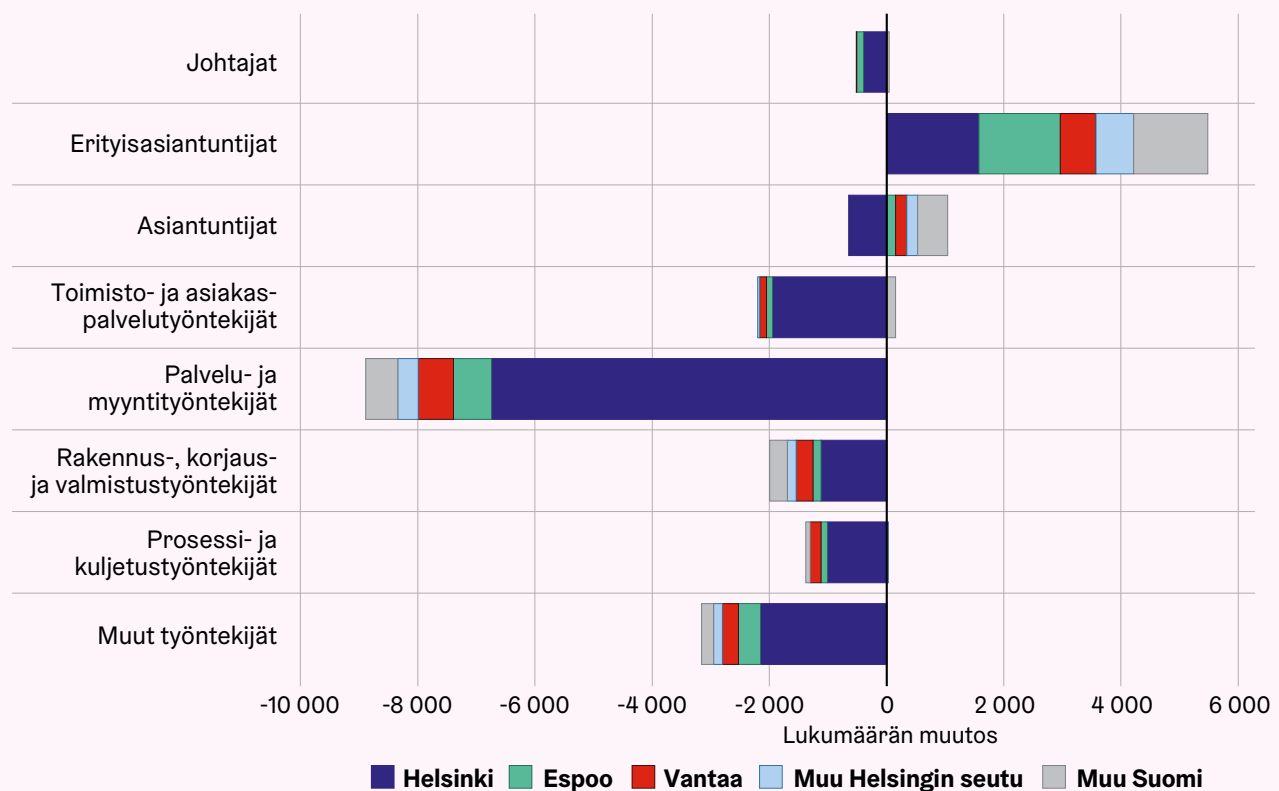

Monien muiden työmarkkinoilla tapahtuneiden muutosten ohella myös Helsingissä työssäkäynnin alueellinen rakenne muutti muotoaan jo koronapandemian ensimmäisenä vuotena.

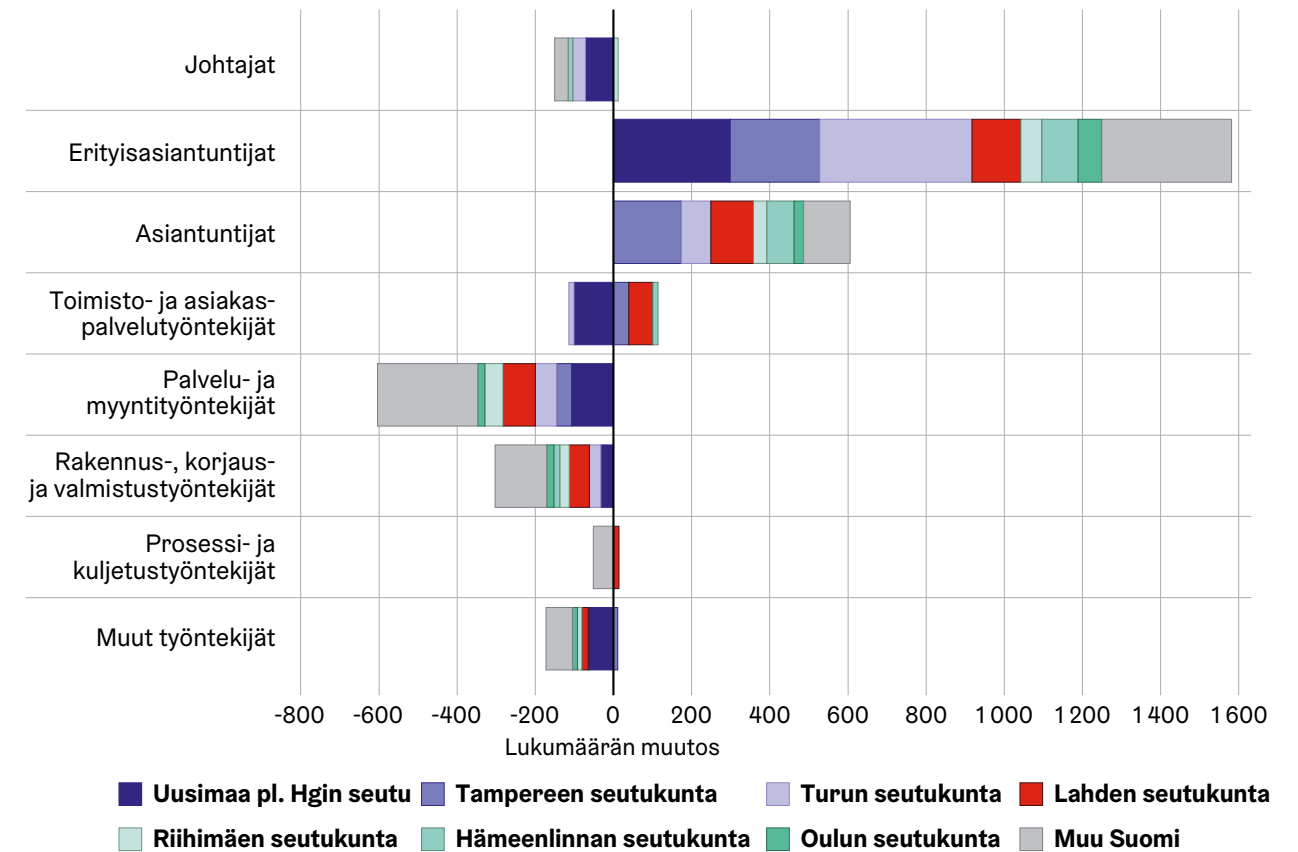
KUVIO 5.

Helsingissä työssäkävien määrän muutos asuinpaikan mukaan ammattiryhmittäin vuosien 2019 ja 2020 välillä.

KUVIO 6.

Helsingissä työssäkävien määrän muutos asuinpaikan mukaan vuosien 2019 ja 2020 välillä.

KUVIO 7.

Helsingissä työssäkävien määrän muutos asuinpaikan mukaan Helsingin seudun ulkopuolella vuosien 2018 ja 2020 välillä.

Helsingissä työssäkävien määrän muutokset eri ammattiryhmissä olivat pääosin samansuuntaisia sekä Helsingin seudulla että sen ulkopuolella

Kun ammattiryhmäkohtaisia muutoksia tarkastellaan Helsingin seudulla asuvien keskuudessa tarkemmin, havaitaan että suurimmat määrälliset muutokset vuonna 2020 tapahtuivat Helsingissä työssäkävien erityisasiantuntijoiden ja palvelu- ja myyntityöntekijöiden ryhmissä. Helsingissä työssäkävien erityisasiantuntijoiden ryhmässä Espoossa asuvien määrä kasvoi liki 1 400 henkilöllä edellisvuodesta, eli lukumääräisesti lähes yhtä paljon kuin Helsingissä asuvien määrä. Vantaalla asuvien määrä kasvoi hie- man yli 600 henkilöllä ja muissa Helsingin seudun kunnissa asuvien määrä yhteensä niin ikään reilulla 600 henkilöllä. Muualla Suomessa asuvien määrä tässä ryhmässä kasvoi vajaalla 1 300 henkilöllä.

HELINGISSÄ TYÖSSÄKÄYVIEN palvelu- ja myyntityöntekijöiden ryhmässä Espoossa ja Vantaalla asuvien määrät tipuivat liki yhtä paljon, molemmissa noin 600 henkilöllä. Muissa Helsingin seudun kunnissa asuvien määrä tässä ryhmässä putosi noin 350 henkilöllä, ja muualla Suomessa asuvien määrä noin 550 henkilöllä.

HELINGISSÄ TYÖSSÄKÄYVIEN asiantuntijoiden ryhmässä eri alueilla asuvien määrissä tapahtuneet muutokset olivat sikäli erityisiä, että Helsingin seudun ulkopuolella asuvien määrän kasvu, reilut 500 henkilöä, oli liki yhtä suuri kuin Espoossa, Vantaalla ja muualla Helsingin seudulla asuvien määrän kasvu yhteensä. Muissa ammattiryhmissä Espoossa, Vantaalla ja muualla Helsingin seudulla asuvien määrissä tapahtuneet yhteenlasketut muutokset olivat lukumääräisesti suurempia kuin Helsingin seudun ulkopuolella tapahtuneet muutokset.

MUUTOKSIA HELINGIN seudun ulkopuolella asuvien Helsingissä työssäkävien ammattiryhmäkohtaisissa määrissä voidaan tarkastella alueittain vertaamalla vuoden 2020 tilannetta vuoden 2018 tilanteeseen (Kuvio 7). Näiden seudun ulkopuolella asuvien määrissä tapahtui ammattiryhmien sisällä erisuuruisia ja osin myös erisuuntaisia muutoksia. Helsingissä työssäkävien erityisasiantuntijoiden ryhmässä Helsingin seudun ulkopuolella asuvien määrä kasvoi kaikilla tarkastelluilla alueilla. Erityisesti tässä ryhmässä kasvoivat Turun ja Tampereen seutukunnissa sekä Helsingin seudun ulkopuolisella Uudellamaalla asuvien määrät. Helsingissä työssäkävien asiantuntijoiden ryh-

HELSINKI PARTNERS / JUSSI HELLEN

Jotkut Helsingin ulkopuolella asuneet saattoivat hakeutua töihin Helsingissä sijaitsevaan työpaikkaan mutta eivät kokeneet tarpeelliseksi muuttaa Helsinkiin, esimerkiksi hyvien etätyömahdollisuuksien vuoksi.

mässä kasvua tapahtui niin ikään kaikilla tarkastelluilla alueilla, erityisesti Tampereen seutukunnassa asuvien määrässä. Helsingissä työssäkävien palvelu- ja myyntityöntekijöiden ryhmässä puolestaan seudun ulkopuolella asuvien määrä väheni kaikilla tarkastelluilla alueilla. Pudotus oli erityisen suuri Helsingin seudun ulkopuolisella Uudellamaalla asuvien ja Lahden seutukunnassa asuvien määrässä.

Helsingissä työssäkäynnin muutoksia voi selittää moni tekijä

Tämän artikkelin tarkastelut näyttävät, että monien muiden työmarkkinoilla tapahtuneiden muutosten ohella myös Helsingissä työssäkäynnin alueellinen rakenne muutti muotoaan jo koronapandemian ensimmäisenä vuotena. Vuoden 2020 lopussa entistä useampi Helsingissä työssäkävistä asui jossakin muualla kuin Helsingissä. Erityisen kiinnostavaa on, että tämä muutos tapahtui kaikissa ammattiryhmissä – myös esimerkiksi palvelu- ja myyntityöntekijöiden ryhmässä, jossa moni ammatti edellyttää lähityötä työpaikalla ja jossa Helsingissä asuvien osuus Helsingissä työssäkävistä oli siten hyvin korkea.

TÄMÄN MUUTOKSEN taustalla voi olla monia tekijöitä. Yhtäältä osa Helsingissä asuneista työllisistä saattoi muuttaa pois Helsingistä mutta jatkaa töitään samassa työpaikassa kotoaan käsin tai osin pendelöiden työpaikalleen kokoontumisrajoitusten hellitettyä. Toisaalta myös jotkut Helsingin ulkopuolella asuneet saattoivat hakeutua töihin Helsingissä sijaitsevaan työpaikkaan mutta eivät kokeneet tarpeelliseksi muuttaa Helsinkiin, esimerkiksi hyvien etätyömahdollisuuksien vuoksi. Lisäksi jotkut työpaikkansa menettäneistä tai lomautetuista saattoivat muuttaa pois Helsingistä eivätkä muuttaa takaisin, vaikka olisivatkin työllistyneet Helsinkiin uudestaan (ks. myös esim. Ansala 2021). Yhtä kaikki, tämän artikkelin tarkastelujen perusteella näyttää siltä, että jo koronapandemian ensimmäisenä vuotena etäisyys asuinpaikan ja työpaikan välillä menetti monelle Helsingissä työssäkävälle merkitystään. Vuoden 2021 tilastojen valmistuessa on mielenkiintoista nähdä, vahvistiko sinä vuonna erityisen paljon kasvanut Helsingin muuttotappio muihin Suomen kuntiin jo nyt havaittua muutosta entisestään. ■

Laura Ansala toimii erikoistutkijana Helsingin kaupunginkanslian kaupunkitietoyksikössä.

Lähteet

- Ansala L. 2021. Helsingiläisten muuttopäätökset, työllisyys ja työtulot työpaikan menetyksen jälkeen. Tutkimuskatsauksia 1:2021. Helsinki: Helsingin kaupunginkanslia, kaupunkitietoyksikkö.
- Helsingin seudun aluesarjat -tietokanta. 2022. Väestö ennakkotiedot [verkkajulkaisu]. Vuodet 2019–2022, Taulukko: Väestömuutosten ennakkotiedot vuoden alusta neljännesvuosittain (Tilastokeskus). Helsinki: Helsingin kaupunginkanslia, kaupunkitietoyksikkö [viitattu 26.10.2022]. Saantitapa: https://stat.hel.fi/pxweb/fi/Aluesarjat/Aluesarjat_vrm_ennak_umkun/Hginseutu_VA_VN02_Vaestonmuutos_ennakko.px/
- Leskinen T. 2022. Etätyö lisääntyi useimmilla toimialoilla, maakunnissa palattiin lähityöhön [verkkajulkaisu]. Tieto & Trendit 1.4.2022. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu 26.10.2022]. Saantitapa: <https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2022/etatyo-lisaantyi-useimmilla-toimialoilla-maakunnissa-palattiin-lahityohon/>
- Suomen virallinen tilasto (SVT). 2022a. Muuttoliike [verkkajulkaisu]. Vuodet 2019–2021, Taulukko: Kuntien välinen muutto tulo- ja lähtöalueittain, 1990–2021. ISSN=1797–6766. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu 26.10.2022]. Saantitapa: https://pxweb2.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_muuti/statfin_muuti_pxt_11a1.px/
- Suomen virallinen tilasto (SVT). 2022b. Työssäkäynti [verkkajulkaisu]. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu 26.10.2022]. ISSN=1798–5528. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/tyokay>
- Suomen virallinen tilasto (SVT). 2022c. Ammattiluokitus 2010 [verkkajulkaisu]. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu 29.10.2022]. Saantitapa: <https://www2.tilastokeskus.fi/fi/luokitukset/ammatti/?code=9&name=Muu%20ty%C3%B6ntekij%C3%A4t>

– Helsingin tavoite Suomen maahanmuuton tilannekuvan kontekstissa

● PASI SAUKKONEN

Työperusteinen maahanmuutto Suomeen on toistaiseksi nojannut vahvasti virolaisiin maahanmuuttajiin. Virolaisten kiinnostus Suomea kohtaan on kuitenkin selvästi laskenut. Suomessa on ylipäättään melko vähän ulkomailla syntyneitä. Osaajien maahanmuuton lisääminen ei jatkossakaan ole helppoa, koska globaaleilla työmarkkinoilla Suomen kanssa kilpailevat myös monet muut maat. Huoltosuhteen ongelmia maahanmuutolla tuskin kovin paljon ratkaistaan. Helsinki voi hyötyä kansainvälisestä muuttoliikkeestä paljon, mutta se edellyttää paljon ja hyvää yhteistyötä valtion ja suurimpien kaupunkien välillä.

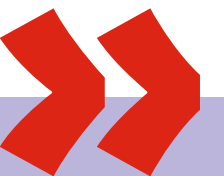
Maastamuuttomaasta maahanmuuttomaaksi

Helsingin kaupunkistrategiassa vuosille 2021–2025 yhtenä toimintalinjauksena mainitaan, että työvoiman saatavuuden parantamiseksi edistetään työperäistä maahanmuuttoa. Kaupunginhallitus hyväksyi myös keväällä 2022 työ-, opiskelu- ja yrittäjyysperusteisen maahanmuuton toimenpideohjelman vuosille 2022–2025. Samoilla linjoilla on myös pääministeri Sanna Marinin hallitus.

KANSAINVÄLISTEN OSAAJIEN muutto Helsinkiin onkin osa Suomeen suuntautuvaa maahanmuuttoa. Siksi on nyt hyvä kysyä, millaista tuo globaali liikkuvuus on Suomen näkökulmasta ollut. Minkä verran Suomeen on muutettu ja minkälaisilla perusteilla? Ketkä ovat taas lähteneet ja ketkä jääneet? Mikä merkitys muutolla Suomeen on ollut Helsingin kaupungille sekä muulle pääkaupunkiseudulle? Minkälaista kehitystä on odotettavissa?

HELSINKI PARTNERS / MATTI PYYKKÖ

tsenäisyyden ensimmäiset seitsemän vuosikymmentä Suomi oli maa, josta muutettiin muualle enemmän kuin Suomeen muutettiin ulkomailta. Poismuutto oli laajinta 1960- ja 1970-luvun vaihteessa, jolloin maastamme lähdettiin sankoin joukoin Pohjanlahden yli Ruotsiin. Suomeen muutettiin pitkään lähinnä perhesyistä. 1980-luvun lopussa koko Suomessa asui vain parikymmentätuhatta ulkomaan kansalaista. (Ks. maahanmuuton historiasta tarkemmin Martikainen, Saari ja Korkiasaari 2013.)

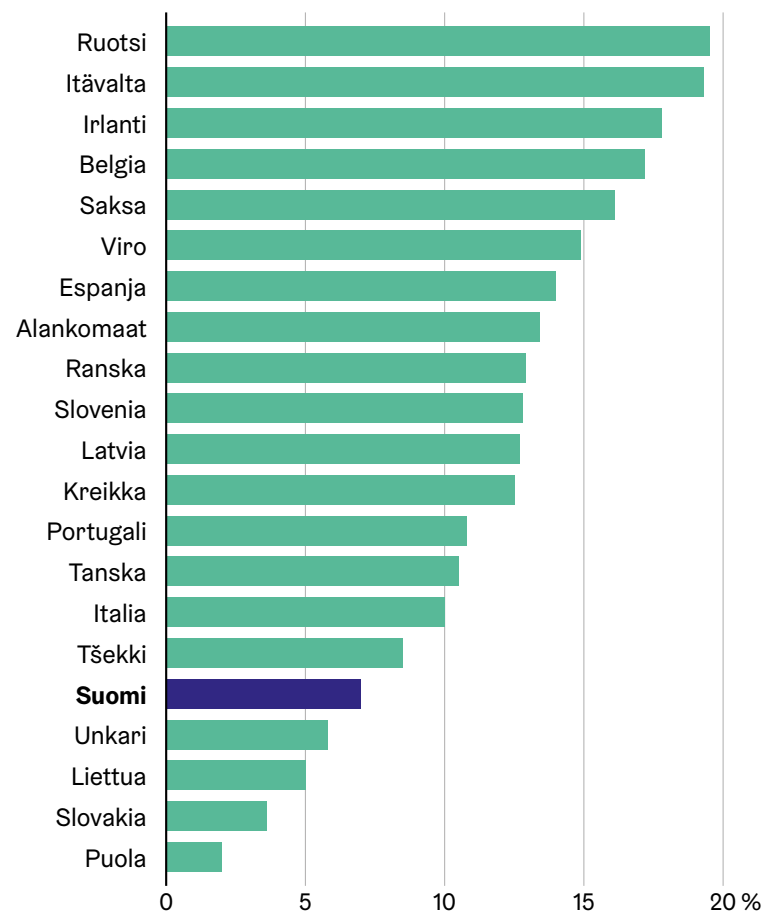
KYLMÄN SODAN päätyttyä ja Suomen vaurastuttua tilanne muuttui. Neuvostoliiton romahtamisella oli valtava merkitys Suomeen suuntautuneelle muuttoliikkeelle. Suomeen tulleista neuvostoliittolais- ja venäläistäustaisista monet olivat inkerinsuomalaisia tai heidän perheenjäseniään. Viro-laisten tulo kasvoi erityisesti Viron liittyttyä Euroopan unionin jäseneksi vuonna 2004. Neuvostoliitosta olivat lähtöisin myös ensimmäiset somalialaiset Suomeen muuttaneet, joiden kotimaa oli ajautunut sisällissotaan ja sekasortoon.

VAIKKA MAAHANMUUTTO kasvoi, kansainvälisessä vertailussa muutos oli kuitenkin maltillinen. Muissa Euroopan maantieteellisissä periferioissa ja entisissä maastamuuttomaissa kuten Irlannissa, Portugalissa ja Kreikassa kehitys oli vielä paljon voimakkaampaa, ja työperusteisen muuton osuus oli suurempi. Esimerkiksi Latvian tai Liettuan tai väkirikkaan Puolan asukkaita Suomi ei edelleenkään houkutelut, muiden Pohjoismaiden asukkaista puhumattakaan.

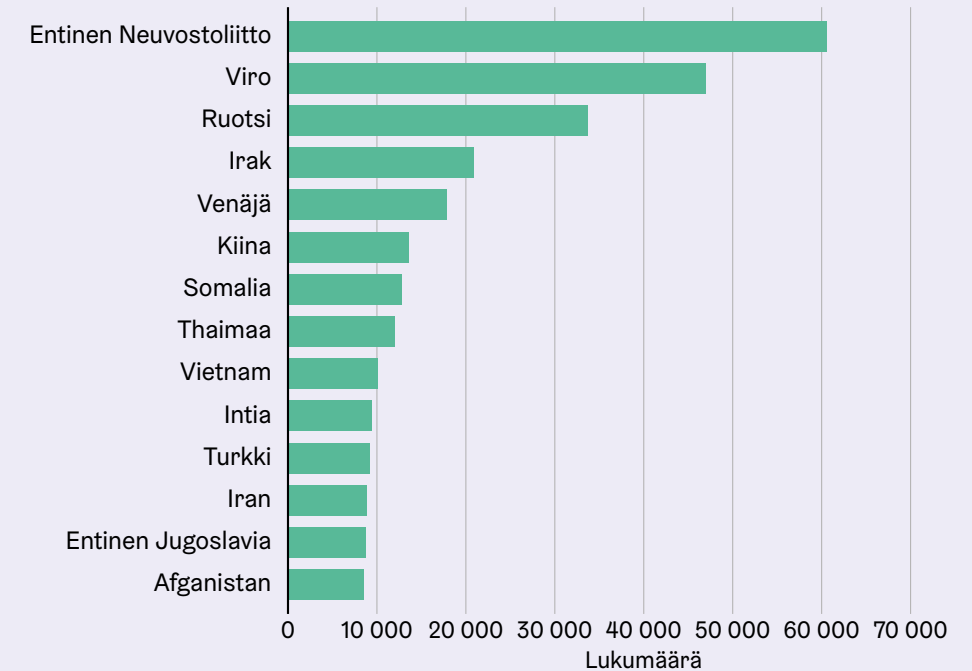
ULKOMAILLA SYNTYNEIDEN osuus väestöstä onkin Suomessa yhä Euroopan alimpia. Kuviossa 1 vertaillaan ulkomailta syntyneiden osuuksia vuoden 2019 tiedoilla, jolloin osuus oli Suomessa seitsemän prosenttia. Osuudet ovat tuolloin suurimpia Luxemburgissa (47 %) ja Sveitsissä (30 %), mutta selvästi Suomea korkeampia myös Ruotsissa (20 %), Itävallassa (19 %), Irlannissa (18 %) ja jopa tiukasta maahanmuuttopolitiikasta tunnetussa Tanskassa (11 %). Vuoden 2021 lopussa ulkomailta syntyneiden osuus väestössä oli Suomessa kasvanut kahdeksaan prosenttiin.

KUVIO 1.

Ulkomailla syntyneiden osuus väestöstä eräissä EU-maissa vuonna 2019.

Lähde: Kaupunkitieto / Helsingin kaupunki.
Aineistolähde: OECD; kansalliset tilastoviranomaiset.

Lähde: Kaupunkitieto / Helsingin kaupunki. Aineistolähde: Tilastokeskus.

KUVIO 2.

Ulkomailla syntyneet Suomessa vuonna 2021, suurimmat syntymämaat.

Muuttajia kaikkialta maailmasta

Maahanmuutto on kuitenkin pikkuhiljaa paitsi kasvanut myös moninaistunut. Suomeen on muutettu miltei kaikista maailman maista, mitä erilaisimmin muuttoperustein. Vaikka Suomen lähialueilta muuttaneet muodostavat suuren osan kaikista ulkomailta syntyneistä, monet ovat kuitenkin tulleet hyvin kaukaa ja hyvin erilaisista olosuhteista (Kuvio 2). Muutto muista EU:n jäsenmaista kuin Virosta on jäänyt vähäiseksi.

TYÖPERUSTEINEN MUUTTO on nojannut vahvasti nimenomaan virolaisiin. Toki työntekijöitä ja opiskelijoita on tullut kohtalaisia määriä esimerkiksi Intiasta ja Kiinasta. Viime aikoina kasvussa ovat olleet myös Vietnamista ja Filippiineiltä muuttaneet, joskin määrät ovat yhä varsin vaatimattomia. Thaimaasta on muuttanut etenkin naisia, joista monilla muutto liittyy perheen perustamiseen suomalaisen miehen kanssa.

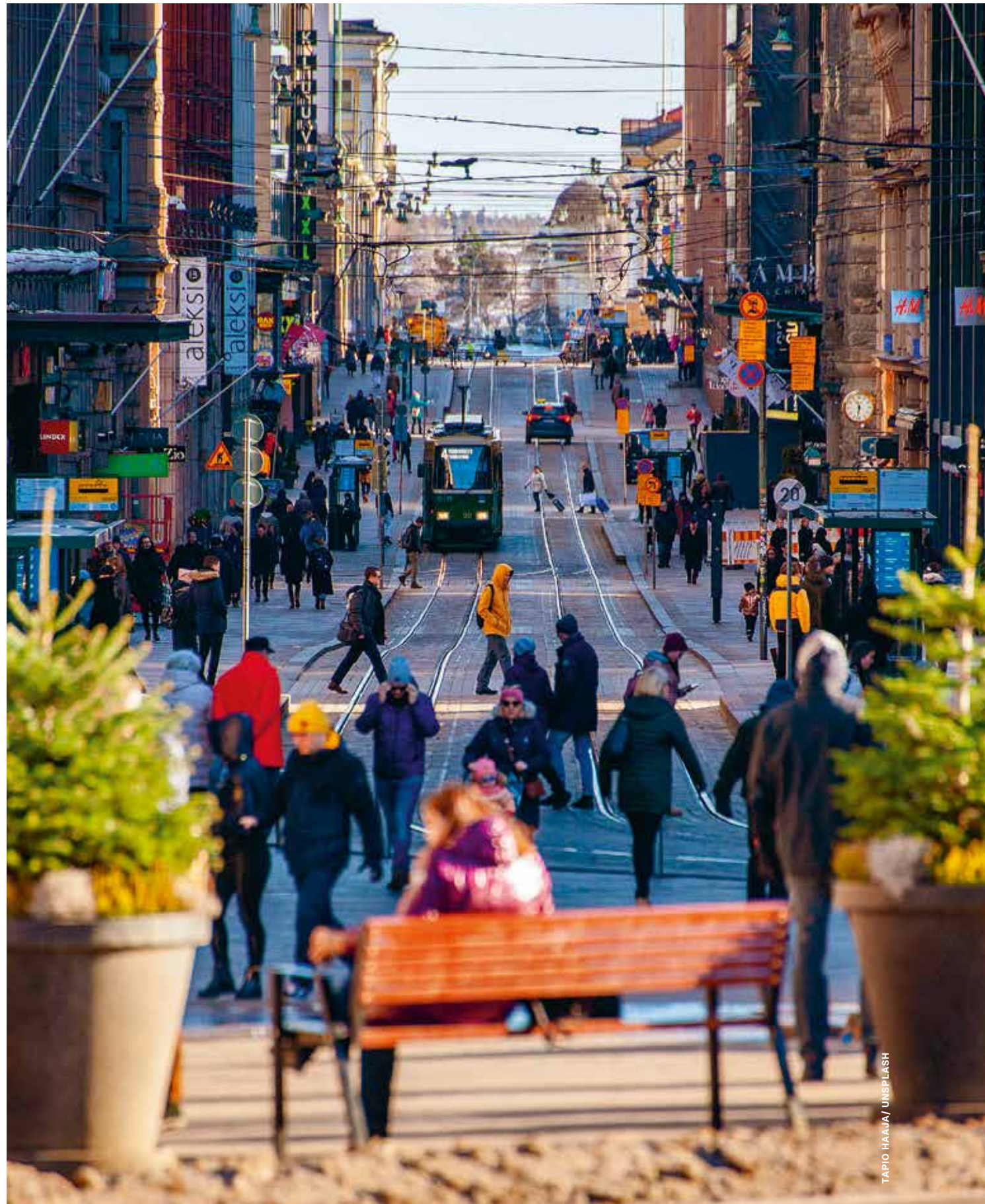
PAKOLAISIA SUOMI on vastaanottanut varsin vähän, eikä turvapaikanhakijoiden määräkään ole yleensä ollut kovin suuri. Somalialaisten lisäksi suurehkona humanitaarisen maahanmuuton ryhmänä voi pitää ainoastaan irakilaisia. Heitäkin on saapunut Suomeen merkittäviä määriä vain loppuvuodesta 2015 ja vuoden 2016 alussa. Tällä hetkellä Suomessa on paljon EU:n tilapäisen suojelun direktiivin nojalla oleskelevia ukrainalaisia, pääasiassa naisia ja lapsia.

MONET OVAT muuttaneet myös Suomesta pois. Tämän päivän globaali liikkuvuus ei läheskään aina tarkoita lopullista muuttoa maasta A maahan B. Toivotun maahanmuuton edistämiseksi puhutaankin vetovoiman lisäksi usein myös pitovoimasta. Esimerkiksi vuosina 2015–2017 Suomeen tulleista Intian kansalaisista vain 71 prosenttia oli Tilastokeskuksesta saatujen tietojen mukaan maamme väestössä vuonna 2021. Sen sijaan miltei kaikki Kongosta, Somaliasta tai Afganistanista lähteneet ovat tulleet jäädäkseen tai ainakin pitkäksi aikaa.

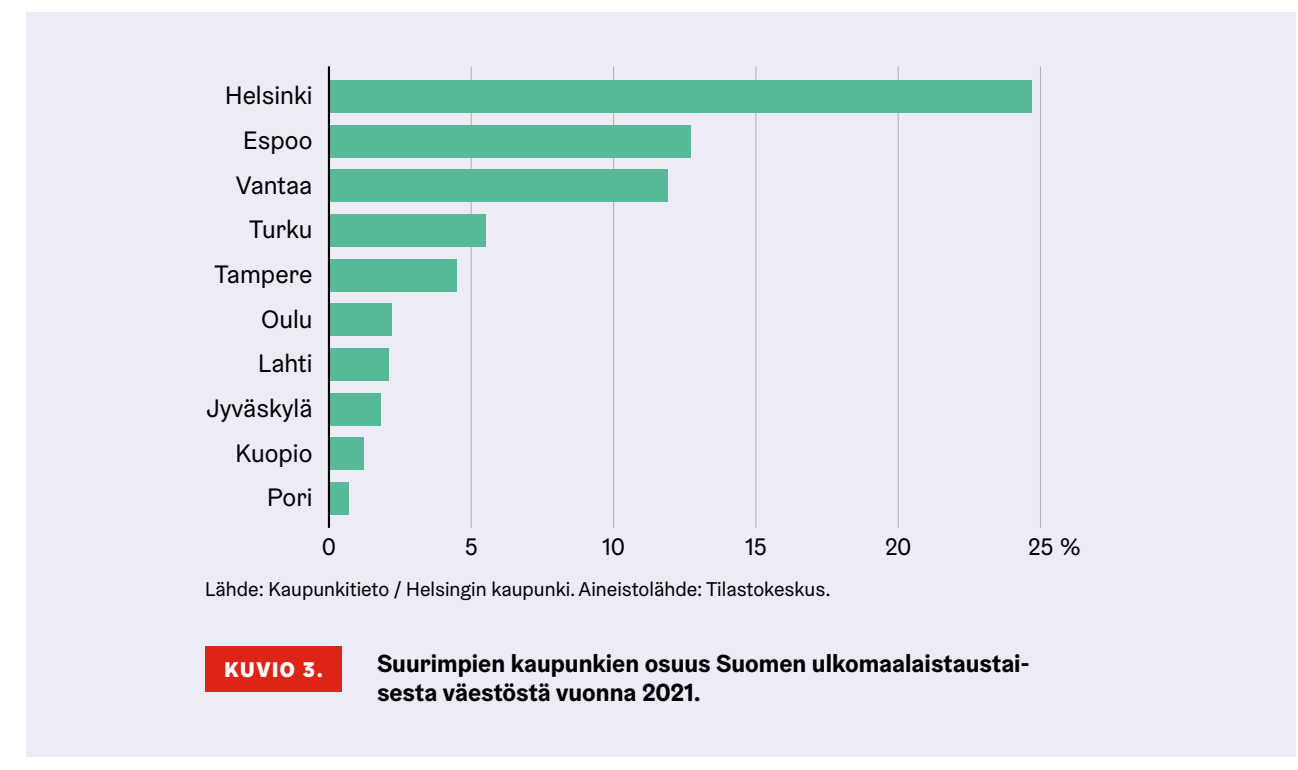
Helsinki vetää puoleensa muuttajia

Kansainvälinen muuttoliike on muuttanut Suomea, mutta hyvin epätasaisesti. Joillain paikkakunnilla ulkomaalaistaustaisten määrät ja osuudet väestöstä ovat kasvaneet paljon ja ovat jo melko suuria. Suurimmassa osassa Suomea maahanmuuton vaikutukset väestörakenteisiin ja paikalliseen elämään ovat pieniä. Oulussakin ulkomaalaistaustaisten osuus väestöstä on vain viitisen prosenttia.

1) Ulkomaalaistaustaisella tarkoitetaan henkilöä, jonka molemmat vanhemmat, tai ainoa tiedossa oleva vanhempi, ovat syntyneet ulkomailta. Ulkomaalaistaustaiset voivat olla itse ulkomailta syntyneitä tai Suomessa syntyneitä (ns. toinen sukupolvi).

TAPIO HAANAJA/UNSPLASH

KUVIO 3. Suurimpien kaupunkien osuus Suomen ulkomaalaistaustaisesta väestöstä vuonna 2021.

PÄÄKAUPUNKISEUTU MUODOSTAA tässä kehityksessä kasvavassa määrin muusta Manner-Suomesta erottuvan kokonaisuuden. Noin puolet Suomen kaikista ulkomaalaistaustaisista asuu Helsingissä, Espoossa tai Vantaalla (Kuvio 3). Yksin Helsingissä asuu neljännes Suomen ulkomaalaistaustaisista. Pääkaupunkiseudulle muutetaan suoraan ulkomailta, mutta seutu vetää puoleensa myös paljon niitä, jotka ovat ensin asettuneet jonkin muualle Suomessa.

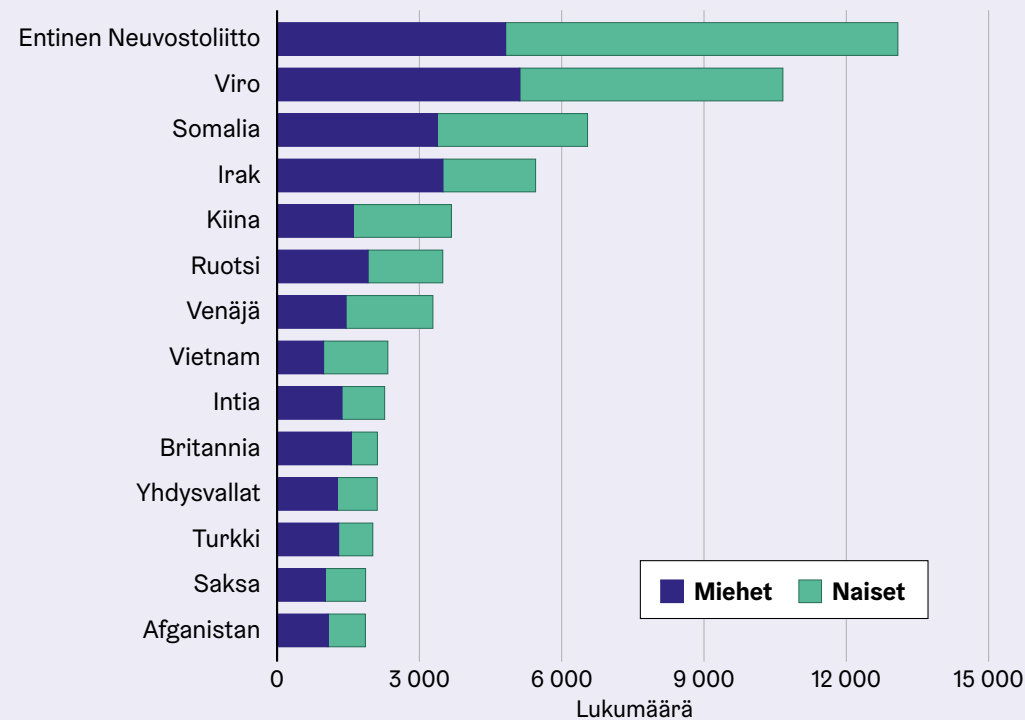
HELSINGIN SEUDULLA korkein ulkomaalaistaustaisten osuus väestöstä löytyy Vantaalta, vuoden 2021 lopussa se oli jo 23 prosenttia. Tästä ryhmästä viidesosa on syntynyt Suomessa. Helsingin väestöstä ulkomaalaistaustaiset muodostivat 18 prosenttia, Espoon väestöstä 20 %. Helsingissä asuu kuitenkin edelleen enemmän ulkomaalaistaustaisia kuin Espoossa ja Vantaalla yhteensä. Vuoden 2021 lopussa heitä oli Tilastokeskuksen tietojen mukaan 116 000.

Pääkaupunkiseudun erot ja yhtäläisyydet

Vantaan nopeasti nousseita ulkomaalaistaustaisten määrää ja osuutta väestöstä selittää osin muutto ulkomailta Vantaalle. Merkittävä vaikutus on kuitenkin myös Suomeen muuttaneiden maansäisellä muutolla. Vantaa näyttää olevan houkutteleva myös monille Helsingin ulkomaalaistaustaisille, joita siirtyy kuntarajan pohjoispuolelle todennäköisesti työn tai sopivamman asunnon perässä. Myös Espooseen Helsinki on viime aikoina menettänyt Tilastokeskuksen tietojen perusteella jonkin verran vieraskielistä väestöä.

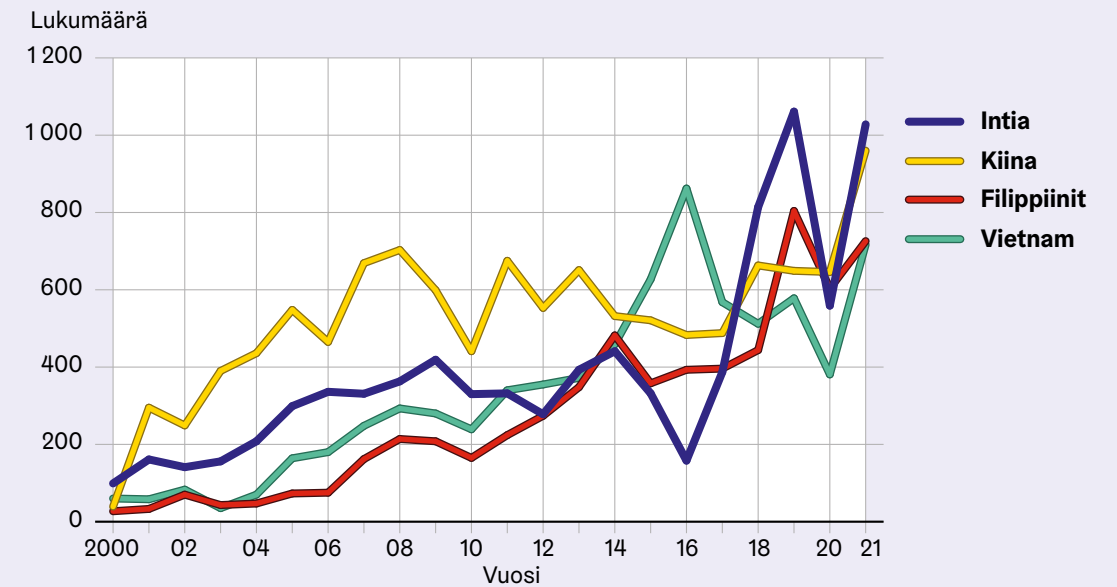
PÄÄKAUPUNKISEUDUN KAIKISSA kolmessa suuressa kaupungissa ne Suomeen muuttaneet, joiden taustamaa on joko Venäjä tai entinen Neuvostoliitto tai Viro, ovat jo pitkään muodostaneet kaksi suurinta ryhmää. Näiden taustamaaryhmien osuus on erityisen suuri Vantaalla. Espoon maahanmuuttajaväestössä korostuvat naapurikaupunkeihin verrattuna intialais- ja kiinalaistaustaiset, Helsingissä puolestaan somalialaistaustaiset. Vuonna 2020 puolet Suomeen muuttaneista somalialaistaustaisista asui Helsingissä. (Ks. tarkemmin Saukkonen 2019.)

KOKO MAAN tavoin entisessä Neuvostoliitossa syntyneet muodostavat Helsingissäkin suurimman ryhmän, johon yleensä liitetään myös Venäjällä syntyneet Suomeen muuttaneet (Kuvio 4). Virossa syntyneet ovat yhä toiseksi suurin ryhmä, vaikka heidän määränsä on vuoden 2015 jälkeen pienentynyt lähes kahdellatuhannella hengellä. Somaliassa syntyneet ovat Helsingissä kolmanneksi suurin ryhmä, jota laajemmassa mielessä kasvattavat myös Suomessa syntyneet somalialaistaustaiset. Irakissa syntyneistä suuri osa on ollut Suomessa vasta muutaman vuoden. Kuvioista 4 selviää myös, että vaikka useimmissa taustamaaryhmissä on miesenemmistö, joissain ryhmissä naisten osuus on varsin selvästi suurempi.

Lähde: Kaupunkitieto / Helsingin kaupunki. Aineistolähde: Tilastokeskus.

KUVIO 4. Ulkomailta syntyneet Helsingissä vuonna 2021, suurimmat syntymämaat sukupuolen mukaan.

Lähde: Kaupunkitieto / Helsingin kaupunki. Aineistolähde: Tilastokeskus.

KUVIO 5. Ulkomailta syntyneiden nettomaahanmuutto syntymämaittain.

KANTAVÄESTÖN JA Suomeen muuttaneen väestön ikärakenteen eroista seuraa, että maahanmuuttajien osuus työikäisestä väestöstä on suurempi kuin koko väestöstä. Sitäkin korkeampi heidän osuutensa on, jos katsotaan tiettyjen toimialojen ja ammattiryhmien edustajia. Esimerkiksi majoitus- ja ravitsemistoinnassa Suomeen muuttaneiden osuus työntekijöistä on pääkaupunkiseudulla noin kolmannes. Siivoojien ja vastaavien ammattiryhmässä heidän osuutensa oli vuonna 2019 jopa 61 prosenttia. (Ks. tarkemmin Saukkonen 2022.)

Muuttoliikkeen tilannekuva

Ulkomailla syntyneiden muutto Suomeen on tällä vuosituhannella ollut vakaassa kasvussa, vaikka etenkin virolaisten ja irakilaisien muutossa on ollut suurta vaihtelua. Taloudelliset suhdanteet ovat myös kasvua kiihdyttäneet ja hidastaneet ja tilapäisesti jopa pysäyttäneet, mutta nettomuutto on silti systemaattisesti kasvanut. Vuonna 2000 Suomeen muuttaneiden ja Suomesta muuttavien ulkomaan kansalaisten erotus oli vajaa 5 000 henkeä, vuodesta 2010 nettomuutto on ollut yli 15 000 henkilöä vuodessa. Vuonna 2021 nettomuutto oli ennätyskelliset 22 389.

AJATELLEN TYÖPERUSTEISTA muuttoa Suomeen kiinnostavia taustamaita ovat esimerkiksi Kiina, Intia, Vietnam ja Filippiinit (Kuvio 5). Näiden lähtömaiden osalta suunta on ollut tällä vuosituhannella tasaisesti kasvava. Filippiineillä syntyneiden osalta kasvu on ollut jopa melko vahvaa, joskin määrät ovat yhä pieniä. Vuonna 2021 nettomuutto Filippiineiltä Suomeen oli 726 henkilöä plussan puolella. Sekä Intian että Kiinan osalta nettomuutto Suomeen oli vuonna 2021 noin 1 000 henkilöä.

KORONAPANDEMIALLA OLI varsinkin aluksi suuria vaikutuksia globaaliin muuttoliikkeeseen. Suomessakin se näkyi selvästi siinä, että oleskelulupia haettiin selvästi tavallista vähemmän. Siinä missä tammi-maaliskuussa 2020 ensimmäisiä hakemuksia oli Maahanmuuttoviraston tietojen perusteella jätetty lähes 6 700, huhti-kesäkuussa niitä tilastoitiin vajaa 2 172. Romahdus jäi kuitenkin varsin lyhytaikaiseksi, ja loppukesästä 2021 lähtien hakemusten määrät ovat kasvaneet melko tasaisesti. Viime kuukausina hakemuksia on jätetty ennätyskellisiä määriä, jopa lähes 6 000 kappaletta kuukaudessa.

VUONNA 2021 ensimmäisiä oleskelulupia myönnettiin työn perusteella 11 428 ja perheperusteisesti 9 821. Kansainväliseen suojeluun perustuvia myönteisiä oleskelulupapäätöksiä tehtiin 2 132. Selvästi suurin oleskelulupien hakijaryhmä olivat Ukrainan kansalaiset (3 660) ja toiseksi suurin Venäjän kansalaiset (1 312). Venäjä oli perhesiteen perusteella myönnettyjen oleskelulupien selvästi suurin maaryhmä. (Ks. tarkemmin Maahanmuuton tunnusluvut 2021.)

EUROOPAN UNIONIN kansalaiset eivät Suomessa ollessaan tarvitse oleskelulupaa, mutta heidän pitää hakea oleskelulupien rekisteröintiä, mikäli se kestää yhtäjaksoisesti pidempään kuin kolme kuukautta. Vuonna EU-kansalaisten rekisteröintejä tehtiin 11 190 vuonna 2021, mikä tarkoitti melko selvää nousua edellisten vuosien trendiin verrattuna. Viron kansalaiset ovat tässä kategoriassa yhä selvästi suurin maaryhmä (2 899). (Mt.)

KUN VENÄJÄ hyökkäsi Ukrainaan, Euroopan unioni otti käyttöön direktiivin tilapäisestä suojelusta. Sen avulla Ukrainasta lähtemään joutuneille voitiin tarjota suojelua turvapaikkahakemusprosessia selvästi nopeammin. Suomeen

saapui etupäässä Ukrainan kansalaisia eniten viikoilla 11 ja 12 vuonna 2022, minkä jälkeen tulijoita on ollut joka viikko joitain satoja. Marraskuun loppuun mennessä tilapäisen suojelun hakemuksia oli Maahanmuuttoviraston tietojen mukaan pantu vireille noin 45 000 kappaletta.

Tulevaisuuden kehitysuuntia

Globaali väestönkasvu, taloudellinen ja sosiaalinen eriarvoisuus, kansainväliset ja maansisäiset kriisit ja konfliktit sekä ekologiset riskit ja ympäristönmuutos laajemminkin ylläpitävät ja todennäköisesti kasvattavat kansainvälistä muuttoliikettä. On kuitenkin epävarmaa, millä tavalla muutto Suomeen kehittyy.

SUOMESSA JO oleva ulkomaalaistaustainen väestö ylläpitää maahanmuuttoa etenkin perheiden perustamisen ja yhdistämisen kautta. Myös työvoiman ja opiskelijoiden muutto on odotettavissa täällä asuvien tietojen ja kontaktien välityksessä lähtömaahan. Heitä Suomeen myös pyritään saamaan entistä enemmän.

MONET PELKÄÄVÄT, että vuoden 2015 tapahtumat uusiutuvat, ja maahamme saapuu ennakoimattomasti paljon turvapaikanhakijoita. Oletettavasti muut Euroopan maat sulkevat kuitenkin omat rajansa nyt nopeammin ja estävät maasta toiseen vaeltamisen. Perifeeriseen Suomeen tuskin päädytään suuressa määrin muuten kuin EU:n sisäisissä siirtoina.

VIROLAISTEN KIINNOSTUS Suomea kohtaan tuskin herää uudelleen ainakaan samassa laajuudessa kuin silloin, kun maa liittyi EU:n jäseneksi. Suomi on yhä Viroa vauraampi, mutta elintason ja koulutustason nousu eteläisessä naapurimaassa ovat nostaneet lähtemisen kynnyistä. Muuttoalitti ikäluokat ovat Virossa olleet pienenevään päin, joten Viro myös tarvitsee kipeästi omat työikäisensä. (Ks. tarkemmin Vuori 2016.)

UKRAINASTA SAAPUNEIDEN määrä oli vahvassa kasvussa ennen sodan puhkeamista. Heidän osuutensa kausityöntekijöistä oli erittäin suuri, mutta monet tulivat Suomeen myös jäädäkseen tai ainakin pidemmäksi aikaa. Vaikka maassamme nyt on enemmän ukrainalaisia kuin koskaan, pakolaisina tulleiden jääminen tänne on epävarmaa. Tulijoita voi toki olla vielä paljon lisääkin, jos konflikti jatkuu ja mahdollisesti laajenee ja jos Ukraina antaa myös aikuisille miehille luvan poistua maasta.

VENÄJÄ ON juuri nyt valtaisa kysymysmerkki. Muutto Suomeen saattaa tyrehtyä vuosikausiksi, jos konflikti jatkuu ja jos suhteet Venäjään heikkenevät entisestään. Toisaalta sekä on mahdollista, että Venäjältä tulijoiden määrä kasvaa suuresti. Näin voi tapahtua, jos monet ihmiset joutuvat Venäjällä vainon kohteeksi ja pakenevat maasta. Muuttoa voi lisätä myös se, jos rajan kunnolla uudelleen avautuessa monet eivät itänaapurissa näe riittävästi taloudellisia tai muita mahdollisuuksia.

Maahanmuuttotavoitteiden toteutuminen

Jos tarkastelee Suomen tilannetta ja viimeaikaista kehitystä viileästi ja ennakkoluulottomasti, on pakko myöntää, että työperusteisen maahanmuuton lisääminen ei tule olemaan helppoa. Näköpiirissä ei ole toista Euroopan maata, joka pystyisi korvaamaan Virossa saamatta jäävät osaajat.

SUOMEN ONGELMA on se, että ne ihmiset, joista suomalaiselle yhteiskunnalle, työelämälle ja kansantaloudelle olisi eniten hyötyä, tekevät valinnan maamme tai esimerkiksi Norjan, Tanskan, Saksan tai Alankomaiden välillä. Tässä kilpailussa Suomen vetovoimatekijät ovat valitettavasti heikot.

HELSINKI JA koko pääkaupunkiseutu on tähän mennessä saanut vieraskielisistä merkittävästi muuttovoittoa myös muualta Suomesta. Vuosina 2015–2021 vieraskielisiä muutti pääkaupunkiseudun ulkopuolelta Helsinkiin noin 9 400 henkilöä enemmän kuin mitä heitä muutti Helsingistä pois.

ULKOMAILLA SYNTYNEIDEN määrät muissa maakunnissa eivät kuitenkaan viime vuosikymmeninä ole juuri kasvaneet. Voi olla, että suuri osa kaikista muuttoalittimista on jo lähtenyt näiltä paikkakunnilta suurempiin ympyröihin. Suomeen muuttaneiden maansisäinen muuttoliike pääkaupunkiseudulle voi siten olla ennemmin pienenevä kuin kasvava.

SUOMESTA ON jo vuosikymmenten ajan puuttunut pitkäjänteinen maahanmuuttopolitiikka. Vasta vuonna 2006 Suomen hallitus asetti periaatepäätöksessään avoimesti tavoitteeksi työperusteisen maahanmuuton edistämisen. Toimenpideohjelma laimeni kuitenkin pahasti kansainvälisen finanssikriisin yllettyä Suomeen. Seuraavan kerran yritykset elvyttää keskustelua ja ryhtyä toimiin pysähtyvät vuoden 2015 pakolaiskriisiin.

PÄÄMINISTERI JUHA Sipilän hallituksen aikana saatiin kuitenkin käynnistettyä Talent Boost -toimenpideohjelma, jonka puitteissa on tehty monia järkeviä asioita. Nyt pitäisi toivoa, että vaikka vaikeat taloudelliset ajat ja yleinen epävarmuus tietenkin hankaloittavat ulkomaisen työvoiman lisäämisestä puhumista, työtä asian puolesta jaksettaisiin jatkaa ja rahoittaa toimintaa riittävästi. Ilman valtion ja ainakin suurimpien kaupunkien yhteistyötä tavoitteita tuskin pystytään saavuttamaan. ■

Pasi Saukkonen toimii erikoistutkijana Helsingin kaupungin kansliassa. Hän on dosentti Helsingin ja Jyväskylän yliopistoissa.

Lähteet

- Maahanmuuton tunnusluvut 2021 (2022). Euroopan muuttoliikeverkosto, Maahanmuuttovirasto, Helsinki. https://emn.fi/wp-content/uploads/2022/08/Maahanmuuton_Tunnusluvut_2021_FI_netti.pdf
- Martikainen, Tuomas, Saari, Matti ja Korkiasaari, Jouni (2013). Kansainväliset muuttoliikkeet ja Suomi. Teoksessa Tuomas Martikainen, Pasi Saukkonen ja Minna Säävälä (toim.): Muuttajat: kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Gaudeamus, Helsinki.
- Saukkonen, Pasi (2019). Yksi seutu vai kolme erilaista kaupunkia: maahanmuutto ja kotoutuminen pääkaupunkiseudulla. Kvartti 4/2018. <https://www.kvartti.fi/fi/artikkelit/yksi-seutu-vai-kolme-erilaista-kaupunkia-maahanmuutto-ja-kotoutuminen-paakaupunkiseudulla>
- Saukkonen, Pasi (2021). Ulkomaalaistaustaiset pääkaupunkiseudulla: asuminen, työllisyys ja tulot. Tutkimuksia 2021:1. Helsingin kaupunginkanslia, kaupunkitieto, Helsinki. https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/21_03_10_Tutkimuksia_1_Saukkonen.pdf
- Saukkonen, Pasi (2022). Ulkomaalaistaustaiset pääkaupunkiseudulla: asuminen, työllisyys ja tulot vuonna 2020. Tutkimuksia 2022:3. Helsinki: Helsingin kaupunginkanslia.
- Vuori, Pekka (2016). Virolaisten muuttoliike Helsingin seudulle hiipuu. Kvartti 4/2016. <https://www.kvartti.fi/fi/artikkelit/virolaisten-muuttoliike-helsingin-seudulle-hiipuu>

Suuria toiveita ja pulaa tiedosta

– tapahtumien taloudellinen vaikuttavuus puntarissa

MAIJA TOIVANEN/HAM/HELSINKI BIENNAALI

● PEKKA MUSTONEN

Tapahtumien vaikuttavuutta arvioidaan useilla eri menetelmillä, joista luotettavimmat ovat yleensä työläimpiä. Tulosten uskottavuus riippuu käytössä olevien aineistojen laadusta ja avoimista laskelmista, oli kyse sitten mistä menetelmästä tahansa. Tapahtuma-alalla aineistojen laatu on usein ollut toissijainen kysymys, koska aineistojen saatavuus on ylipäätään heikkoa ja niiden kerääminen vaikeaa. Artikkelissa pohditaan tapahtumien vaikuttavuutta ja sen laskemista yleisellä tasolla sekä Helsingin näkökulmasta.

Taustaa

Tapahtumien taloudellista vaikuttavuutta on varmasti pohdittu niin kauan, kuin tapahtumia on ylipäätään järjestetty. Otsikko lupaa paljon, mutta jo nyt voi varoittaa, että tässä artikkelissa ei ikuisuusongelmaa ratkaista. Tämä ikuisuusongelma liittyy tapahtumien seuraamiseen ja niiden laaja-alaisen yhteiskunnallisen ja taloudellisen merkityksen arviointiin. Aiheesta puhutaan paljon. Monet konsultti- ja tutkimusyritykset toteuttavat tapahtumille vaikutusarviointiselvityksiä, koska niille tuntuu olevan suuri tarve. Näissä keskitytään yleensä taloudellisiin vaikutuksiin. Näin tehdään myös tässä artikkelissa, vaikka tapahtumilla on tietenkin myös muita – esimerkiksi sosiaalisia, kulttuurisia ja ekologisista – vaikutuksia.

Hankalasti määriteltävä tapahtuma-ala on nyttemmin myös järjestäytynyt. Tapahtumateollisuus ry perustettiin kesäkuussa 2020, ja yhdistyksellä oli jäseniä heinäkuussa 2022 yli 250. Lukuisien eri tapahtumien omien selvitysten lisäksi Tapahtumateollisuus ry on toteuttanut omia raporttejaan, esimerkiksi toimialaselvityksiä ja jäsenkyselyitä. Syyskuussa 2021 julkaistun toimialaselvityksen mukaan toimiala on 2,35 miljardin arvoinen, pitää sisällään 3 200 yritystä, ja työllistää vakituisesti 20 000 ihmistä, vähemmän vakituisesti lähes kymmenkertaisen määrän (Tapahtumateollisuus ry 2021). Toimialatarkasteluissa on jouduttu ja aina joudutaan tekemään monenlaisia oletuksia, mutta kyse on yhtä kaikki isoista luvuista, vaikkakin ne ovat karkeahkoja arvioita.

KOKO TAPAHTUMAKENTÄN merkityksen arviointi ja siitä viestiminen on osa laajempaa tapahtumakentän edunvalvontaa, ja se on sinänsä ymmärrettävää ja tarpeellista. Tällaista työtä esimerkiksi edellä mainittu Tapahtumateollisuus ry tekee tavoitteenaan tapahtuma-alan edistäminen. Yksittäisten tapahtumien merkityksen tai vaikutusten arviointi on asia erikseen. Mitä tiedämme jonkin tapahtuman taloudellisista vaikutuksista, on toki kiinnostava ja relevantti kysymys, mutta vastaus – emme juuri mitään – ei ole kysyjien toivoma.

OLI KYSE sitten yhdestä tapahtumasta tai useasta, niiden vaikutusten pohdinta palautuu usein perusteisiin: mitä tietoa tapahtumista on olemassa, ja jopa kysymykseen, mikä on tapahtuma. Eräs kollega on verrannut tapahtuma-alaa maatalouteen. Kuten maatalouskin, myös tapahtumakenttä on ristiinkytketty eri kokoisten toimijoiden verkosto, joka pitää sisällään tekijöitä laidasta laitaan. Pienet toimijat muodostavat merkittävän osan kokonaisuudesta, mutta suuret toimijat ovat näkyvimpiä.

VERTAILUKOHTANA NOSTETAAN usein esiin matkailu, mikä on toki tapahtumien kanssa osittain risteävä ilmiö mutta muuten epäkiitollinen vertailukohta. Matkailusta on olemassa valtavasti tietoa, jos kohta sekään tieto ei tunnetusti ole täysin kattavaa. Tietoa matkailusta on olemassa jo siksikin,

että esimerkiksi EU:n jäsenmailla on velvoitteita matkailun tilastoimisesta. Matkailutilastoasetus velvoittaa jäsenmaita tilastoimaan matkailua hyvin laaja-alaisesti, ja matkailun tilastointia tarvitaan myös esimerkiksi matkustustaseen ja matkailun BKT-osuuksien laskemiseen (EUVL 2021).

TOKI TÄHÄN voisi todeta, että tapahtumienkin BKT-osuudet ovat kiinnostavia. Tämä työ tietenkin olisi helpompaa, mikäli tapahtumakenttää koskisivat samat tilastomääräykset kuin matkailua. Näin ei kuitenkaan ole. Tällaisen veloitteen asettaminen ei olisi helppoa. Mitä toimijoita veloitte koskisi? Esimerkiksi Tapahtumateollisuus ry:n jäsenyritykset voisivat toki itsekin kehittää tilastointia, mutta otos tuskin muodostuisi edustavaksi. Jos mukaan saataisiin lisää toimijoita, vaikka ei edes kaikkia edellä mainittuja yli 3 000 yritystä, edustavuus jo oletettavasti paranisi ja samalla toivottujen viestien painoarvo.

Tapahtumakävijästä ei jää aina jälkeä – tiedon aukkoja paikataan kyselyillä

Kun jotain asiaa tilastoidaan, käytössä on useita menetelmiä ”tilastojäljen” kiinni saamiseksi. Matkailussa tämä on suhteellisen helppoa, ainakin jos matkailija yöpyy kohteessa. Kuten edellä todettiin, tieto ei ole täydellistä. Kaikki matkailijat eivät ylipäätään yövy kohteessa, ja niistäkin, jotka yöpyvät, vain osa käyttää maksullisia majoituspalveluita.

JOKA TAPAUKSESSA matkailijasta jää useimmissa tapauksissa jokin jälki jonnekin – esimerkiksi majoitusliikkeiden järjestelmiin tai lentoyhtiön tietoihin. Näistä jäljistä tilastointivollisuus koskee pientä osaa, esimerkiksi kokonaisuutta tai majoitustoiminnan osalta kansalaisuuksia. Loput tiedot pysyvät liikesalaisuuden piirissä ja ovat hankalamminkin saavutettavissa. Lopputulos, eli matkailuun liittyvä tilasto, kertoo monellakin tapaa vain osan totuudesta, mutta onneksi suhteellisen vertailukelpoisessa muodossa.

TAPAHTUMAKÄVIJÄSTÄ SEN sijaan ei jää jälkeä välttämättä minnekään. Jos joku ostaa tapahtuman pääsylipun kaveriltaan ja saa siis vaikkapa ruutukaappauksen sisäänpääsyyn oikeuttavasta QR-koodista, kenelläkään ei ole tästä kävijästä mitään tietoa. Ei välttämättä siis itse tapahtumalakaan. Tällaisessa tapauksessa ennen lipun jatkoakauppaa ainut tieto mahdollisesta tapahtumakävijästä oli lipunmyyjällä, esimerkiksi jollain lippupalvelulla. Tätä kautta toki tieto on jossain muodossa myös tapahtumajärjestäjällä, ja tämä ilmeisesti riippuu siitä, mitä järjestäjä on lippuja välittävän tahon kanssa onnistunut sopimaan tietosuojan ja muiden rajoitusten puitteissa. Oletettavasti tapahtumajärjestäjillä ei ole useinkaan kovin kattavaa tietoa lipunmyyntiin perustuen, tai jos tietoa olisikin, niitä ei välttämättä riittävästi hyödynnetä. Osittain tämä on tietenkin resurssikysymys. Jäljelle jää siis vain tieto myytyjen lippujen määrästä, ja se määrä lipuista, jotka sitten portilla leimataan.

TÄSTÄ SYYSTÄ tapahtumilla on kannustin tehdä kyselyitä. Näitä tapahtumat toteuttavat joskus itse tai vaihtoehtoisesti ostavat kyselyitä asiaan perehtyneiltä tahoilta. Tarkoituksena kyselyissä tai haastatteluissa on selvittää kävijöiden ajatuksia tapahtumista tai heidän rahankäyttöään, ja toki kyselyt ovat myös osa tapahtuman jälkimarkkinointia. Tapahtumaan liittyvät palautteet auttavat tapahtumia niiden omassa kehitystyössä. Rahankäyttötietojen taustalla on taas usein tapahtuman merkittävyyden esiintuominen, mikä on esimerkiksi rahoittajille ja tukijoille tärkeä tieto.

HYVIN TEHTYINÄ tällaisilla kyselyillä on kyllä paikkansa. Vailinaisesti tehtyjen kyselyiden pohjalta kirjoitetuissa raporteissa taas saatetaan esittää lukuja, jotka usein riittävät tukijoiden tarpeisiin tai tiedotteiden taustaksi, mutta jotka muuten eivät kestä päivänvaloa. Varsin usein tapahtumien ulostulot vaikutuksista ovat ainakin päällisin puolin tarkasteltuna todellisuutta liioittelevia. Tämä ei kuitenkaan välttämättä liity siihen, että vastaajat ovat liioitelleet kuluttamistaan – päinvastoin kulutusta saatetaan vähätellä – vaan selvityksen menetelmällisiin ongelmiin. Tarkemminhan näihin asioihin harvoin pääsee pureutumaan, koska laskelmien taustoja ei ole tapana esitellä. ”Tutkittua” tai ”dataan perustuvaa” tietoa harvoin kyseenalaistetaan, ja toisaalta suuret luvut ovat mieluisia esitettävää. On useita tapauksia (niihin tarkemmin menemättä), missä esimerkiksi jonkin tapahtuman esitetty matkailutulo vaatisi moninkertaisia matkailijamääriä tilastoituihin matkailijamääriin verrattuna, eikä tätä harhaa poista se aiemmin mainittu tosiasia, että matkailutilastot eivät koko totuutta kerro.

Taloudellisten vaikuttavuuslaskelmien mekanismit

Vaikuttavuudesta puhumiseen sisältyy ansoja, koska vaikutus pitää sisällään kausaalisuusoletuksen eli ajatuksen siitä, että jokin asia saa aikaan jotain toista. Taloudellisten vaikuttavuusanalysien pitäisi myös periaatteessa, toki tapauksesta riippuen, ottaa huomioon vaihtoehtoiskustannukset eli käytännössä ne skenaariot, joissa tapahtumaa ei olisi. Vaikka tässä artikkelissa pääpaino on taloudellisten vaikutusten pohtimisessa ja selvittämisessä, samalla on tarpeen mainita, että vaihtoehtoiskustannukset eivät ole vain talousluttavuuksiin liittyvä asia. Yhtä lailla vaihtoehtoiskustannukset liittyvät sosiaalisiin, kulttuurisiin ja ekologisiin vaikutuksiin.

MATKAILUTULOLLA TARKOITETAAN tapahtuman takia tai jostain muusta syystä alueelle matkanneiden ihmisten tuomaa lisäkulutusta. Paikallisten tapahtumavieraiden kulutus on jossain määrin matkailutuloon verrattavaa, mutta kyse on eri asiasta. Paikalliset olisivat saattaneet kuluttaa kotipaikkakunnallaan jopa enemmän rahaa ilman tapahtumaa. Paikallisten kulutus on tietenkin osa tapahtuman talousvaikutusten kokonaisuutta, mutta matkailutuloa se ei ole. Lisämauste tähän soppaan tulee siitä, että osa alueella vierailuvista ihmisistä saattaa osallistua tapahtumaan, vaikka eivät olisi tämän takia matkaa tehneetkään. Tässä edetään harmaalle alueelle, sillä tottahan toki näiden ihmisten alueelle jättämä raha on osa matkailutuloa, mutta voidaanko se laskea osaksi tapahtuman vaikuttavuutta? Tähän ei ole yhtä oikeaa vastausta.

MAIJA TOIVANEN/HAM/HELSINKI BIENNAALI 2021

TAPAHTUMAN ALUETALOUDELLINEN vaikuttavuus kuvaa kaikkea tapahtuman seurauksena alueelle jäävää rahallista hyötyä tai haittaa. Se, onko itse tapahtuma taloudellisesti menestyvä, ei ole suoraan yhteydessä tapahtuman aluetaloudelliseen vaikuttavuuteen. Tapahtuma voi olla voitollista liiketoimintaa, mutta sen aluetaloudelliset vaikutukset saattavat olla olemattomia. Toisaalta taas jokin tappiollinenkin tapahtuma saattaa saada aikaan huomattavia aluetaloudellisia vaikutuksia.

ALUETALOUDELLISISSA VAIKUTUSLASKELMISSA tulee ottaa huomioon matkailutulon lisäksi myös tapahtuman järjestämiseen liittyvät rahavirrat. Tapahtuman järjestäminen saa aikaan taloudellisia vaikutuksia. Tapahtuman järjestäjä ostaa palveluita yrityksiltä, jotka edelleen toimivat samoin. Tapahtuman järjestämiseen tarvitaan myös ihmisiä, joten heitä palkataan, ja sillä on suoraa vaikutuksia verotuloihin. Näiden ihmisten palkoista osa taas kohdistuu kulutukseen.

TALOUDELLISET VAIKUTTAVUUSLASKELMAT ovat kutakuinkin lineaarisessa suhteessa käytettävissä olevien tietojen laatuun. Kun tiedetään, että tapahtumien välittömät talousvaikutukset muodostuvat tapahtuman järjestämisestä (mm. hankinnat tai työllistäminen) ja vieraiden kulutuksesta ta-

pahtumassa, näiden tietojen laatu on ensisijaista. Usein tapahtuman järjestämisen talouslaskelmat unohdetaan ja keskitytään vain vieraiden kulutukseen, ja niissäkin joskus kertolaskut tehdään oikoen.

TAPAHTUMAN JÄRJESTÄMISEEN liittyvät taloudelliset tiedot ovat kuitenkin ensiarvoisen tärkeitä, kun lasketaan arviota välittömistä vaikutuksista. Kulutustiedot tapahtuman ulkopuolella taas ovat tärkeitä tapahtuman välillisten vaikutusten arvioimiseksi. Useinhan tapahtumavieras käyttää rahaa tapahtuma-alueen ulkopuolelle esimerkiksi ravintolapalveluihin, kuljetuspalveluihin tai majoituspalveluihin. Vaikka tämä tulo on tapahtuman näkökulmasta osa välillistä vaikutusta, matkailutulon näkökulmasta se on välitöntä. Tämä on käsitteellisesti hankala asia ja omiaan sotkemaan myös laskelmia.

TAPAHTUMAN ALUETALOUDELLISTEN vaikutusten arviointia tulisi siis lähestyä kävijäkyselyitä kattavammin. Kokonaisvaltaisissa vaikutustarkasteluissa tarkoituksena on selvittää tapahtuman aikaansaamia taloudellisia vaikutuksia suhteessa sellaiseen tilanteeseen, missä tapahtumaa ei olisi järjestetty. Tällaista asetelmaa on mahdollista taloudellisessa mielessä tarkastella panos-tuotosmallilla,

Tapahtuma voi olla voitollista liiketoimintaa, mutta sen aluetaloudelliset vaikutukset saattavat olla olemattomia. Toisaalta tappiollinenkin tapahtuma saattaa saada aikaan huomattavia aluetaloudellisia vaikutuksia.

missä rahavirtojen kiertoa ja kohdistumista tarkastellaan hyödyntäen erilaisia oletuksia sekä toimialakohtaisia kerrointaulukoita. Näin toimittiin esimerkiksi Helsinki Biennaalin vaikutuslaskelmissa (Taskinen ym. 2022).

TALOUDELLISTEN VAIKUTUSTEN ulkopuoliset vaikutusrakenteet ovat toinen tarina. Maineeseen, imagoon, medianäkyvyyteen ja näiden risteymiin liittyy paljon vaikutusmekanismeja, jotka usein näkyvät vasta viiveellä. Myös näillä on yhteyksiä talouteen, ja pidemmällä aikavälillä näiden hankalasti mitattavien asioiden taloudelliset vaikutukset voivat olla huomattavia. Mitä tulee mieleen Savonlinnasta? Monille varmasti oopperajuhlat. Entä Sodankylästä? Elokuvajuhlat.

OLETUSRAKENNELMAT EIVÄT koskaan poista vaatimuksia käytettävissä olevien aineistojen laadusta. Jos esimerkiksi vieraiden kuluttamisesta ei ole luotettavaa tietoa, tätä joudutaan arvioimaan. Arviot perustuvat kansainvälisiin esimerkkeihin tai aiempiin tutkimuksiin, ja ne voivat hyvin olla suppeilla ja huonosti edustavilla otoksilla tehtyjen kyselyiden pohjalta laskettuja lukuja luotettavampia.

KYSYMYS AINEISTON saatavuudesta ja ennen kaikkea laadusta on olennainen kysymys, jos esimerkiksi jokin kunta tai valtiollinen organisaatio haluaa tarkastella alueella järjestettävien tapahtumien vaikuttavuutta yleisellä tasolla. Aika usein näin halutaan tehdä, ja tämä tarve on myös tämän artikkelin taustalla. Samalla tavalla kuin matkailun kokonaisuutta halutaan tapahtumien paremman tietopohjan avulla kehittää, myös tapahtuma-alaa ja sen toimintaedellytyksiä halutaan kehittää.

Kuinka tapahtumiin liittyviin lukuihin pitäisi suhtautua?

Miten tapahtumiin liittyvää tietopohjaa tulisi kehittää? Ensimmäinen askel olisi kehittää tapahtumien tilastointia selkiseksi, että se ainakin jonkinlaisella tarkkuuden tasolla kuvaisi ilmiökentän laajuutta. Tähän on olemassa välineitä, koska kyllähän tapahtumista on tietoa olemassa – kuka tahansa näkee muutamalla klikkauksella, mitä tapahtumia vaikkapa Helsingissä seuraavana viikonloppuna järjestetään – mutta tilastoiksi nämä tiedot eivät itsestään muutu. Ongelmana on tietenkin se, että samalla klikkauksella saat-

taa nähdä järjestettävät konsertit ja vaikkapa kuukausia jonkin kirjaston aulassa esillä olevan postkortinäyttelyn. Tämä ongelma on kuitenkin pääosin tekninen ja varmasti ratkaistavissa.

KUN ON päästy tilanteeseen, että tapahtumamääriä seurataan ja mahdollisesti niitä jopa luokitellaan, törmäämme uusiin kysymyksiin. Kuinka monta ihmistä näihin tapahtumiin osallistuu? Tähän kysymykseen saa vastauksen vain kysymällä tai etsimällä tietoa jotenkin muuten.

IDEAALITILANTEESSA TIETÄISIMME eri tapahtumatyyppien määrät ja ajankohdat sekä näihin osallistuneiden ihmisten lukumäärän. Koska näin ei käytännössä ole, eikä tämä ole realistinen lyhyen aikavälin tavoite, joudumme arvioimaan kokonaisuutta otoksilla.

TAPAHTUMATIETOJEN KERÄÄMINEN voi osoittautua vaikeaksi tehtäväksi. Joissakin tapauksissa esimerkiksi kävijämäärät saadaan kuitenkin arvioitua suhteellisen tarkasti. Esimerkiksi Helsinki Biennaalin kohdalla kävijämäärät oli Vallisaaren pää tapahtuman osalta suhteellisen helppo selvittää, koska tapahtumavierasta jäi jälki liikenneoitisijan tilastoihin. Näitä tietoja tarkennettiin mobiililaitteiden sijaintia hyödyntävillä seurannoilla.

KÄVIJÖIDEN JA käyntien erottelu on kuitenkin ikuisuusaihe. Sama kävijä on voinut käydä tapahtumassa useita kertoja. Esimerkiksi suurten festivaalien kohdalla tämä on ilmeinen haaste tai ainakin laskelmissa huomioitava asia. Alueelle saattaa päivää kohti mahtua vaikkapa 20 000 ihmistä, ja jos nämä samat ihmiset osallistuvat festivaaleille kolmena päivänä, tuloksena on 60 000 käyntiä.

SAMOIN HELSINGISSÄ kesällä 2022 järjestetyn UEFA Super Cup-ottelun tapauksessa myytyjen lippujen määrä oli hyvin tiedossa, ja vieläpä niin tarkkaan, että tieto ulkomaiden kiintiöstäkin oli käytössä (Mustonen 2022a). Tällaisissa tapauksissa matkailutulon laskeminen on suhteellisen helppoa, olettaen, että kyselyissä selvitetty kulutussummat ovat luotettavia. Majoitukseen liittyvä osa matkailutulosta voidaan arvioida suhteellisen tarkasti hyödyntämällä keskimääriä majoitushintoja. Tämä tieto voi olla jopa kyselyitä luotettavampaa ja tämä tieto on myös kuukauden viiveellä kaikkien käytettävissä.

VOISIKIN HYVIN pohtia, että kysymystä majoitukseen käytetystä rahamäärästä ei kannattaisi tapahtumien kävijäkyse-lyihin edes liittää. Sen sijaan kyselyissä voisi tiedustella esi-merkiksi vain sitä, onko ylipäättään yövytty maksullisessa majoituksessa. Jos kulutuksesta kysytään kulutusluokit-tain (esim. ravintolat, liikkuminen, ostokset), majoitukseen käytetyt rahat voidaan aineistosta poistaa. Usein kuitenkin kyselyissä pyydetään esittämään arvio kokonaiskulutuk-sesta joko ainoana kulutuskysymyksenä tai kulutusluokit-taisen tiedustelun lisäksi. Kokonaiskulutuksen tarkaste-luissa aineistojen käsittelijä ei kuitenkaan tiedä, ovatko esimerkiksi juuri majoitukseen käytetyt rahat mukana arvi-oissa vai ei. Tämä on erityinen ongelma etenkin työmatko-jen kohdalla, koska työmatkojen majoitukset usein on mak-settu etukäteen jonkun muun toimesta.

TÄMÄN ARTIKKELIN taustoittamiseksi on pyritty etsimään eri tapahtumien kävijäraportteja ja sieltä tietoa keskimääräi-sestä kävijäkohtaisesta kuluttamisesta. Näitä useiden eri yritysten tekemiä raportteja oli käytössä useita, mutta kat-tavaa koostetta näistä ei voitu tehdä. Joko tiedot oli val-

miiksi luokiteltu (nolla euroa, 1–9 euroa jne.) tai esillä oli vain kertolaskujen tulokset laskentaperiaatteita avaamat-ta. Joissakin tapauksissa kulutusta ei käsitelty ollenkaan. Toki päinvastaisiakin esimerkkejä oli. Joissakin raporteissa rahankäyttö oli oikeaoppisesti esitetty erottaen paikalliset, Suomesta muualta tulleet ja ulkomaiset vieraat toisistaan, mutta tällaisissakaan tapauksissa laskelmien taustoja ei esitelty.

TÄSSÄ PÄÄSTÄÄNKIN kertolaskujen matematiikkaan. Jos meillä on otoksessa kaksi ihmistä, joista toinen on kuluttanut 100 euroa ja toinen ei yhtään, keskiarvo on tietenkin 50 euroa. Jos kuitenkin jätämme tämän rahojaan säästelleen pois laskuista – näin virheellisesti joskus toimitaan – saa-daan ”keskimääräiseksi kulutukseksi” 100 euroa. Jos tämä leikkimielinen kahden ihmisen otos olisi edustava, ja tapah-tumakävijöitä olisi 1 000, olisi oikealla tavalla laskettuna ku-lutussumma 50 000 euroa, kun toisella tavalla virheellises-ti laskettuna 100 000 euroa.

JOS EDELLÄ mainitun esimerkin molemmat kävijät ovat pai-kallisia, kyse ei ole matkailutulosta. Jos taas molemmat ovat tulleet alueen ulkopuolelta, matkailutulo on 50 000 euroa. Jos toinen havainto poistetaan, saadaan matkailu-tuloksi 100 000 euroa. Edelleen jos käsitteiden kanssa ei olla tarkkoja, matkailutuloksi saatetaan ilmoittaa 100 000 euroa, vaikka todellisuudessa matkailutuloa ei olisi tul-lut yhtään. Todellisia esimerkkejä tällaisista laskelmista on paljon, mutta niihin ei tässä artikkelissa ole tarpeellis-ta mennä. Pikemminkin voisi peräänkuuluttaa laskelmien avaamista, jotta tuloksia voisi tarvittaessa kriittisesti arvi-oida. Suuret matkailutuloarviot ovat yleensä liian hyviä ol-lakseen totta.

TAPAHTUMIEN TALOUDELLISIIN vaikutuslaskelmiin käytettä-vät luvut eivät siis ole vertailukelpoisia, jos näitä lukuja yli-päättään on edes olemassa. Niin ikään menetelmät tällais-ten aineistojen keräämiseen ovat moninaisia. Hajanaiset käytännöt johtuvat osittain aiempiin esimerkkeihin peilaten määritelmiin ja käsitteisiin liittyvistä epäselvyyksistä, vai-kutuksiin liittyvien yhteyksien havaitsemisen vaikeudesta sekä toki myös tilastointivelvoitteen puuttumisesta. Tilas-tojen kehittämien, kerääminen ja ylläpitäminen ei voi olla yksittäisten toimijoiden vastuulla.

Esimerkinä kansainvälisten kongressien talou-dellisten vaikutusten laskelmat

Kansainvälisten kongressien kohdalla taloudelliset vai-ktusarviointit ovat hieman helpompia kuin monien muiden tapahtumatyyppien kohdalla. Esimerkiksi Helsinki Part-ners tekee Helsingissä kongressitilastointia, ja näitä tilas-totietoja se toimittaa edelleen kansainvälisille järjestöille. Kansainvälistä järjestökenttää tutkivan UIA-organisaation tilastoissa Helsinki on viime vuosina ollut korkealla. Kuten aiemmin todettiin tapahtumatilastoinnin kohdalla, tilastot eivät synny itsestään, vaan ne vaativat työtä. Tämä tarkoittaa käytännössä soitteluja tietojen perään ja ihan perinteis-tä tietojen hakemista, millä välineillä sitä tehdäänkin.

KONGRESSIVIERAIDEN KULUTUKSESTA kerätään tietoa kyse-lyillä, mutta kyselyiden kattavuus ja tätä kautta luotetta-vuus on ollut iso haaste. Toki kongressijärjestäjät tekevät omia kyselyitään, ja parhaassa tapauksessa tietoa voisi saada sitä kautta, mutta ainakaan vielä tähän ei olla päästy.

Niin ikään yhteisten kyselyiden prosesseja kehitetään suju-vammiksi, mutta tässäkin ollaan vielä aika alussa.

KULUTUKSEN ARVIOINNISSA voidaan kuitenkin kongressi-en tapauksessa hyödyntää muita tietolähteitä. Suomen ra-joilla on tehty vuosikymmeniä rajahaastatteluja eri tahojen toimesta. Rajahaastatteluissa kysytään maasta poistuvil-ta matkaan liittyviä asioita: kulutussumma-arvioiden lisäksi esimerkiksi matkan tarkoitusta. Kongressit, messut ja se-minaarit on yksi kategoria, jota tässä yhteydessä voidaan hyödyntää. Vaikka kongressivieraita on Suomessa ja Hel-singissä vuosittain paljon, näitä ihmisiä osuu rajahaastat-teluiden otoksiin varsin vähän. Tästä johtuen tiedot ovat vain suuntaa antavia, mutta suhteellisen luotettavasti voi-daan sanoa, että kongressivieraat ja työmatkailijat kulutta-vat matkallaan enemmän rahaa kuin matkailijat keskimää-rin.

KONGRESSIMATKAILIJOIDEN KOHDALLA kokonaismatkailutulo jää kuitenkin muita ryhmiä isommaksi, koska matkalla yö-vytään useimmiten rekisteröidyssä majoitusliikkeessä. Li-säksi rajahaastatteluaineistojen perusteella näyttää siltä, että kongressivieraiden matkat myös kestävät hieman kes-kimääräistä kauemmin. Ostosmatkailijat tietenkin saatta-vat kuluttaa yhdessä päivässä huomattavankin paljon, mut-ta motiiviltaan selkeät ostosmatkat harvemmin kestävät useita päiviä. Kongressivieraiden matkan kesto on yli kol-me vuorokautta, kun kaikilla ulkomaalaisilla matkailijoil-la matkan keston on ollut vuosia suhteellisen vakio eli noin kaksi vuorokautta.

MEILLÄ ON suhteellisen luotettavaa tietoa kansainvälisten kongressien kävijämäärästä, arvioita ulkomaalaisten vie-raiden keskimääräisestä kulutuksesta sekä tilastoja majoit-uksen keskimääräisistä hinnoista. Hinnat vaihtelevat se-songeittain ja suhdanteiden sekä kysynnän ja tarjonnan ikuisen kilpajuoksun mukana (ks. Mustonen 2022b).

TIEDÄMME SIIS varsin paljon. Oikeastaan vain kansainvälis-ten vieraiden osuus puuttuu, mutta tätä voidaan sitten tie-dustella kongressijärjestäjiltä suoraan, ja tätä tietoa myös yhteiset jatkuvasti kehitettävät kyselyt kartoittavat. Emme myöskään tiedä kongressijärjestäjien taloudesta. Tieto jär-jestämisen kustannuksista olisi aluetaloudellisten vai-ktusten näkökulmasta olennaista.

Pikemminkin voisi peräänkuuluttaa laskelmien avaamista, jotta tuloksia voisi tarvittaessa kriittisesti arvioida. Suuret matkailutuloarviot ovat yleensä liian hyviä ollakseen totta.

Tapahtumien tilastointi ei ole tällä hetkellä kenenkään tehtävä. Niin ikään ei voida suoraan sanoa, kenen tehtävä sen pitäisi olla.

JOS JÄTETÄÄN aluetaloudellisten vaikutusten arvioiminen hetkeksi sivuun ja keskitytään matkailutuloon, kongressien kohdalla tämän arvioiminen on hieman kiitollisempi projekti. Paikallisten muuta kohdepaikkakunnalla tapahtuvaa kulutusta syrjäyttävät kulutusmekanismit ovat luultavasti vähemmän merkityksellisiä kongressien kohdalla kuin muiden tapahtumatyyppien. Tätä voidaan jollain tapaa pitää osana vaihtoehtokustannusten laajaa ilmiökenttää.

NIIN IKÄÄN varsinaiset vaihtoehtokustannuksetkin ovat ehkä kongressien kohdalla pienempiä. Kongressin järjestäminen on kongressikeskukselle tai hotellille epäilemättä kannattavin vaihtoehto, mittasi asiaa kuinka tahansa. Voidaan edelleen hyvällä syyllä arvioida, että mikäli kongressia ei järjestetä, sen järjestämiseen hankittu ja korvaamattomasti rahaa ei ole käytettävissä muuhun vaihtoehtoiseen toimintaan. Tätä voisi verrata hotellihuoneeseen; joko se myydään tai ei myydä. Tietenkin jos huoneen tyhjänä pitäminen on yritykselle kannattavampaa kuin sen myyminen, asia kääntyy ympäri, mutta tällaisissa tapauksissa liiketoiminnan edellytykset pitkällä aikavälillä lienevät huteralla pohjalla.

NÄIDEN EDELLÄ esitettyjen tietojen pohjalta voimme tulevaisuudessa laskea karkean arvion ulkomaisen kongressivieraan aikaansaamasta matkailutulosta, mikä on kokonaisuutenaan aitoa matkailutuloa, koska harva osallistuu kongressiin sattumalta. Matkailutuloon liittyvät laskelmat ovat vielä kehitteillä, eivätkä ne siis ole vielä valmiita julkaistaviksi. Eniten epävarmuuksia liittyy arvioihin matkailijoiden ja tapahtumaan osallistuneiden kulutuksesta.

JOITAKIN TÄLLAISIA olemassa oleviin tietoihin ja valistuneisiin arvioihin – matemaattisesti johdettuihin estimaatteihin – perustuvia laskelmia on jo nyt osittain käytössä. Näiden tietojen avulla voidaan esimerkiksi esittää arvioita kongressimatkailun osuudesta kansainvälisestä matkailukäynnistä. Kongressiyöpymisten osuutta voidaan arvioida kaikkien kansainvälisten matkailijoiden yöpymisiä kuvaavista tilastoista, koska tilastointia voidaan erotella matkan synn mukaan (ei tosin kovin luotettavasti). Kongressiyöpymisten arvioidun määrän ja työmatkayöpymisten määrän suhteesta voidaan tehdä jonkinlaisia johtopäätöksiä kongressimatkailun roolista kansainvälisen matkailun kokonaisuudessa.

KONGRESSEISTA ON siis enemmän tietoa olemassa kuin monista muista tapahtumatyypeistä. Tämä johtuu jatkuvasta omasta tilastotyöstä, suhteellisen vertailukelpoisista kansainvälisistä tilastoista, yhteistyössä kehitetyistä kyselyistä sekä kongressien erityisluonteesta. Vaikka näin on, myös kongresseihin liittyviin laskelmiin liittyy edellä esitettyjä tulokkaimuuksia ja haasteita.

Pohdintaa

Tapahtumien taloudellisten vaikutusten arvioiminen on vaikeaa, mutta ei mahdotonta. Kaiken perustana tulee olla riittävä ja luotettava tietopohja. Tilastoinnin kehittäminen ja tilastojen ylläpitäminen on tärkeää kokonaisuuden hahmottamiseksi ja kokonaisvaikutusten arvioinnin laskemisen näkökulmasta. Laskelmat tosin ovat sitä epävarmempia, mitä suuremmasta kokonaisuudesta on kyse, mutta toisaalta näissä laajoissa tarkasteluissa lukujen suuruusluokka on tarkkoja euromääriä tärkeämpää.

TAPAHTUMIEN TILASTOINTI ei ole tällä hetkellä kenenkään tehtävä. Niin ikään ei voida suoraan sanoa, kenen tehtävä sen pitäisi olla. Etujärjestöillä varmasti voisi olla oma roolinsa oman viestin vahventamiseksi. Julkiset organisaatiot taas tulevat mieleen, kun pohditaan tapahtumakentän osuutta ja merkitystä yhteiskunnassa.

YKSITTÄISET TAPAHTUMAT toimivat parhaimmillaan esimerkkeinä, ja tässä yhteistyö on tärkeää. Aluetaloudellisia laskelmia voidaan niin ikään toteuttaa parhaiten tapaustutkimuksina yhteistyössä tapahtumatoimijoiden kanssa. Tapahtumajärjestäjillä, tapahtumapaikoilla ja alueorganisaatioilla on kaikilla kuitenkin omat intressinsä. Luonnollisesti nämä kaikki toimijat voivat tehdä omia selvityksiään omiin tarkoituksiinsa perustuen, ja tekevätkin.

TOIMIJOIDEN TAVOITTEILLA on kuitenkin yhtymäkohtia toisiinsa, joten parhaisiin ja luotettavimpiin tuloksiin päästäisiin toimimalla yhdessä. Näin toimien tulokset eivät kuitenkaan välttämättä olisi jokaisen kannalta niitä toivotuimpia. Tapahtumajärjestäjien intressi on esittää suuria lukuja ja korostaa tapahtuman merkittävyyttä. Huolellisesti toteutetut laskelmat saattavat yllättää, kun vaikutukset eivät ehkä olekaan odotetun kokoisia. Joskus luvut voisivat olla myös

MESSUKESKUS / GASTRO HELSINKI

paljon suurempia, mikäli taloudellisissa vaikutuslaskelmissa oikeaoppisesti otettaisiin välittömän matkailutulon lisäksi huomioon myös välilliset vaikutukset.

TAPAHTUMAPAIKAN INTRESSI on puolestaan osoittaa, että samassa paikassa – esimerkiksi kongressikeskuksessa – kannattaa järjestää tapahtumia jatkossakin, ja että asiat sujuvat hyvin. Alueorganisaatiot taas haluavat houkuttaa tapahtumia alueelle, koska näin saadaan kerättyä vientieuroja. Edelleen toivotaan alueen maineen kasvavan vieraiden viettäessä aikaa kohdepaikkakunnalla myös tapahtuman ulkopuolella, pitkään aikavälin vaikutuksista puhumattakaan (vrt. edellä mainittu esimerkki Savonlinnasta ja Sodankylästä).

TAPAHTUMAJÄRJESTÄJIÄ KUITENKIN varmasti kiinnostaa myös, mitä alueella tapahtuu ja missä tapahtuma olisi järkevintä järjestää. Tapahtumapaikkoja kiinnostavat lisäksi eri skenaariot, käytännössä esimerkiksi jonkin tapahtumajärjestäjän kanssa tehtävän yhteistyön vaihtoehdot eli ne vaihtoehtokustannukset. Alueorganisaatio taas ei yksin pysty toimimaan, vaan parhaimmillaan se tuo alueen muut toimijat yhteen.

JOS TAPAHTUMISTA alettaisiin kerätä yhteismitallisia tietoja ja tilastoja, niitä voisivat hyödyntää kaikki tapahtumiin liittyvät tahot heidän erilaisista intresseistään ja edunvalvonnan näkökulmista huolimatta. Tietenkin tämä on kiinni myös rahoituksesta ja muista resursseista, ja siitä, että tiedonkeruun aloittamisesta päätettäisiin tarpeeksi arvovaltaisen tahon toimesta. ■

Pekka Mustonen toimii johtavana asiantuntijana Helsingin kaupunginkansliassa.

Lähteet

- EUVL [Euroopan unionin virallinen lehti] (2021). Komission täytäntöönpanoasetus (EU) n:o 1051/2011. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011R1051&from=EN>
- Mustonen P. (2022a). Paljonko euroja jalkapallokansa jätti Helsinkiin? Kvartti-verkkolehti 12.8.2022. <https://www.kvartti.fi/fi/blogit/paljonko-euroja-jalkapallokansa-jatti-helsinkiin>
- Mustonen P. (2022b). Matkailun näkymiä kesäkaudelta 2022 Helsingistä ja muualta. Kvartti-verkkolehti 7.10.2022. <https://www.kvartti.fi/fi/blogit/matkailun-nakymia-kesakaudelta-2022-helsingista-ja-muualta>
- Tapahtumateollisuus (2021). Tapahtumateollisuuden toimialaselvitys. <https://www.tapahtumateollisuus.fi/wp-content/uploads/2021/09/Tapahtumateollisuuden-toimialaselvitys-2021.pdf>
- Taskinen H., Kivisaari K., Kuusi S. & Mustonen P. (2022). Helsinki Biennaalin vaikuttavuustutkimus 2021. Tutkimuskatsauksia 2022:1. Helsingin kaupunginkanslia, kaupunkitieto. https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/22_03_09_Tutkimuskatsauksia_1_Taskinen_Kivisaari_Kuusi_Mustonen.pdf
- Union of International Associations (UIA). <https://uia.org/>

Naapurien kanssa juttelu ja naapuriapu

– Helsingin turvallisuuustutkimuksen tuloksia

● JUKKA HIRVONEN

Positiivisilla naapurisuhteilla on myönteinen yhteys kaupunkilaisten turvallisuudentunteeseen. Helsingin turvallisuustutkimuksen mukaan yli puolet vastaajista juttelee naapureidensa kanssa vähintään viikoittain, ja yleisimmin näin tekevät iäkkäät, pitkään alueella asuneet, omistusasukkaat ja kahden vanhemman perheet. Tosin naapurien kanssa juttelu on hieman vähentynyt aiempaan verrattuna. Myös naapuriavun antaminen tai saaminen on varsin yleistä, ja apuun osallistuu lapsiperheistä yli 40 prosenttia ja lähemmäs puolet pientaloissa asuvista vastaajista.

Naapuruussuhteiden luonteesta ja merkityksestä

Paikalliset naapuruussuhteet ovat yksi osa ihmisten sosiaalisten suhteiden verkostoa ja niiden laadulla voi olla suurikin merkitys asumisviihtyvyyden kannalta. Naapuruussuhteiden luonteen ymmärtämisessä auttaa sosiaalisten siteiden jaottelu heikkoihin ja vahvoihin siteisiin. Vahvoja siteitä edustavat esimerkiksi läheinen ystävyys sekä suhteet omaisiin ja lähimpiin sukulaisiin. Naapuruussuhteet puolestaan painottuvat tyypillisesti heikkoihin siteisiin eli hie- man etäisempään tuttavuuteen (Henning & Lieberg 1996). Vaikka yksittäinen heikko side ei yleensä ole korvaamaton, niiden muodostaman verkoston on osoitettu olevan tärkeä. Sen kautta saa usein monipuolisempaa informaatiota kuin suppeasta lähipiiristä (Granovetter 1973). Heikot ja vahvat siteet ovat eräänlaisia ideaalityyppejä. Todellisuudessa sosiaalisten siteiden vahvuus muodostaa pikemminkin jatkumon, jossa esiintyy paljon myös ”keskivahvoja” siteitä.

KUN NAAPURUUSSUHEITA kartoitetaan asukaskyselyllä, heikkojen siteiden yleisyyttä voidaan selvittää esimerkiksi kysymällä *juttelusuhteista*, joissa vaihdetaan kuulumisia naapurien kanssa tavattaessa. *Naapuriapu* edustaa jo astetta vahvempaa sidettä naapurin kanssa. Naapuruussuhteista osa voidaankin luokitella vahvoiksi siteiksi. Vuonna 2012 tehdyssä valtakunnallisessa kyselyssä joka toisella vastaajalla oli naapurustossa vähintään neljä juttelusuhdetta ja hieman yli puolella oli naapurustossa ainakin yksi läheisempi ystävä (Hirvonen 2013).

POSITIIVISILLA NAAPURUUSSUHEILLA on osoitettu olevan monia myönteisiä vaikutuksia muun muassa mielenterveyteen, koettuun elämänlaatuun ja turvallisuudentunteeseen. Naapuruussuhteet ovat erityisen tärkeitä haavoittuville ihmisryhmille sekä ihmisille, jotka viettävät paljon aikaa asuinalueellaan ja joilta puuttuu pääsy laajempiin, ei-paikallisiin sosiaalisiin verkostoihin (Henning & Lieberg 1996). Hyvillä naapuruussuhteilla on havaittu olevan myönteinen rooli sosiaalisen epäjärjestyksen seurausten lieventämi-

sessä (Jaśkiewicz & Wiwatowska 2018). Positiivisten naapuruussuhteiden ja niissä syntyvän luottamuksen on osoitettu myös olevan kasvualusta laajemmalle yleistyneelle luottamukselle yhteiskunnassa (Yosano & Hayashi 2005).

YHTEISKUNNALLISENA PITKÄN aikavälin trendinä länsimais- sa on havaittu, että paikalliset sosiaaliset siteet kuten naapuruussuhteet ovat vähitellen ohentuneet, ja ei-paikallisten siteiden merkitys ja osuus kasvaneet. (Guest & Wierzbicki 1999; Hirvonen & Lilius 2019). Naapuruussuhteet eivät kuitenkaan ole nykyäänkään merkityksettömiä, vaan ne muodostavat edelleen melko merkittävän osan keskivertoasuk- kaan sosiaalisesta verkostosta.

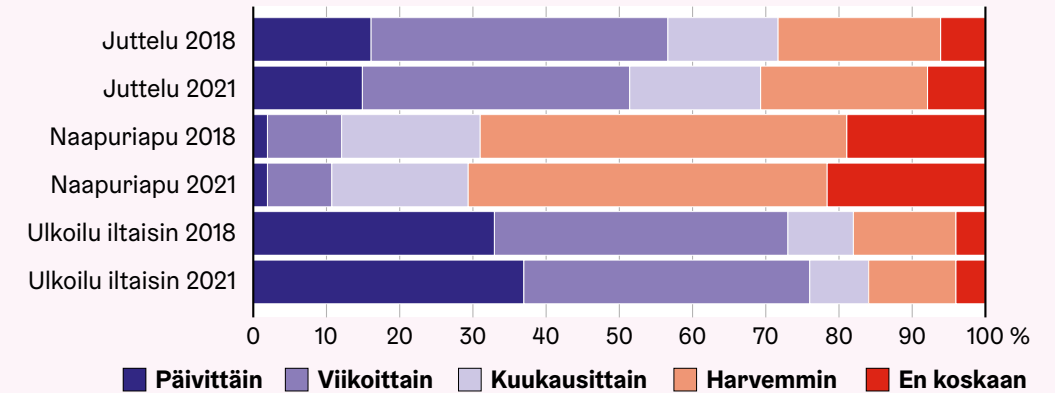
Naapureiden kanssa juttelu hieman vähentynyt, ulkoilu asuinalueella lisääntynyt

Helsingin turvallisuuskyselyn (2021) vastaajilta kysyttiin naapureiden kanssa juttelusta ja naapuriavusta. Vastaukset kertovat naapuruston eriasteisten sosiaalisten siteiden yleisyydestä Helsingissä. Lisäksi kysyttiin ulkoilusta iltaisin lähialueilla. Myös tähän kysymykseen annetut vastaukset antavat yhden näkökulman omalle asuinalueelle suuntautumiseen ja kiinnostumiseen.

Kysymysten tarkka sanamuoto oli seuraava:

- Kuinka usein juttelet naapureiden kanssa?
- Kuinka usein saat apua tai autat naapuriasi?
- Kuinka usein ulkoilet iltaisin omalla asuinalueellasi?

NAAPUREIDEN KANSSA juttelu oli erittäin yleistä: yli puolet jutteli vähintään viikoittain ja vain kahdeksan prosenttia ei koskaan (Kuvio 1). Naapuriapukin oli yleistä mutta harvemmin toistuvaa: kuukausittain naapuriapua antoi tai sai noin 30 prosenttia ja tätä harvemmin puolet vastaajista. Noin viidennes vastasi, että ei ole koskaan osallisena naapuriapuun.

KUVIO 1.

Naapureiden kanssa juttelun, naapuriavun ja iltaisin omalla asuinalueella ulkoilun yleisyys Helsingin turvallisuustutkimuksissa 2018 ja 2021.

JUTTELU NAAPURIEN kanssa oli kolmen vuoden takaisesta hieman vähentynyt: vähintään viikoittain juttelevien osuus oli laskenut 56 prosentista 52 prosenttiin. Tämä kysymys esiintyi myös vuoden 2015 kyselyssä, jolloin 48 prosenttia vastasi juttelevansa viikoittain. Vuonna 2015 ei asteikossa ollut lainkaan päivittäin-vaihtoehtoa, joten osuus kattaa myös päivittäin juttelevat. Juttelu näyttäisi siis ensin lisääntyneen ja sitten hieman vähentyneen. Asteikon muutoksen vuoksi tulos jää kuitenkin epävarmaksi. Naapuriavun yleisyys oli puolestaan pysynyt lähes ennallaan vuodesta 2018.

PÄIVITTÄIN ILTAISIN omalla asuinalueella ulkoili lähes 40 prosenttia ja vähintään viikoittain 76 prosenttia. Päivittäinen ulkoilu oli vuodesta 2018 hieman lisääntynyt. Tämä liittyy koronapandemian vaikutuksiin, sillä kysely toteutettiin loppuvuodesta 2021, jolloin pandemia oli edelleen ajankohtainen. Pandemia aiheutti erilaisia rajoituksia esimerkiksi liikuntatilojen käyttöön. Moni liikunta- ja muu harrastus jouduttiin koronan vuoksi keskeyttämään, joten ulkoilu lähialueilla jäi monelle yhdeksi harvoista liikuntamuodoista.

Naapureiden kanssa juttelu lisääntyy iän myötä

Kuviossa 2 on esitetty tuloksia naapureiden kanssa juttelun yleisyydestä erilaisissa asukasryhmissä. Sukupuoli ei selittänyt vastauksia, vaan miehet ja naiset juttelivat naapureiden kanssa yhtä usein. Kotitaloustyyppi sen sijaan selitti: kahden vanhemman lapsiperheet juttelivat useimmin ja yksinasuvat harvimmin. Lasten kaverisuhteiden kautta syntyy helposti kontakteja vanhempienkin välille.

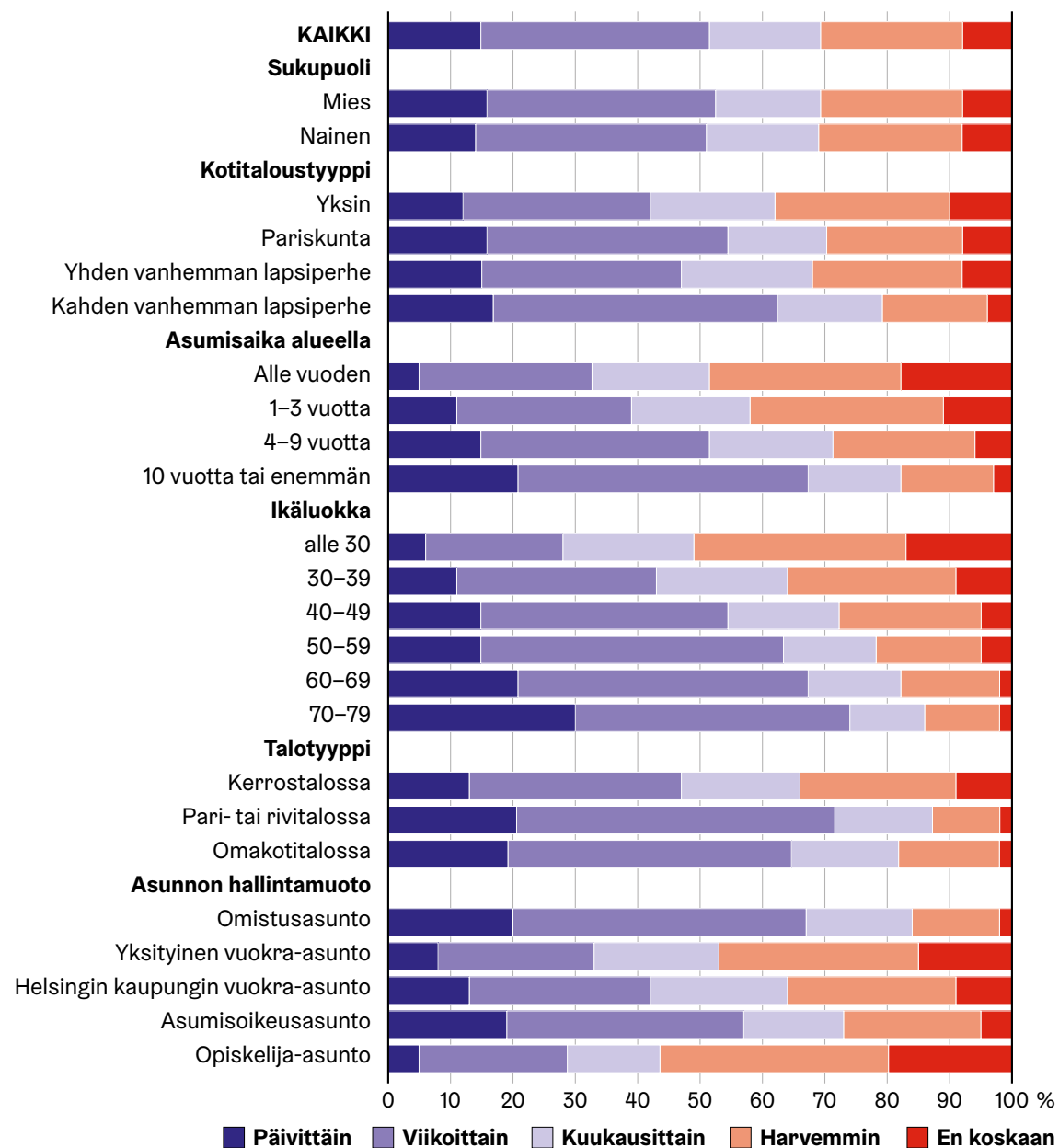
ASUMISAIKA ALUEELLA selitti vahvasti juttelua naapureiden kanssa: vähintään kymmenen vuotta samalla alueella asuneista noin 70 prosenttia jutteli viikoittain, alle vuoden asuneista vain noin joka kolmas. Tämä onkin luonnollista: jos asumisaikat ovat pitkiä, naapureihin ehtii tutustua ja juttelusuhteet yleistyä. Myös iän suhteen havaitaan vahva riippuvuus, sillä juttelu naapureiden kanssa lisääntyi iän myötä.

MYÖS TALOTYYPI selitti naapurien kanssa juttelun yleisyyttä: rivitaloissa juteltiin eniten ja kerrostaloissa vähiten. Asunnon hallintamuodon mukaan jaoteltuna omistus- ja asumisoikeusasukkaat juttelivat eniten, yksityisten vuokra-asuntojen ja opiskelija-asuntojen asukkaat puolestaan vähiten. Tämä riippuvuus oli käänteinen asukasvaihtuvuuden kanssa: yksityisissä vuokra-asunnoissa vaihtuvuus on suurinta, omistusasunnoissa taas pienintä. Onkin luonnollista, että jos asukasvaihtuvuus on vilkasta, juttelusuhteita syntyy vähemmän. Kestää oman aikansa ennen kuin uusiin naapureihin ehtii tutustua.

KUVIO 2.

Naapureiden kanssa juttelun yleisyys eri taustatekijöiden mukaan.
 ”Kuinka usein juttelet naapureiden kanssa?”

KUVIOISSA MAINITUILLA selittäville taustatekijöillä on paljon keskinäisiä riippuvuuksia. Esimerkiksi pitkään alueella asuminen ja ikä korreloivat positiivisesti keskenään. Vastaavasti kahden vanhemman lapsiperheet asuvat selvästi useammin omistusasunnoissa kuin yksinasuvat. Logistisella regressioanalyysillä voitiin tarkistaa, säilyivätkö eri taustatekijöiden ja naapureiden kanssa juttelun riippuvuudet, kun muut selittäjät vakioitiin.¹ Tuloksia on esitelty taulukossa 1.

TAULUKON 1 ensimmäisessä lukusarakkeessa on esitetty kunkin taustamuuttujan yhteys naapureiden kanssa juttelemiseen, kun muita taustatekijöitä ei ole huomioitu. Luvut ovat odds ratio -tunnuslukuja (OR) ja tilastollisesti merkitsevät yhteydet on taulukossa lihavoitu (eroaa referenssiluokasta vähintään 0,05:n merkitsevyydellä). Ikä oli vahvin naapureiden kanssa juttelua selittävä tekijä sekä asumisaika ja asunnon hallintamuoto seuraavaksi vahvimpia. Myös talotyypillä ja kotitaloustyypillä oli selitysvoimaa.

1) Analyysi tehtiin askeltavasti lisäävällä menetelmällä, jossa Waldin testillä testataan ”-2 Log likelihood” -tunnusluvun muutosta. Jos selittäjän lisääminen malliin ei paranna mallin paremmuutta tällä tunnusluvulla mitattuna, sitä ei oteta mukaan.

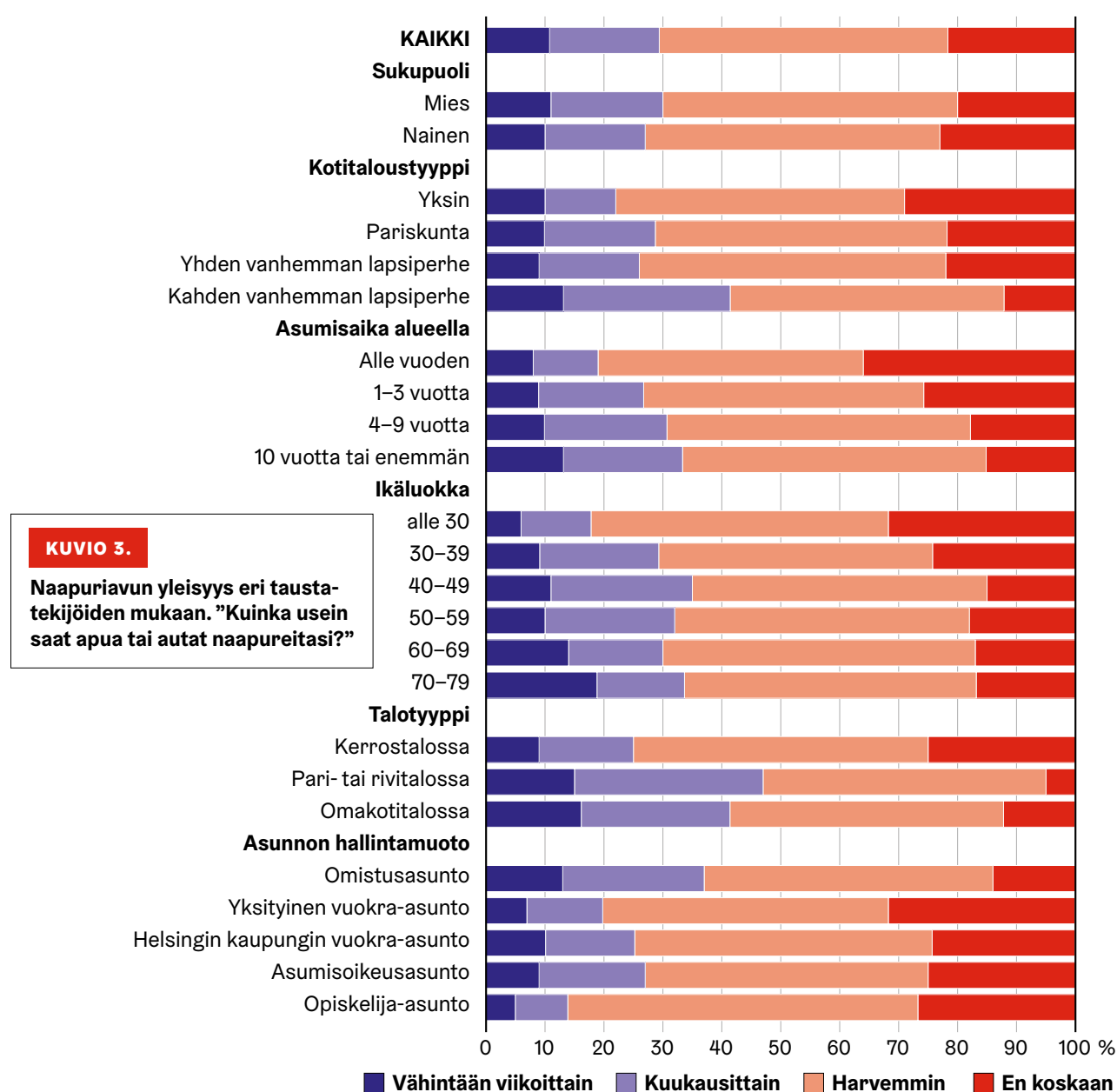
TAULUKKO 1.

Naapureiden kanssa juttelun yhteys eri taustatekijöihin. Logistinen regressio, analyysin tuottamat OR:t ja muita tunnuslukuja. Koodaus: 1=juttelee naapureiden kanssa vähintään viikoittain, 0=juttelee harvemmin tai ei lainkaan

	Yhden selittäjän mallit	Kaikkien selittäjien malli
	Exp(B)	Exp(B)
IKÄLUOKKA		
alle 30	ref.	ref.
30-39	1,95	1,57
40-49	3,13	1,95
50-59	4,42	3,29
60-69	5,29	4,05
70-79	7,24	4,87
HALLINTAMUOTO		
Yksityinen vuokra	ref.	ref.
Kaupungin vuokra	1,46	0,90
Opiskelija-asunto	0,77	1,33
Asumisoikeus	2,64	1,31
Omistus	4,03	1,99
TALOTYYPPI		
Kerrostalossa	ref.	ref.
Pari- tai rivitalossa	2,85	1,58
Omakotitalossa	2,03	0,87
ASUMISAIKA ALUEELLA		
Alle vuoden	ref.	ref.
1-3 vuotta	1,32	1,12
4-9 vuotta	2,22	1,36
10 vuotta tai enemmän	4,21	1,72
KOTITALOUSTYYPPI		
Yksin	ref.	ref.
Pariskunta	1,65	1,33
Yhden vanhemman lapsiperhe	1,21	1,53
Kahden vanhemman lapsiperhe	2,22	2,42
Constant		0,18
-2 Log likelihood		4255,48
Nagelkerke R Square		0,231

TAULUKON OIKEANPUOLEINEN sarake (lopullinen malli) kuvaa kunkin taustatekijän yhteyttä naapureiden kanssa juttelemaan, kun muut taustatekijät on vakioitu. Siitä ilmenee, että kaikille taulukon taustatekijöille jäi itsenäistä selitysvoimaa muiden tekijöiden vakioinnin jälkeenkin, mutta pääsääntöisesti selitysvoima heikkeni verrattuna yhden selittäjän malleihin. Ikä oli edelleen selvästi vahvin selittäjä – toisin sanoen vanhimmat vastaajat juttelivat eniten naapurien kanssa myös muiden taustatekijöiden vakioinnin jälkeen.

Kaikkien selittäjien mallissa hallintamuotoluokista vain omistusasuminen eroaa referenssiluokasta eli yksityisistä vuokra-asunnoista. Yksityisissä vuokra-asunnoissa asuvat siis juttelevat naapureiden kanssa vähemmän kuin omistusasukkaat senkin jälkeen, kun muun muassa asumisaika on vakioitu. Tähän vaikuttaa varmasti se, että vaikka itse olisi asunut asunnossaan pitkään, niin muiden asukkaiden runsas vaihtuminen vaikeuttaa sosiaalisten siteiden muodostumista ja ylläpitoa naapurustossa.

KIINNOSTAVA TULOS on, että rivitaloasukkaat erosivat referenssiluokasta eli kerrostaloasukkaista runsaammalla naapurien kanssa juttelulla, mutta omakotitaloasukkaat eivät vakioinnin jälkeen enää eronneet. Rivitaloasuminen näyttää siis tarjoavan yhteisöllisemmän asumismuodon kuin muut talotyypit.

ASUMISAJAN MERKITYS tulee tulosten perusteella näkyviin neljän vuoden asumisajan jälkeen. Vähintään neljä vuotta alueella asuneet erosivat merkittävästi alle vuoden asuneista. Pitempään asuneet siis juttelivat enemmän. Kotitaloustyyppien vaikutus naapureiden kanssa jutteluun puolestaan vahvistui, kun muut taustatekijät vakioitiin. Tämä näkyi sekä yhden että kahden vanhemman lapsiper-

heiden muita yleisempänä naapureiden kanssa juttelemina ja siinä, että heillä OR:t kasvoivat muiden muuttujien vakioinnin jälkeen.

TULOKSET OVAT enimmäkseen samansuuntaisia aiemman valtakunnallisen tutkimuksen kanssa, jonka aineisto oli vuodelta 2012. Tuolloin havaittiin samantyyppisiä riippuvuuksia iän, asumisajan ja hallintamuodon suhteen kuin tällä kertaa, mutta talotyypin selitysvoima ei tuolloin yltänyt merkitsevyyteen. (Hirvonen & Lilius 2019.) Naapurikontaktien määrää selittävät siis Helsingin suurkaupunkimaisissa oloissa pitkälti samat tekijät kuin koko Suomen mitta-kaavassa.

Naapuriapu yleisintä iäkkäillä, rivitaloasukkailla ja kahden vanhemman lapsiperheillä

Kuviossa 3 on esitetty vastauksia naapuriapua koskevaan kysymykseen erilaisen taustamuuttujien mukaan. Päivittäinen naapuriapu oli harvinaista, kaikista vastaajista vain 1,7 prosenttia antoi tai sai naapuriapua joka päivä. Siksi kuvioon on vaihtoehto "päivittäin" yhdistetty vaihtoehtoon "viikoittain".

NAAPURIAVUN SUHTEEN ilmeni saman tyyppisiä yhteyksiä kuin juttelun kohdalla. Vähintään kuukausittain naapuriapua antoi tai sai yli 40 prosenttia lapsiperheistä, lähemmäs puolet pientaloasukkaista ja kolmannes yli kymmenen vuotta alueella asuneista. Miehet olivat osallisina naapuriapuun hieman useammin kuin naiset.

LOGISTISELLA REGRESSIOANALYYSILLA voitiin jälleen tarkistaa, säilyikö eri taustatietojen yhteys naapuriavun yleisyyteen, kun muut selittäjät vakioitiin (Taulukko 2). Lopullisessa mallissa eri taustatekijöiden selitysvoima pysyi merkitsevästi lukuun ottamatta asumisaikaa. Kiinnostavaa oli, että asumisaika menetti selitysvoimansa muita muuttujia vakioitaessa siten, ettei se tullut lainkaan mukaan lopulliseen malliin, vaikka asumisaika oli yhden muuttujan mallissa varsin vahva selittäjä. Asumisajalla ei siis ollut aineistossa itsenäistä selitysvoimaa, vaan sen yhteys naapuriapuun palautui muihin taustatietoihin. Elämänvaiheeseen liittyvät tekijät (ikä ja kotitaloustyyppi) näyttävät olevan merkityksellisempiä naapuriavun kannalta kuin pelkkä asumisaika. Ikä selitti edelleen vahvasti naapuriavun yleisyyttä, vaikka sen selitysvoima hieman heikkeni. Vanhimmissa ikäryhmässä naapuriapu oli tavallisinta ja nuorimassa harvinaisinta senkin jälkeen, kun muut selittäjät vakioitiin.

LOPULLISESSA MALLISSA kahden vanhemman lapsiperheillä naapuriapu oli yleisempää kuin yksinasuvilla (referenssiluokka), mutta pariskunnilla ja yhden vanhemman lapsiperheillä naapuriapu ei ollut yksinasuvia yleisempää. Talotyyppi säilyi merkitsevästi selittäjänä: rivitaloissa naapuriapua oli eniten ja kerrostaloissa vähiten. Naapuriapu oli yksityisiä

vuokra-asuntoja (referenssiluokka) yleisempää kaupungin vuokra-asunnoissa ja vielä yleisempää omistusasunnoissa. Myös sukupuolella säilyi selitysvoimaa: miehet osallistuivat naapuriapuun hieman useammin kuin naiset senkin jälkeen, kun muut selittäjät oli vakioitu.

TAULUKKO 2.

Naapuriavun yleisyyden yhteys eri taustatekijöihin. Logistinen regressio, analyysin tuottamat OR:t ja muita tunnuslukuja

Koodaus: 1=osallistuu vähintään kuukausittain, 0=osallistuu harvemmin tai ei lainkaan

	Yhden selittäjän mallit	Lopullinen malli
	Exp(B)	Exp(B)
SUKUPUOLI		
nainen	ref.	ref.
mies	1,18	1,20
KOTITALOUSTYYPPI		
Yksin	ref.	ref.
Pariskunta	1,39	1,12
Yhden vanhemman lapsiperhe	1,22	1,20
Kahden vanhemman lapsiperhe	2,48	1,93
IKÄLUOKKA		
alle 30	ref.	ref.
30-39	1,91	1,65
40-49	2,43	1,80
50-59	2,22	1,80
60-69	1,99	1,81
70-79	2,35	2,20
TALOTYYPPI		
Kerrostalossa	ref.	ref.
Pari- tai rivitalossa	2,73	2,13
Omakotitalossa	2,16	1,45
HALLINTAMUOTO		
Yksityinen vuokra	ref.	ref.
Kaupungin vuokra	1,44	1,32
Opiskelija-asunto	0,67	0,94
Asumisoikeus	1,51	1,16
Omistus	2,48	1,69
ASUMISAIKA ALUEELLA		
Alle vuoden	ref.	
1-3 vuotta	1,56	
4-9 vuotta	1,88	
10 vuotta tai enemmän	2,18	
Constant		0,12
-2 Log likelihood		4059,32
Nagelkerke R Square		0,104

Asuinalueella ulkoilu iltaisin yleistä kaikissa väestöryhmissä

KUVIOSSA 4 on esitetty tuloksia omalla alueella iltaisin liikkumisen yleisyydestä. Harvimmalla omalla asuinalueella liikkuvat iltaisin yhtäältä yli 70-vuotiaat ja toisaalta opiskelija-asuntojen asukkaat, jotka ovat tietenkin etupäässä nuoria. Vanhimman ikäryhmän osalta tulosta selittää se, että tässä kysyttiin juuri iltaisin liikkumista. Eläkeläisillä on aikaa ulkoilla päivälläkin, jolloin iltopimeällä ei enää ole niin paljon tarvetta ulkoiluun. Muuten taustatiedot selittivät iltaisin liikkumista vain heikosti, joskin tilastollisesti merkittävästi. Miehet liikkuvat hieman useammin kuin naiset, omakotitalo- ja omistusasukkaat muita useammin sekä kotitaloustyypeistä kahden vanhemman lapsiperheet eniten ja yksinasuvat vähiten.

Lopuksi

Kuten Helsingin turvallisuuskyselyn edellisellä kierroksella, myös vuoden 2021 turvallisuuskyselyssä kartoitettiin naapurisuhteiden yleisyyttä. Juttelusuhdet naapureihin edustavat etupäässä niin sanottuja heikkoja siteitä. Naapureiden kanssa juteltiin yleisesti ottaen melko paljon: yli puolet vastaajista jutteli vähintään viikoittain. Tavallisinta juttelu oli iäkkäillä, pitkään alueella asuneilla, omistusasukkailla ja kahden vanhemman perheillä. Kaikkien näiden tekijöiden yhteys naapureiden kanssa jutteluun säilyi tilastollisesti merkittävänä, kun muut taustatekijät vakioitiin. Itsenäistä selitysvoimaa oli myös talotyyppillä siten, että eniten juteltiin rivitaloissa. Juttelu naapureiden kanssa oli kolmen vuoden takaisesta hieman vähentynyt.

MYÖSKÄÄN NAAPURIAPU ei ollut mitenkään harvinaista: siihen osallistui vähintään kuukausittain 30 prosenttia vastaajista. Naapuriavun yleisyyttä selittivät enimmäkseen samat taustatekijät kuin naapureiden kanssa juttelu: naapuriapu oli yleisintä iäkkäillä, kahden vanhemman lapsiperheillä ja rivitaloasukkailla. Lisäksi naapuriapua selitti sukupuoli: miehet osallistuivat siihen enemmän kuin naiset. Kun katsottiin yhtä taustamuuttujaa kerrallaan, myös asumisaika alueella oli melko vahva selittäjä naapuriavulle. Mutta kun muut taustatekijät vakioitiin, asumisajan selitysvoima hävisi, mikä oli hieman yllättävä tulos.

KAIKKIAAN SEKÄ juttelu että naapuriapua selittivät vahvimmin elämäntilanteeseen liittyvät taustatekijät: ikä ja lapsiperhevaihe. Joissakin elämäntilanteissa ollaan alttiimpia muodostamaan ja ylläpitämään naapuruuskontakteja kuin

toisissa. Ensinnäkin lapsiperhevaiheessa syntyy luontevasti kanssakäymistä varsinkin toisten lapsiperheiden kanssa. Toiseksi eläkkeelle siirtyminen lisää yleensä asuinalueella vietettävää aikaa ja ikääntymisen myötä myös avun tarve voi lisääntyä – nämä muutokset lisäävät todennäköisyyttä naapurikontaktien tiivistymiseen.

KYSELYSSÄ TIEDUSTELTIIN myös omalla asuinalueella iltaisin liikkumisesta. Se osoittautui olevan varsin yleistä kaikissa väestöryhmissä. Kolmen vuoden takaisesta omalla alueella ulkoilu iltaisin oli jonkin verran lisääntynyt, mihin todennäköisesti vaikutti kyselyajankohtana ajankohtainen koronapandemia. ■

Jukka Hirvonen toimii tutkijana Helsingin kaupunginkanslian kaupunkitietoyksikössä.

Kirjallisuus

Granovetter, Mark S. (1973). The Strength of Weak Ties. *American Journal of Sociology* 78 (6), 1360–1380.

Guest, A. M. & Wierzbicki, S. K. (1999). Social Ties at the Neighborhood Level. Two Decades of GSS Evidence. *Urban Affairs Review* 35, 92–111.

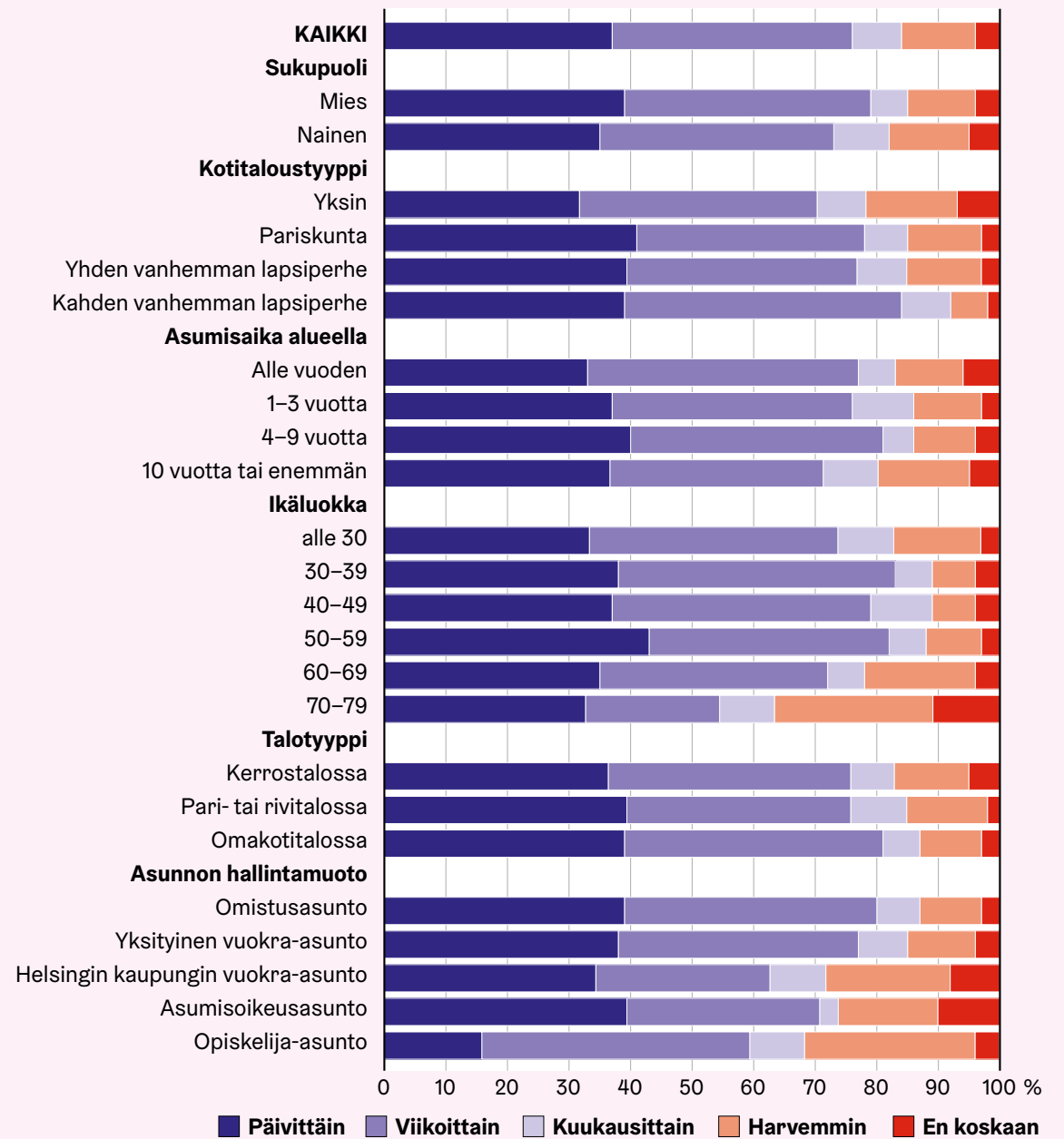
Henning, C. & M. Lieberg (1996). Strong ties or weak ties? Neighbourhood networks in a new perspective. *Scandinavian Housing & Planning Research* 13, 3–26.

Hirvonen, J. & Lilius J. (2019). Do neighbour relations still matter? *Journal of Housing and the Built Environment*.

Hirvonen, J. (2013). Suomalaisen naapuruuden piirteitä asukaskyselyn valossa. Aalto-yliopisto, Maankäyttötieteiden laitos, *Tiede + teknologia* 4/2013.

Jaśkiewicz, M. & Wiwatowska, E. (2018). Perceived neighborhood disorder and quality of life: The role of the human-place bond, social interactions, and out-group blaming. *Journal of Environmental Psychology* 58, 31–41.

Yosano, A., & Hayashi, N. (2005). Social stratification, intermediary groups, and creation of trustfulness. *Sociological Theory and Methods* 20, 27–44.

KUVIO 4. Iltaisin omalla alueella liikkumisen yleisyys eri taustatekijöiden mukaan. ”Kuinka usein ulkoilet iltaisin omalla asuinalueellasi?”

TAPIO HAAJA / UNSPLASH

Viihtyisyyttä mutta myös epäjärjestyksen pelkoa

– helsinkiläiset kommentoivat
kaupunkiturvallisuutta

● JENNI ERJANSOLA

Uusimman Helsingin turvallisuustutkimuksen avovastauksissa korostuivat sosiaaliset pelot kaupunkitilassa, kuten huoli toisten ihmisten epäilyttävästä käyttäytymisestä. Vastaajat kokivat avovastauksen perusteella turvattomuutta paitsi omakohtaisesti myös läheistensä sekä itseään haavoittuvampiin ryhmiin kuuluvien puolesta. Jengiytyminen ja nuorisojoukot nousivat huolenaiheena esiin tavalla, jota aiemmissa turvallisuustutkimuksissa ei ole nähty. Poliisin läsnäoloa kaivataan asuin- ympäristöön enemmän.

Helsinki haluaa olla viihtyisä kaupunki, jossa kaupunkilaiset kokevat turvallisuutta asuinalueillaan ja kaupungin keskustassa. Tavoitteena on, että eri väestöryhmien välinen vuorovaikutus on hyvää, ihmiset suhtautuvat toisiinsa kunnioittavasti ja mahdolliset konfliktit käsitellään niin, etteivät ne kärjisty rikoksiksi. Tavoitteitaan Helsinki edistää muun muassa hyvinvointisuunnitelmassa määritellyin toimenpitein, jotka perustuvat tutkittuun tietoon helsinkiläisten hyvinvoinnista, terveydestä ja arjen turvallisuudesta.

TÄSSÄ ARTIKKELISSA tarkastellaan Helsingin turvallisuustutkimuksessa syksyllä 2021 saatuja helsinkiläisten avoimia kommentteja. Tutkimuksessa vastaajille annettiin mahdollisuus kertoa kyselyn aihepiiriin eli turvallisuuteen liittyviä ajatuksiaan. Avoimeen kysymykseen vastasi 888 henkilöä, mikä oli noin viidennes kaikista kyselyyn vastanneista otokseen poimituista helsinkiläisistä. Muista kyselyn tuloksista on tehty määrällistä analyysia, joita on julkaistu neljässä eri artikkelissa (Keskinen & Kainulainen-D'Ambrosio 2022; Keskinen 2022; Hirvonen 2022a; Hirvonen 2022b).

”Helsingin tavoitteena on olla kaupunki, jossa asuinalueet eivät eriydy ja kaikkialla on mahdollista elää turvallistajaa viihtyisää elämää positiivisesti omaleimaisissa kaupunginosissa.”
(–Helsingin kaupunki 2021)

Artikkelissa turvallisuuskyselyssä saatuja avoimia kommentteja teemoitellaan laadullisin menetelmin sisältönsä perusteella katsoen, mitkä asiat helsinkiläisten vastauksissa korostuvat ja miten näitä perustellaan. Ensin kuvaillaan analyysissa hyödynnettävää teoriakirjallisuutta. Sen jälkeen edetään tuloksiin. Tulosluvat on jaettu teemakokonaisuuksiin, joiden jako on analyttinen. Todellisuudessa vastaukset kietoutuvat toisiinsa monimuotoisesti. Tulosten yhteydessä annetaan muutamia esimerkkikommentteja eri teemaluokista, jotka on merkitty kursiivilla. Lopuksi esitetään analyysin päätelmät suhteessa teoriataustaan ja Helsingin tavoitteisiin.

Riskit ja turvallisuuden kokemus

Turvallisuus ja kokemus turvallisuudesta eivät välttämättä aina kulje käsi kädessä. Turvallisuus määritellään yleisesti uhkien ja riskien poissaoloksi ja niiden toteutumisen epätodennäköisyydeksi. Turvallisuuden kokemuksessa taas olennaista on sisäinen luottamus siihen, että havaitut riskit ovat pieniä tai niiden ei uskota toteutuvan. Turvallisuuden tunteeseen vaikuttavat aiemmat kokemukset sekä muu tieto esimerkiksi ympäristön ennakoitavuudesta. Pelkoa saat- taakin syntyä sekä vaarallisia että vaarattomia eli totutusta poikkeavia, erilaisia asioita kohtaan. Turvattomuuden kokemuksia esimerkiksi asuinalueella voi vähentää korkeampi luottamus naapurustoon, yhteisöllisyys ja osallistuminen paikallisesti.

SOSIOLOGI ULRICH Beckin klassikkoteorian mukaan yhteiskuntien kehittyminen on johtanut siihen, että aiheutamme jatkuvasti omilla toimillamme uusia riskejä ja samalla mahdollisuus suojautua näiltä riskeiltä jakautuu epätasaisesti (Beck 1992, 21–23). Esimerkkejä Beckin tarkoitamis- ta uudenlaisista riskeistä ovat ympäristön saastuttaminen, rikollisuus tai kaupunkien kehitykseen usein liittyvä sosiaalisen epäjärjestyksen lisääntyminen. Jo 1900-luvun alkuvuosikymmeninä kaupunkitutkimuksen ja kriminologian alalla vaikuttanut Chicagon koulukunta havaitsi kaupunkien kasvuun ja sosiaalisten siteiden muutokseen liittyvän kielteisiä lieveilmiöitä, kuten asuinalueiden eriarvoistumista (Niskanen & Pietikäinen 2021). Kaupungeissa onkin sittemmin pyritty vaikuttamaan näihin lieveilmiöihin monin tavoin – muun muassa kaupunkisuunnittelulla.

SUOMALAISEN LÄHIÖKEHITTÄMISEN kontekstissa voidaan ajatella, että turvallisuuden kokemus liittyy paitsi fyysiseen ympäristöön ja arjen kokemuksiin myös alueen maineeseen, mielikuviin ja puhetapoihin (Kuoppa, Kyttä ja Hirvonen 2014). Yleisemmällä tasolla etenkin mediaympäristö saattaa ruokkia tarpeetontakin pelon kulttuuria vieraita asioita kohtaan (Füredi 1997; 2007).

LUOTTAMUS YMPÄRISTÖN ennakoitavuuteen ja kanssaihmisiin on olennainen osa turvallisuuden kokemuksesta. Kansainvälisesti katsottuna Suomessa on yleisesti ottaen korkea luottamus julkisiin instituutioihin, kuten poliisiin (OECD 2021). Luottamus on kuitenkin vähäisempää huono-osaisempien ryhmien keskuudessa. Vaarana on, että luottamus yhteiskuntaan eriytyy edelleen, sillä yhteiskunnallisen eriarvoisuuden voidaan katsoa lisääntyneen koronapandemian aikana myös Helsingissä (Ahlgren-Leinvuo et al. 2021, 75). Luottamuksen hienoinenkin rapautuminen voi olla ongelma kahdesta näkökulmasta. Toisaalta rapautunut luottamus kanssaihmisiin vähentää yksilön turvallisuuden tunnetta ja heikentää yhteisöllisyyttä ja yhteiskunnan sosiaalista liimaa. Toisaalta heikko luottamus yhteiskuntaan voi jopa ajaa yhtä väestönosaa rikollisuuteen.

Tulokset

Kommentteja turvallisuuden kokemuksesta

TURVALLISUUSTUTKIMUKSESSA AVOIMEN kysymyksen muotoilu oli hyvin vapaa ”Tähän voit halutessasi kirjoittaa kommentteja kyselyn aihepiiriin liittyvistä asioista”. Voidaan kuitenkin katsoa, että kysymystä edeltänyt kysely sinänsä ohjasi vastaajia tarttumaan kyselyssä aiemmin esitettyihin aiheisiin. Odotetusti vastaajat halusivat ensisijaisesti käyttää avoimen tilan kertoakseen kyselyn aihepiiriin liittyvistä epäkohdista, vaikka moni myös kertoi pitävänsä Helsinkiä ja asuinalueitaan viihtyisänä.

AVOIMEEN KYSYMYKSEEN vastasi noin 23 prosenttia eli neljänsosa vastaajista. Vastaamisaktiivisuudessa ei ollut suuria eroja taustamuuttujien mukaan, vaan kysymykseen vastasi eri sukupuolia ja eri ikä- ja kieliryhmiä. Myös edellisessä vuoden 2018 turvallisuustutkimuksessa avoimeen kysymykseen vastattiin kaiken kaikkiaan yhtä aktiivisesti.

VASTAUKSET LUOKITELTIIN 33 teemaluokkaan sisällön aihepiirin mukaan (Taulukko 1). Yksi vastaus luokiteltiin usein moneen eri teemaluokkaan. Keskimäärin yhdessä vastauksessa katsottiin esiintyvän 2 eri teemaa. Teemaluokat luotiin jo vuonna 2015 aineistolähtöisesti silloisen turvallisuustutkimuksen aineiston avovastauksissa yleisimmin esiintyneiden teemojen perusteella, minkä jälkeen luokitelua on aina uuden aineiston kohdalla hieman tarkistettu. Koska teemaluokat ovat pysyneet suurin piirtein samoina, eri teemojen osuuksien kehittymistä voidaan tarkastella. Aineiston luokittelu eri teemaluokkiin on kuitenkin määrällisesti epätasaisesti laadullista sisällönanalyysia, joten vertailu on vain suuntaa antavaa.

TAULUKKO 1.

Tähän voit halutessasi kirjoittaa kommentteja kyselyn aihepiiriin [turvallisuuteen] liittyvistä asioista. Kysymyksen vastauksissa yleisimmin toistuvien teemojen vastausmäärät ja osuus kaikista vastauksista (N=888)

– Lähde: Helsingin turvallisuustutkimus 2021.

TEEMA	Mainintojen määrä	%-osuus vastauksista
Asuinalueisiin liittyvä tyytyväisyys tai huolet (uutena: levottomuus rautatieasemalla ja Sörnäisen metroasemalla) / Huoli alueiden eriytymisestä ja ihmisten eriarvoistumisesta	196	22,1
Poliisin/raja- ja valvonnan/vartiointin tehostaminen / Resurssien tai näkyvyyden lisääminen / Lisää kameravalvontaa	154	17,3
Kritiikkiä viranomaisille	122	13,7
Huumeisiin ja huumeiden käyttöön liittyvät kommentit	112	12,6
Muuta (sisältää: koirat, vähäinen liikkuminen)	88	9,9
Häiriökäyttäytyminen, (uutena: turvattomuuden tunne yleisesti, pelkää liikua esim. iltaisin)	81	9,1
Kiitokset viranomaisille	80	9,0
Maahanmuuttajiin liittyvät kommentit	71	8,0
Autoliikenne / raskas liikenne ja niihin liittyvä liikennekäyttäytyminen	71	8,0
Kevyt liikenne ja siihen liittyvä liikennekäyttäytyminen (uutena: sähköpotkulaudat)	67	7,5
Kyselyyn liittyvät kommentit ja kiitokset	66	7,4
Huoli varkauksista, murroista, tihutöistä ja huijauksista (uutena: kokenut varkauden)	63	7,1
Nuorten häiritsevä/rikollinen toiminta, nuorisojengit	56	6,3
Ääriliikkeet / Rasismi / Erityisryhmien kohtelu / Syrjintä (sisältää: poliisin sisäinen rasismi ja yhteydet ääriliikkeisiin)	52	5,9
Koronapandemia, rokottamattomuus	41	4,6
Alkoholin käyttöön liittyvät kommentit	41	4,6
Lisää koulutusta, infoa (erityisesti nuorille) / Ennaltaehkäisevää työtä	33	3,7
Joukkoliikenteen asiat/ongelmat (uutena: taksit/taksivuodistus)	33	3,7
Epäsiisteys / Roska-astoiden määrä / Hoitamattomat puisto- ja metsikköalueet	33	3,6
Suomi on hyvä ja turvallinen maa / Helsinki on hyvä paikka asua	32	
Huoli terveys- ja sosiaalipalveluiden määrästä ja tavoitavuudesta / Erityisesti mielenterveyspalvelut	32	3,6
Huoli nuorista	32	3,6
Ahdistelutapaukset tai pelko ahdistelusta tai häirinnästä	32	3,6
Ongelmat pelastuslaitoksen toiminnassa, avun saapuminen	24	2,7
Viittaus aiempaan kysymykseen lomakkeella	21	2,4
Sana "viihtyisä"	20	2,3
Lupien/passien käsittelyajat, palveluruuhkat	15	1,7
Yhteisöllisyyden lisääminen / Taloyhtiön ja yhteisön toiminnan parantaminen / Parempi kasvatus	13	1,5
Valaistukseen liittyvät kommentit	13	1,5
Palvelun saaminen omalla kielellä. Ohjeistus toisella kielellä. Erilaisia kansalaisuuksia poliisiin	12	1,4
Huoli vanhuksista	12	1,4
Itäeurooppalaisiin / romaneihin / kerjäläisiin liittyvät kommentit	9	1,0
Kohdannut väkivaltaa tai pahoinpitelyä tai sen uhkaa	3	0,3

OSA VASTAAJISTA kertoo tuntevansa olonsa yleisesti turvatomaksi ilman, että erittelisi turvattomuuden syitä kovin tarkasti. Kokemukset häiriökäyttäytymisen kohtaamisesta ovat kuitenkin tässä teemaluokassa yleisiä. Sanoja, joilla omaa epämiellyttävää oloa selitetään, ovat esimerkiksi rauhattomuus, epämääräisyys, arvaamattomuus, sekoilu, huutelu tai pelkkä häiritsevien ihmisten oleilu. Monissa tähän teemaluokkaan luokitelluissa kommentteissa kerrotaan pelosta liikkua kaupunkitilassa esimerkiksi iltaisin. Välttelevän käytöksen äärimuotona pieni osa vastaajista joko harkitsee muuttoa tai kertoo muuttaneensa jo turvattomuuden tunteensa vuoksi.

Vaikka ei ole tullut ongelmatilanteita vastaan niin silti kulkureitit tulee valittua niin että riski on mahdollisimman pieni: ajankohta, valaistus, muut ihmiset.

Pelkään nuoria ja maahanmuuttajia, toisaalta joku pelkää juuri näiden ryhmittymien puolesta

Myös nuorten häiritsevään käytökseen viittaavat kommentit paikantuvat usein asuinalueille. Asuinalueista ei nouse esiin yksittäisiä alueita, vaan nuoriin liittyyä turvattomuuden tunnetta esiintyy eri puolilla Helsinkiä. Nuorten huonoon käytökseen liittyvien kommenttien lisäksi vastauksissa toistuvat huolet nuorten rikollisuudesta, kuten ilkivallasta, varkauksista ja väkivallasta. Aineistossa puhutaan usein nuorisoujoukoista ja nähdään nuorten häiriökäyttäytymisen lisääntyneen. Ajatus joukoista tuntuu herättävän joissakin vastaajissa huolta itsessään.

Olen liikuntarajoitteinen, joten liikun vain päivisin ja vältän liikkeellä oloa iltaisin sekä viikonloppuisin. Nuorison nykyinen alkoholinkäyttöineen ja huumeineen tekee olon turvatomaksi. Vältän isoja porukoita, se on paras turva.

MYÖS MAAHANMUUTTAJAT vastauksessaan maininneet vastaajat puhuvat yleisimmin siitä, että heidän häiriökäyttäytymisensä pelottaa. Selvästi harvemmissa kommentteissa viitataan havaintoihin rikollisuudesta. Joissakin kommentteissa puhutaan häiritsevästä joukoista, jopa jengeistä, ja pelätään Ruotsissa yleistyneiden ilmiöiden olevan tulossa Helsinkiin.

Koen ongelmaksi nuorten integroitumisen yhteiskuntaan. Erityisesti maahanmuuttajanuorten integroitumisen. On tärkeää, että osaisimme kunnioittaa ja ylläpitää suomalaista yhteiskuntaa. Arvostaa sitä ja kantaa vastuuta siitä.

JENGIYTYMISEN TEEMAA ei ollut havaittu aiemmissa turvallisuustutkimuksissa merkittäväksi huoleksi. Avovastauksissa aiheeseen liittyvien huolten kerrottiin olevan esimerkiksi median synnyttämiä tai omiin kokemuksiin perustuvia. Nuorisorikollisuuden kehitys on ollut Suomessa kaksijakoista vuosien 1995–2020 välillä: entistä pienempi osuus nuorista tekee rikoksia, mutta rikosmäärät eivät ole vähentyneet (Kaakinen & Näsi 2021). Tämä tarkoittaa, että ne kasautuvat aiempaa voimakkaammin rikosaktiivisille nuorille.

OSA VASTAAJISTA kertoo pelkäävänsä ennen kaikkea muiden kuin itsensä puolesta. Ahdistelutapauksiin liittyen pelätään omien, usein naispuolisten läheisten puolesta. Sosiaaliseen epäjärjestykseen ja etenkin päihteidenkäyttöön liittyen toistuu huoli lasten kohtaamasta häiriökäyttäytymisestä esimerkiksi koulumatkoillaan. Myös nuorten hyvinvoinnista kannetaan huolta, ja toivotaan avoimia tiloja nuorten vapaa-ajan viettoon, ennaltaehkäisevää toimintaa sekä panostusta niin nuorisotyöhön kuin nuorten päihde- ja mielenterveyspalveluihinkin. Osa vastaajista on huolestunut rasismista. Lisäksi esimerkiksi huoli vanhusten palveluiden riittävydestä kotihoidossa olevilla vanhuksilla toistuu.

Huono liikennekäyttäytyminen ja pyörävarkaudet

Toisin kuin häiriökäyttäytymiseen liikenteeseen liittyvät kommentit paikantuvat harvemmin alueellisesti tarkasti. Ensisijaisesti kommentoidaan ihmisten huonoa liikennekäyttäytymistä ja toissijaisesti liikennejärjestelyjä tai -sääntöjä.

JOUKKOLIIKENNettä KOSKEVISSA kommentteissa mainitaan usein erityisesti päihteidenkäyttäjien häiritsevä käytös esimerkiksi junissa. Myös taksiuudistus on luonut turvattomuuden tunnetta joissakin vastaajissa. Autoilijoiden liikennekäyttäytymiseen liittyen kommentoidaan, että liikennesääntöjä kuten nopeusrajoituksia ei noudateta. Kevyen liikenteen teemaluokassa korostuu kokemus pyöräilijöiden vaarallisesta liikkumisesta ja tietämättömyys liikennesäännöistä. Myös sähköpotkulautojen piittaamattomuus liikennesäännöistä, kuten ajelu jalkakäytävillä, mainitaan usein.

Liikennekäyttäytyminen asuinalueellani on viime vuosien aikana muuttunut todella voimakkaasti huonompaan suuntaan. Viikoittain on läheltä piti tilanteita autojen kanssa sekä toisinaan myös jalkakäytävillä liikkuvien potkulautojen kanssa.

VAIKKA SUURI osuus vastauksista liittyykin turvattomuuden tunteeseen tai epämiellyttävään oloon sosiaalisen epäjärjestyksen äärellä, merkittävässä osassa vastauksista mainitaan kuitenkin myös huolet rikollisuudesta. Omien kokemuksia rikoksen uhrina olemisesta aineistossa on. Yleisimpinä toistuvat varkaustapaukset, jotka liittyvät useimmiten pyöriin. Aineistossa toistuu ajatus, että pyörävarkauksia pitäisi selvittää paremmin. Pyörävarkaudet eivät ole aiemmissa kyselyaineistoissa korostuneet aivan yhtä selvästi.

Olen huolestunut polkupyörävarkauksista. Monille ihmisille polkupyörä on päivittäinen tärkeä kulkuväline. Sen lisäksi pyörien määrä ja arvo kasvaa koko ajan. Varkaudet kannattaa tutkia yhtä huolellisesti kuin esim. autovarkaudet.

TAULUKKO 2. Vastaajien ryhmittäminen teemakokonaisuuksien ympärille

	Vastaajien määrä	%-osuus
1. Viranomaispalaute	320	36,0
2. Entäs lapset ja vanukset?	54	6,1
3. Toimiva arki	163	18,4
4. Päihteet ympäristössäni	80	9,0
5. Huume- ja liikenneongelmat	188	21,2
6. Ahdistelutapaukset ja varkaudet	83	9,3
Yhteensä	888	100,0

Huoli viranomaisten asenteista

Avovastauksissa annetaan viranomaisille kiitosta asiallisesta toiminnasta ja luotettavuudesta. Muun muassa poliisia ja pelastuslaitosta kiitellään tärkeästä työstään. Suhteellisen moni vastaaja kehuu omia kohtaamisiaan poliisin kanssa.

Tack polisen och räddningsverket för det fina jobbet ni gör. Ni är hjältar!

MYÖS KRITIIKKIÄ viranomaisille -teemaluokan kommentit liittyvät usein poliisin toimintaan. Kritiikkiä viranomaisille annettiin nyt enemmän kuin edellisessä vuoden 2018 turvallisuustutkimuksessa. Suhteellisen yleisiä kommentteja avovastausten joukossa ovat näkemykset siitä, että poliisien asenteessa olisi tietyissä paikoissa ongelmaa. Tässä teemaluokassa on yleistä kommentoida mielikuvia tai esimerkiksi median kautta saatuja tietoja poliisin sisäisistä ongelmista, kuten syrjinnästä, rasismista tai rikollisuudesta. Moni vastaaja myös kertoi omista huonoista kokemuksistaan. Esimerkiksi kokemuksia rikosilmoitusten huonosta käsittelystä kerrotaan liittyen häirintä-, väkivalta- ja (pyörä)varkaustapauksiin. Yleisimmin käsittely on koettu liian vähäiseksi.

AVOAINESTOSSA ON toiveita siitä, että poliisi suhtautuisi tasavertaisemmin eri väestöryhmiin, ja kerrotaan luottamuksen poliisiin vähentyneen esiin tulleiden väärinkäytösten vuoksi. Kommenteissa viitataan sekä uutisiin että tuttujen omakohtaisiin kokemuksiin rasistisista asenteista. Myös kovasta voimankäytöstä suhteessa mielenosoitus Elokapiinaan puhutaan. Useissa kommenteissa sanotaan, että perusluottamus poliisiin on toistaiseksi kuitenkin vielä hyvä, vaikka poliisin sisäisiin tapauksiin toivotaan puututtavan voimakkaammin.

Mielipide. Suomessa sopuisaa ja turvallinen yhteiskunnan tärkeimpiä valttikortteja on luottamus molemmilta osa-

puoilta. Poliisilla on varmaan paineita yhteiskunnassa, kritiikkiä on tullut paljon, osa siitä ihan aiheellista. Toivon, että Suomessa poliisi kohtelisi jatkossa tasavertaisemmin kaikkia etnisistä ryhmistä ja taustoista, uskonnosta, sukupuolesta, ihonväristä tai seksuaalisesta suuntauksesta.

JOTKUT VASTAAJAT myös kommentoivat luottamuksensa pelastuslaitokseen heikentyneen mediassa esitettyjen, alalla ilmenneiden häirintätapausten vuoksi. Yleisimmin pelastuslaitokseen liittyen toistunut kriittinen huomio oli, että ambulanssin on koettu saapuneen liian hitaasti paikalle.

Ratkaisuina poliisin näkyvyys ja paremmat päihde- ja mielenterveyspalvelut

Mitä ratkaisuja avovastauksissa sitten esitetään? Yksi aineistossa eniten toistuvista teemoista on toive poliisin näkyvyyden lisäämisestä. Muutama vastaaja huomauttaa, että pelkkä näkyvyys ei riitä, vaan poliisin toivottaisiin herkemmin myös jalkautuvan kaupunkiin ja puuttuvan turvattomuutta aiheuttaviin tilanteisiin. Aineistossa toistuu toive, että poliisin ja pelastuslaitoksen määrärahoja lisättäisiin. Vastaajien mukaan erityisen tärkeää olisi, että poliisi ja pelastuslaitos saapuvat tarvittaessa nopeasti paikalle.

Poliisin näkyvyys kaupungilla lisää turvallisuuden tunnetta. Poliisilaitoksen ja pelastuslaitoksen toimivuus on minun mielestä elinehto kaupungin viihtyisyydelle ja turvallisuudelle, näiden osalta maksan veroni mieluusti.

TURVALLISUUSTILANTEEN PARANTAMISEKSI vastauksissa toivotaan myös lisää sosiaali- ja terveyspalveluita, koulutusta ja ennaltaehkäisevää toimintaa. Huoli palveluiden riittämättömydestä toistuu ja etenkin päihde- ja mielenterveyspalveluiden saatavuutta toivotaan parannettavan. Toisaalta avovastauksissa mainitaan esimerkiksi päihdeyksikköjen ympärille kerääntyvän levottomuutta. Vastaajat ovat myös

Vaikka suuri osuus vastauksista liittyikin turvattomuuden tunteeseen tai epämiellyttävään oloon sosiaalisen epäjärjestyksen äärellä, merkittävässä osassa vastauksista mainitaan kuitenkin myös huolet rikollisuudesta.

sitä mieltä, että nuorisotyöllä ja kotoutumiseen panostamisella on turvattomuutta ja rikoksia vähentävää arvoa. Lisäksi toive erilaisten asutumuotojen sekoittamisesta kaupunkisuunnittelussa toistuu ja maahanmuuttajaväestön alueellinen keskittyminen mainitaan.

Erityisesti tulisi kiinnittää huomiota mielenterveyspalveluiden toimintaan. Hyvin useasti päihde ja mielenterveysongelmat kulkevat käsi kädessä. Tulisi tehdä ennalta ehkäiseviä toimia.

Puhe koronasta tai kansainvälisestä turvallisuuspoliittisesta tilanteesta vähäistä

Ehkä yllättäen koronainfektion pelko toistui avovastauksissa hyvin vähän. Kyselyaineisto on kerätty loppuvuodesta 2021, jolloin rajoitustoimenpiteitä otettiin uudelleen käyttöön. Siksi olisi voinut olettaa, että koronavirukseen liittyvät turvattomuuden tunteet olisivat tulleet myös avovastauksissa esille. Muutama vastaaja ilmoitti koronavirukseen liittyvästä turvattomuudestaan avovastauksessa. Sen sijaan monet kertoivat koronapandemian lisänneen turvattomuuden tunnetta sen aikana lisääntyneen sosiaalisen epäjärjestyksen, varsinkin päihdeongelmaisten häiriökäyttäytymisen vuoksi. Useimmat koronan mainitsevat kommentit liittyvät siihen, että korona-aikana on vietetty aikaa lähinnä kotona ja sen lähialueilla, minkä vuoksi joihinkin kysymyksiin on ollut vaikeaa ottaa kantaa. Esimerkiksi liikkuminen Helsingin keskustassa, julkisella liikenteellä tai iltaisin on ollut aiempaa vähäisempää.

Korona-aikaan en juuri ole liikkunut kaupungilla. Julkisilla en ole liikkunut lainkaan. Tämä voi vaikuttaa vastauksiin paljon, kävely meren rannalla on turvallista.

TEEMALUOKKAAN MUU luokiteltiin kirjavia kommentteja, joista esimerkkinä pelko internetin turvallisuudesta, toive roskisten lisäämisestä sekä huoli kansainvälisestä turval-

lisuuspoliittisesta tilanteesta. Vuoden 2022 tapahtumien dramaattisuutta korostaa se, että turvallisuustutkimuksen syksyn 2021 avovastauksissa vain pari vastaajaa kertoo pelkäävänsä maailmanpoliittisen tilanteen puolesta. Tuorempi aineisto tältä syksyltä antaisi todennäköisesti erilaisia tuloksia. Helsinkiläisten mielipiteitä selvittävässä Helsinki-barometrissa havaittiin viime keväänä, että helsinkiläistä valtaosa on Ukrainan sotaan liittyen huolissaan Suomen turvallisuuden puolesta (Mustonen et al. 2022).

Turvallisuuteen liittyen olen huolissani maailman poliittisen ilmapiirin muuttumisesta nationalistiseen ja militaristiseen suuntaan, täältä Suomesta katsottuna tietenkin Venäjän toimet huolestuttavat. mahdollisesti tulevat suuret maahanmuutto aallot huolestuttavat myös, sekä kiinan tuleva maailmanvaltiut ja mitä se sitten tuo tullessaan.

JOTKUT VASTAAJAT halusivat avovastauksessaan kertoa, että he pitävät Suomea, Helsinkiä tai asuinalueitaan turvallisenä. Tämän teemaluokan vastauksissa korostuivat englanninkieliset vastaukset.

Vastaajaprofileina viranomaisiin uskovat ja toisaalta pienemmistä arkielämän asioista huolestuneet

Kun huomioidaan vastausten pienet lukumäärät, voidaan nähdä, ettei eri teemojen yleisyydessä ole suuria eroja vastaajien taustatekijöiden mukaan. Esimerkiksi naisvastaajat ovat kuitenkin hieman yliedustettuina teemaluokassa, jossa toivotaan lisää koulutusta ja ennaltaehkäisevää toimintaa. Ikäryhmittäin katsottuna 60 vuotta täyttäneiden ikäluokka korostuu kevyttä liikennettä kommentoivissa vastauksissa. Sen sijaan 15–39-vuotiaat ovat yliedustettuna kritiikkiä viranomaisille antavissa vastauksissa ja keskimäinen ikäluokka taas kiitoksia viranomaisille antavissa. Rekisteröidyltä äidinkieltään vieraskielisten vastaajien avovastauksissa korostuu muita vastaajia enem-

TAPIO HAAJA / UNSPLASH

män teemaluokka ”Suomi on hyvä paikka asua”, mutta vieraskielisistä vastasi avoimeen kysymykseen yhteensä vain 111 henkilöä, joten voimakkaita tulkintoja tästä ei voida tehdä.

KOSKA TEEMALUOKKIA oli niin paljon (33 kappaletta), haluttiin vielä selvittää, mitkä teemat esiintyivät usein yhdessä ja syntyikö vastaajista näin katsottuna omanlaisiaan vastaajaryhmiä. Klusterianalyysin eli vastaajia kimputtavan menetelmän perusteella voidaan sanoa, että avoimeen kysymykseen vastanneet voidaan luokitella kuuteen eri klusteriin tai vastaajaprofiiliin.

ENSIMMÄISEEN KLUSTERIIN kuuluvat vastaajat kommentoivat viranomaisia positiivisesti ja/tai negatiivisesti ja uskovat usein koulutukseen ja asennekasvatukseen turvallisuuskokemuksen parantajana. Tämä *Viranomais-palaute*-klusteri oli yleisempi nuorten vastaajien keskuudessa sukupuolesta riippumatta. Toiseen klusteriin katsottiin kuuluvan vain noin 54 vastaajaa. Tässä klusterissa toistui huoli toisaalta lapsista ja nuorista ja toisaalta vanhuksista, ja vastauksissa kommentoitiin usein alkoholiin liittyvää häiriökäyttäytymistä. Kolmannessa klusterissa kommentoitiin muihin teemaluokkiin verrattuna mikrotä-

son arkiasioita, kuten lupien ja passien jonotusasioita ja etenkin paikallistason asioita. Tässä klusterissa oli hieman yliedustettuna muita vastaajia matalammin koulutetut vastaajat. Neljännessä klusterissa olivat päihdeidenkäytön paikallista epäjärjestystä kommentoivat vastaajat, joista moni kommentoi kehityksen olleen tässä asiassa epäsuotuisaa koronapandemian aikana. Viidenteen klusteriin luokitellut vastaajat kaipasivat lisää poliisin valvontaa, ja he kommentoivat usein toisaalta autoilua ja kevyttä liikennettä sekä toisaalta huumeidenkäyttöä. Tässä *Huume- ja liikenneongelmat*-klusterissa korostuivat vanhemmat ja kotimaankieliset vastaajat. Kuudes klusteri muodostui poliisin valvontaa kaipaavien, usein maahanmuuttajat vastauksessaan maininneiden ja samalla ahdistelutapauksia tai varkauksia kommentoineiden vastaajien ympärille.

Lopuksi

Helsingiläiset halusivat kertoa turvallisuustutkimuksen avovastauksissaan ennen kaikkea turvallisuuden kokemuksistaan ja antaa ehdotuksia tilanteen parantamiseksi. Vastauksissa korostuivat sosiaaliset pelot kuten huoli muiden ihmisten epäilyttävästä käytöksestä. Myös esimerkiksi liikennekäyttäytymiseen liittyviä huolia esitettiin.

Ratkaisuksi sosiaalisiin ongelmiin ehdotettiin toisaalta lisää poliisin valvontaa ja toisaalta parempia ennaltaehkäiseviä palveluja, kuten panostusta päihde- ja mielenterveysyöhön. Helsingiläiset kokivat turvattomuutta paitsi omasta puolestaan myös muiden itseään haavoittuvaisempien ryhmittymien, kuten lasten tai vähemmistöjen puolesta. Häiriökäyttäytymiseen liittyvät huolet olivat kyselyssä nyt yleisempiä kuin edellisessä vuoden 2018 turvallisuustutkimuksessa.

KYSELYN VASTAUKSIS ei aina kerrottu suoranaisesti pelosta, vaan enemmänkin esimerkiksi päihteitä käyttävien ihmisten häiritsevistä käytöksestä julkisessa tilassa. Koska turvallisuuden kokemukseen liittyy kiinteästi kokemus ympäristön ennakoitavuudesta, tunne muiden ihmisten arvaamattomuudesta voi kuitenkin lopulta johtaa sosiaaliseen pelkoon ja jopa välttelevään käytökseen, jossa omalla asuinalueella ei enää uskalleta liikkua iltaisin.

KYSELYN AVOVASTAUKSISTA tulee esille, että Helsingissä elää monenlaisia ihmisryhmiä, joilla on erilaisia turvattomuuden kokemuksia ja tarpeita. Etenkin päihdeongelmiin liittyvissä vastauksissa toistuivat jotkin asuinalueet ja asemanseudut muita useammin. Kokemusta oli siitä, että sosiaalinen epäjärjestys olisi lisääntynyt koronapandemian aikana. Tiettyjen ongelmien keskittyminen joihinkin kaupunginosaan on havaittu Helsingissä aiemminkin, ja mahdollista alueellista eriytymistä on syytä seurata tarkasti.

TOISAALTA ESIMERKIKSI nuorison käytökseen tai liikenneongelmiin liittyvät huolet jakautuivat ympäri kaupunkia. Ylipäänsä vastaajat halusivat usein kommentoida turvallisuuden teemaa paikallisesta, ensisijaisesti oman asuinalueensa näkökulmasta. Kysely ajoittui syksyyn 2021, jota edeltävänä koronapandemiavuotena helsinkiläiset viettivät aiempaa enemmän aikaansa kotonaan eivätkä esimerkiksi Helsingin keskustassa. Kyselyn tulokset ovat osin aikansa kuva. Kyselyn aikaan Venäjän sota Ukrainassa ei ollut vielä alkanut, eivätkä huolet maailmanpoliittisesta tilanteesta näkyneet vastauksissa juuri lainkaan.

KAIKKI PELOT eivät välttämättä aina ole aiheellisia, mutta niitä pitää kuunnella. Helsinki ei halua olla ulossulkeva eikä tavoitteena voi olla vähäosaisempien ryhmien piilottaminen katukuvasta. Sen sijaan turvallista tilaa kaikille helsinkiläisille voidaan edistää esimerkiksi ehkäisemällä asuinalueiden eriytymistä, ratkaisuilla asemanseutujen fyysisessä ympäristössä tai ennaltaehkäisevällä työllä kouluissa ja muissa kaupungin palveluissa. Turvallisuus ja kaikkien ihmisten yhtäläiset oikeudet voivat toteutua samaan aikaan. ■

Jenni Erjansola toimii tutkijana Helsingin kaupunginkanslian kaupunkitietoyksikössä.

Lähteet:

- Ahlgren-Leinvuo, H; Erjansola, J; Joensuu, M; Mäki, N; Mänty, M & Sihvonen, A-P (2021). Pääkaupunkiseudun asukkaiden hyvinvointi ja terveys. Pääkaupunkiseudun hyvinvointikyselyn 2021 tuloksia. Tutkimuksia 2022:1. Helsinki: Helsingin kaupunginkanslia.
- Beck, U (1992). Risk society: towards a new modernity. London: Sage.
- Füredi, F (1997). Culture of fear: risk-taking and the morality of low expectation. London: Continuum.
- Füredi, F (2007). Culture of fear revisited: risk-taking and the morality of low expectation. London: Continuum.
- Helsingin kaupunki (2021). Kasvun paikka – Helsingin kaupunkistrategia 2021–2025. Helsinki: Helsingin kaupunginkanslia.
- Hirvonen, J (2022a). Huolenaiheet ja sosiaalinen epäjärjestys omalla asuinalueella – Helsingin turvallisuustutkimuksen tuloksia. Kvartti-verkkolehti. Helsinki: Helsingin kaupunginkanslia. <https://www.kvartti.fi/fi/artikkelit/huolenaiheet-ja-sosiaalinen-epajarjestys-omalla-asuinalueella-helsingin>
- Hirvonen, J (2022b). Naapurien kanssa juttelu ja naapuriapu – Helsingin turvallisuustutkimuksen tuloksia. Kvartti 4/2022. Helsinki: Helsingin kaupunginkanslia.
- Kaakinen, M & Näsi, M (2021). Nuorisorikollisuuden esiintyvyys ja tekomäärät Suomessa 1995–2020. Kriminologia, 1(1), 5–19. <https://doi.org/10.54332/krim.109017>
- Keskinen, V & Kainulainen-D'Ambrosio, K (2022). Oma asuinalue ja Helsingin keskusta koetaan turvallisina paikkoina – tuloksia kaupungin turvallisuustutkimuksesta. Kvartti 2022:1. Helsinki: Helsingin kaupunginkanslia, 15–21. <https://www.kvartti.fi/fi/artikkelit/oma-asuinalue-ja-helsingin-keskusta-koetaan-turvallisina-paikkoina-tuloksia-kaupungin>
- Keskinen, V (2022). Helsingiläisten turvattomuuskokemuksissa suurta aluevaihtelua – erot asuinalueiden välillä eivät ole kuitenkaan syventyneet. Kvartti-verkkolehti. Helsinki: Helsingin kaupunginkanslia. <https://www.kvartti.fi/fi/artikkelit/helsingiläisten-turvattomuuskokemuksissa-suurta-aluevaihtelua-erot-asuinalueiden-valilla>
- Kuoppa, J; Kyttä, M & Hirvonen, J (2014). Pidetty ja pelätty Kirkkojärvi. Kuinka asukkaiden turvallisuuskokemusten eriytyminen voidaan huomioida osana lähiön kehittämistä? Yhdyskuntasuunnittelu 2014:1, 29–52.
- Mustonen, P; Saukkonen, P & Yijälä, A (2022). Lähes kaikki helsinkiläiset kannattavat Ukraina-apua – sodan vaikutuksista kuitenkin laajaa huolta. Kvartti-verkkolehti. Helsinki: Helsingin kaupunginkanslia. <https://www.kvartti.fi/fi/artikkelit/lahes-kaikki-helsingiläiset-kannattavat-ukraina-apua-sodan-vaikutuksista-kuitenkin-laajaa>
- Niskanen, V & Pietikäinen, P (2021). Rikollisuus ja sosiaalisen disorganisaation teoria Chicagon sosiologisen koulukunnan tutkimuksissa 1918–1948. Kriminologia, 1(1), 60–84. <https://doi.org/10.54332/krim.109020>
- OECD (2021). Drivers of Trust in Public Institutions in Finland. Building Trust in Public Institutions. Paris: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/52600c9e-n>

”

Turvallista tilaa kaikille helsinkiläisille voidaan edistää esimerkiksi ehkäisemällä asuinalueiden eriytymistä, ratkaisulla asemanseutujen fyysisessä ympäristössä tai ennaltaehkäisevällä työllä kouluissa ja muissa kaupungin palveluissa.

Kvartti

Innehåll

- 62** Ledare:
Timo Cantell
- 64** **Laura Ansala**
Arbetar i Helsingfors men är hemma någon annanstans?
Förändringar på senaste tid gällande var arbetande i Helsingfors är bosatta
- 74** **Pasi Saukkonen**
Främjande av arbetsrelaterad invandring
– Helsingfors målsättning i kontext av situationsbilden för Finlands invandring
- 84** **Pekka Mustonen**
Stora förhoppningar och kunskapsbrist
– de ekonomiska effekterna av evenemang i vågskålen
- 94** **Jukka Hirvonen**
Att småprata med grannar och grannhjälp
– resultat från Helsingfors trygghetsundersökning
- 104** **Jenni Erjansola**
Trivsel men också rädsla för oordning
– Helsingforsbor kommenterar tryggheten i staden

CARLOS SANTOS/UNSPLASH

Man har funderat mycket på frågor som anknyter till städernas och stadslivets attraktionskraft under coronapandemin. Med tanke på Helsingfors och de andra städernas framtid är det väsentligt att man vill bo i staden och man trivs såväl i bostadsområdena som i centrum. Pandemin har onekligen förändrat vissa etablerade sätt på hur man utnyttjar staden, till exempel genom allt vanligare distansarbete och minskade befolkningsflöden på vissa arbetsplatsområden som följer av distansarbetet.

ÄVEN OM man inte direkt granskar coronapandemin, behandlas pandemins konsekvenser sannolikt ganska länge på Kvarttis sidor. Även den här gången syns corona till exempel när man tittar på förändringar i bostadsorterna för dem som arbetar i Helsingfors. Enligt Laura Ansala kommer allt fler till arbetsmarknaden i Helsingfors från någon annan plats än inifrån staden. Detta förklaras delvis nämligen av erfarenheterna under coronatiden och särskilt av ökningen av distansarbeten. Som centralstad är Helsingfors inte alls ensam i den här situationen, men här är förändringarna ganska snabba.

EN EGEN fråga är utländsk arbetskraft och hur man kunde främjar tillgången till den. Pasi Saukkonen granskar hur fenomenet har utvecklats och ägnar uppmärksamhet åt att Finland och Helsingfors konkurrerar med många andra länder och städer om att locka kunnig arbetskraft. Vi har haft mycket estländsk arbetskraft, men under de senaste åren har estländarna börjat flytta tillbaka till Estland. Arbetsrelaterad invandring kopplar Finlands och Helsingfors attraktionskraft också till ekonomifrågor såsom hur välfärdssamhället finansieras i framtiden.

STADEN FÅR intäkter av att människorna trivs här bland annat som sidoeffekt av evenemangsindustrin: när det ordnas olika evenemang och konferenser i Helsingfors, använder både besökarna och den lokala befolkningen

sammanlagt mer pengar i staden än i sin vanliga vardag. Pekka Mustonen funderar i sin artikel på hur man kan mäta evenemangens ekonomiska effekter och varför mätningen ofta är bristfällig eller till och med obefintlig.

MAN FÖLJER stadsbornas situation och deras egna synpunkter bland annat genom att samla in långsiktigt undersökningsmaterial med olika teman. En av sådana faktagällor är Helsingfors trygghetsundersökning i vilken man kartlägger stadens trygghet som även anses vara stadens attraktionskraft. Jenni Erjansola granskar i sin artikel den omfattande helheten av fria kommentarer i undersökningsmaterialet. Genom de synpunkter som svararna själv tagit upp är det möjligt att höra stadsbornas röster och erfarenheter på många olika sätt. Vid sidan av direkta rädslor kommer det fram även synpunkter på vilka saker, platser eller situationer man upplever störande eller obehagliga. En av de mest centrala observationerna är att även om det i Finland och Helsingfors råder högt förtroende för medmänniskorna och myndigheterna, är det viktigt med tanke på helheten att kontinuerligt värna om förtroendet.

I DEN här tidskriften tas från samma material också upp en klassisk fråga i anknytning till stadstemat om så kallade svaga relationer som man granskar med en fråga om invånarna känner eller hälsar på sina grannar och om de småpratar sinsemellan. Jukka Hirvonen har i sin undersökning observerat att över hälften av helsingforsarna småpratar med sina grannar varje vecka. Man ger även grannhjälp i omfattande grad, nästan en tredjedel hjälper sina grannar minst en gång i månaden. Sådana relationer är viktiga för stadslivet och tryggheten i staden. ■

Timo Cantell
stadsfaktachef
Helsingfors stad

HERT NIKS/JUNSPASH

Arbetar i Helsingfors men är hemma någon annanstans?

*Förändringar på senaste tid
gällande var arbetande
i Helsingfors är bosatta*

● LAURA ANSALA

Allt fler som arbetar i Helsingfors bor någon annanstans än i Helsingfors. En förändring i denna riktning har kunnat ses i alla yrkesgrupper, även i sådana där närarbetets andel i förhållande till distansarbete är betydande. Allt som allt bor lite under 60 procent av dem som arbetar i Helsingfors också där. Artikelns uppgifter grundar sig på statistik som beskriver situationen i slutet av 2020, vilket jämförs med uppgifterna från tidigare år.

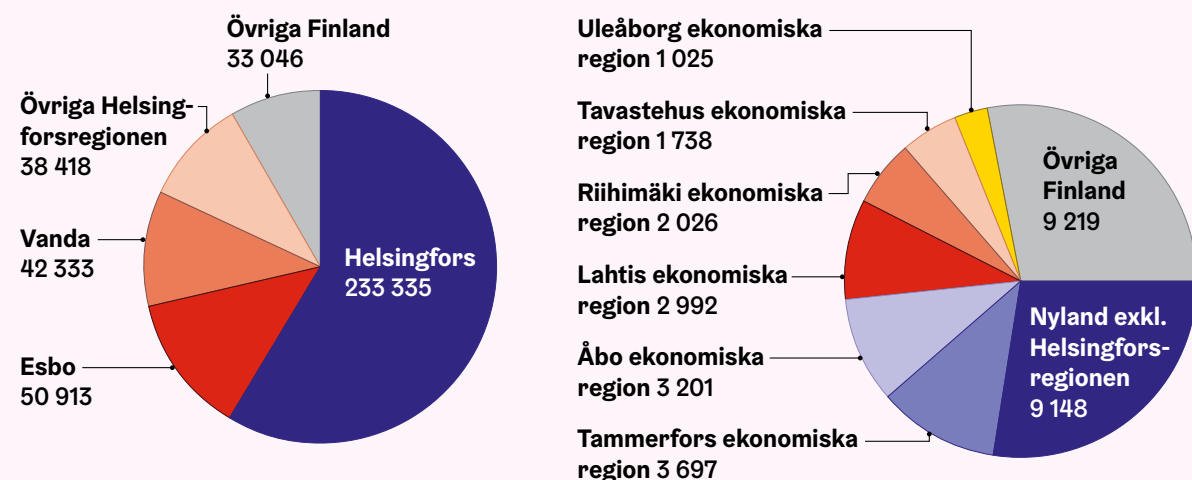
Coronapandemin som började i början av 2020 har varit omvälvande för Helsingfors arbetsmarknad på många sätt. Speciellt i början av pandemin ökade permitteringarna och arbetslösheten kraftigt, och många sysselsatta övergick till att arbeta hemifrån. Samtidigt som arbetslösheten i Helsingfors börjar närma sig nivån före pandemin, är distansarbete betydligt vanligare än tidigare inom de branscher som det är möjligt. Före pandemin år 2019 arbetade ungefär 18 % av de sysselsatta i Nyland regelbundet hemifrån. År 2020 fördubblades denna andel till 36 procent, och år 2021 arbetade samma andel av de sysselsatta åtminstone hälften av sin arbetstid hemifrån. (Leskinen 2022)

Pandemin har också lett till förändringar i den landsinterna flyttningsrörelsen mellan Helsingfors och resten av Finland, vilka möjligtvis åtminstone delvis beror på att distansarbete har blivit vanligare. När Helsingfors 2019 hade en flyttningsvinst på ungefär 1 800 personer från andra kommuner i Finland, var Helsingfors flyttningsrörelse från andra orter i Finland år 2020 negativt med ungefär 1 000 personer. År 2021 fortsatte Helsingfors negativa migrationsbalans till övriga Finland att växa och mer än tredubblades till ungefär 3 200 personer. Att migrationsbalansen ändrade från positiv till negativ berodde i synnerhet på bortflyttning från Helsingfors: medan ungefär 35 000 personer per år flyttade till Helsingfors från övriga Finland under åren 2019 – 2021, ökade mängden som flyttade från Helsingfors till övriga Finland från drygt 33 000 personer år 2019 till nästan 39 000 år 2021. (FOS 2022a) Under de första två kvartalen 2022 minskade utflyttningen från Helsingfors till övriga Finland och började närma sig nivån från 2019 (Helsingforsregionens områdesserier-databanken 2022).

I DENNA artikel analyseras det, huruvida förändringarna i fråga om distansarbete och flyttrörelsen under pandemin har påverkat i viken utsträckning de som arbetar i Helsingfors bor någon annanstans än i Helsingfors. Av särskilt intresse är huruvida dessa eventuella förändringar varierar mellan olika kommuner eller områden som man arbetar i Helsingfors från, eller om förändringarnas natur varierar mellan olika yrkesgrupper. Vid granskningarna i artikeln används det yrkesstatistikmaterial som tagits fram i Statistikcentralen och som grundar sig på Statistikcentralens sysselsättningsstatistik (FOS 2022b). I granskningen används i synnerhet statistikmaterialets information om var de personer som arbetar i Helsingfors är bosatta och om deras yrken. Statistikmaterialets färskaste uppgifter beskriver situationen i slutet av det första coronavirusåret 2020. Beroende på granskningen jämförs situationen år 2020 med åren 2019 eller 2018.¹

1) Informationsinnehållet i statistikmaterialets som gäller för år 2019 är knappare än informationsinnehållet som gäller för år 2018.

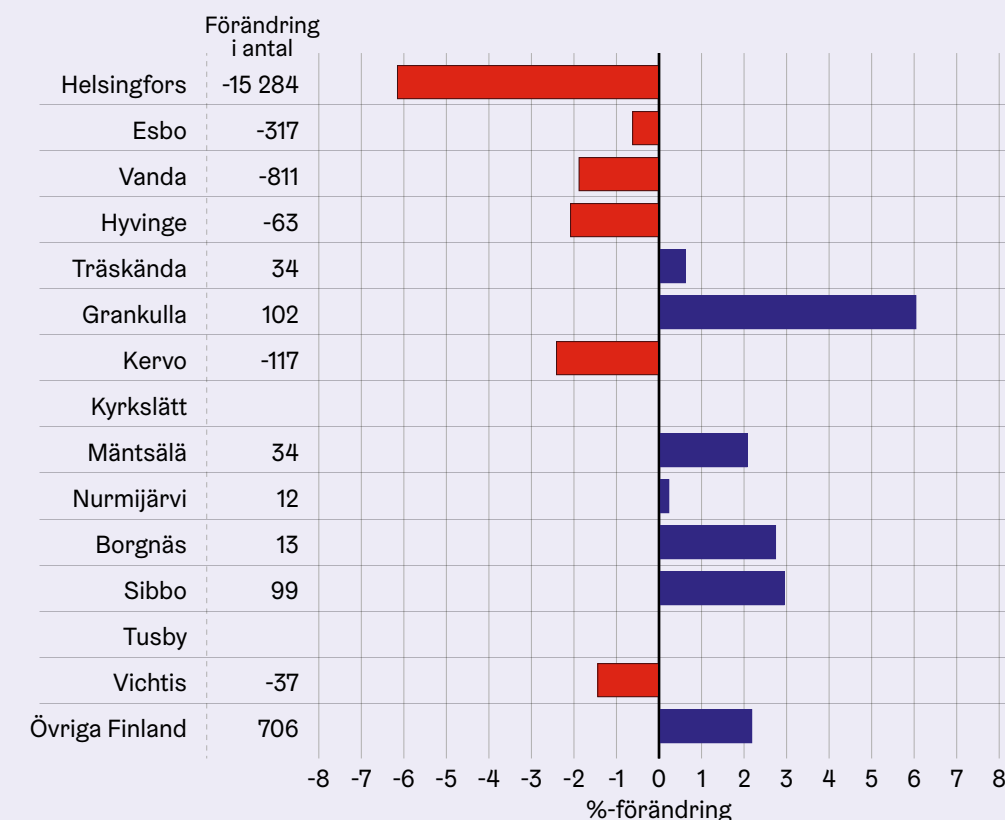
Största delen av de som arbetade i Helsingfors bodde i Helsingforsregionen – mängden Helsingforsbor som arbetade i Helsingfors sjönk betydligt

År 2020 arbetade ungefär 398 000 personer i Helsingfors medan ungefär 302 000 sysselsatta personer bodde där. Helsingfors arbetsplatssufficiens var därmed 132 procent. Knappt 59 procent av dem som arbetade i Helsingfors, det vill säga 233 000, bodde också i Helsingfors (Figur 1). Knappt 13 procent av dem som arbetade i Helsingfors bodde i Esbo och drygt 10 procent i Vanda. I de övriga av Helsingforsregionens 11 kommuner bodde sammanlagt knappt 10 procent av dem som arbetade i Helsingfors. Av dessa kommuner bodde det flest som arbetade i Helsingfors i Träskända, Nurmijärvi och Kyrkslätt. Sammanlagt bodde knappt 92 procent av alla som arbetade i Helsingfors i Helsingforsregionens kommuner.

ÅR 2020 bodde sammanlagt drygt 8 procent av dem som arbetade i Helsingfors utanför Helsingforsregionen. I Nyland utanför Helsingforsregionen bodde drygt 9100 personer som arbetade i Helsingfors. I Tammerfors ekonomiska region bodde ungefär 3700 och i Åbo ekonomiska region ungefär 3200 personer som arbetade i Helsingfors. Även antalet som bodde i Lahtis ekonomiska region och arbetade i Helsingfors var ungefär lika stort, nästan 3000. Antalet från Riihimäkis, Tavastehus och Uleåborgs ekonomiska regioner som arbetade i Helsingfors var mindre. Utanför Nyland och de nämnda ekonomiska regionerna bodde sammanlagt ungefär 9 200 personer som arbetade i Helsingfors.

FIGUR 1.

Antal personer som arbetar i Helsingfors och bor i Helsingforsregionen (vänster) och utanför den (höger) år 2020.

FIGUR 2.

Absolut och proportionell förändring av mängden som arbetar i Helsingfors enligt bostadsort mellan åren 2019 och 2020.

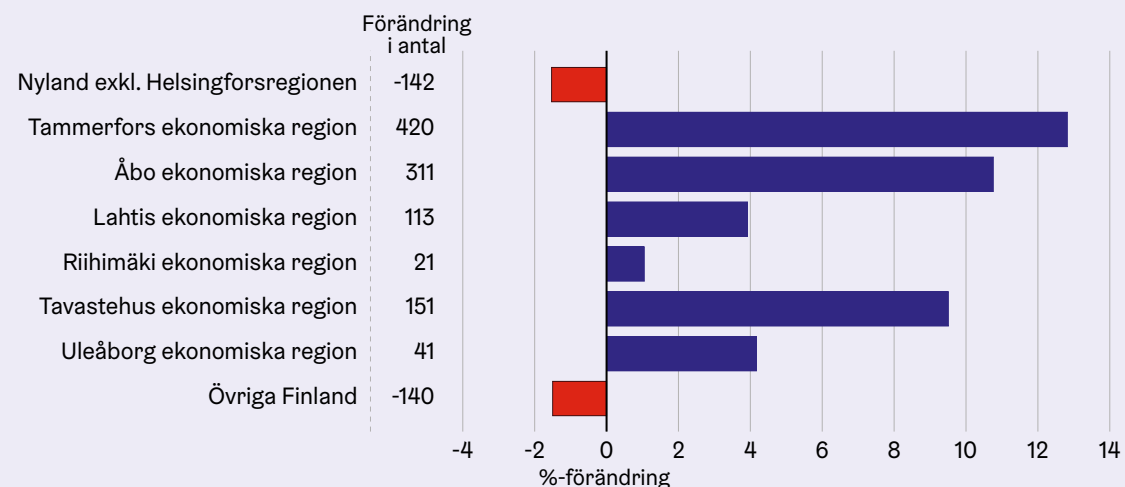
UNDER CORONAPANDEMINS första år 2020 sjönk antalet som arbetade i Helsingfors, det vill säga antalet arbetsplatser i Helsingfors, från föregående års knappt 414 000 med 3,8 % d.v.s. med knappt 16 000 sysselsatta. Antalet sysselsatta som bodde i Helsingfors minskade ännu mer, från föregående års dryga 321 000 med 6,1 procent, d.v.s. med över 19 000 sysselsatta. I och med dessa förändringar steg Helsingfors arbetsplatssufficiens från 129 till 132 procent 2020.

DEN PROPORTIONELLA minskningen av antalet arbetsplatser i Helsingfors 2020 var ungefär lika stor som i resten av Finland i medeltal. Under de föregående åren var utvecklingen i Helsingfors och i övriga Finland tvärtom. Under åren 2016–2019 växte antalet arbetsplatser i Helsingfors med 1–3 procent per år, och tillväxten var under vart och ett av dessa år snabbare än den motsvarande genomsnittliga tillväxten i övriga Finland. Före år 2020 minskade antalet som arbetade i Helsingfors senast år 2014, men då bara med knappt 1 procent jämfört med föregående år.

ÅR 2020 minskade de som arbetade i Helsingfors och även bodde där speciellt mycket. Deras antal sjönk från föregående års knappt 249 000 sysselsatta med drygt 6 procent, d.v.s. med över 15 000 sysselsatta (Figur 2). Antalet Helsingforsbor som arbetade i Helsingfors sjönk alltså

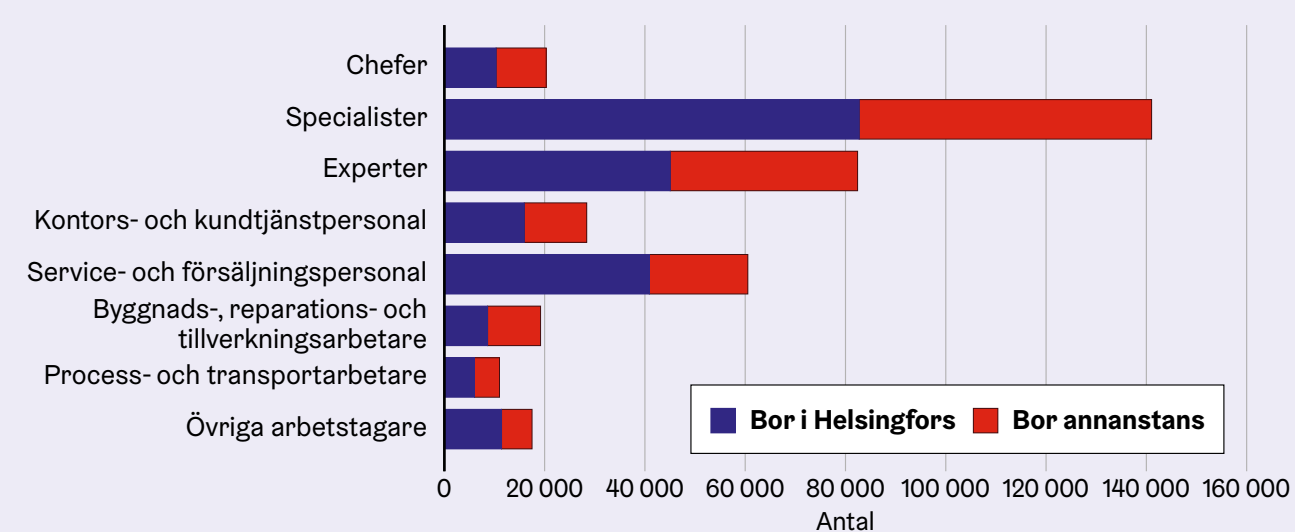
nästan lika mycket som antalet arbetsplatser sammanlagt. Samtidigt sjönk också andelen av dem som arbetar i Helsingfors och även bor i Helsingfors med ca 1,5 procentenheter från föregående års dryga 60 procent. Att just Helsingforsbornas antal sjönk så kraftigt förklarar troligtvis åtminstone delvis av att coronapandemins arbetslöshetseffekter träffade yrkesgrupper som betjänings- och säljpersonal, där arbetsuppgifterna förutsätter närarbete och andelen Helsingforsbor är av den anledningen speciellt stor. Yrkesgruppsspecifika förändringar av arbetandet i Helsingfors analyseras senare i artikeln.

ÄVEN ANTALET som arbetar i Helsingfors som bor i Esbo och Vanda minskade år 2020 med ungefär 0,6 och 1,9 procent d.v.s. sammanlagt med drygt 1 100 sysselsatta. I många av Helsingforsregionens mindre kommuner steg däremot antalet bosatta där som arbetade i Helsingfors år 2020. Proportionellt var tillväxten störst bland dem som bodde i Grankulla, ungefär 6 procent. Även antalet bosatta i Träskända, Mäntsälä, Borgnäs och Sibbo som förvärvsarbetade i Helsingfors ökade. Men numerärt var förändringen av antalet som arbetar i Helsingfors och bor i Helsingforsregionens mindre kommuner liten. Sammanlagt ökade antalet som arbetar i Helsingfors och bor i dessa mindre kommuner i regionen med under 100 personer.

FIGUR 3.

Absolut och proportionell förändring av mängden som arbetar i Helsingfors enligt bostadsort utanför Helsingforsregionen mellan åren 2018 och 2020.

FIGUR 4.

Antalet som arbetar i Helsingfors enligt bostadsort indelat i yrkesgrupper år 2020.

NÄR VI ser på det sammanlagda antalet som arbetar i Helsingfors bosatta i Esbo och Vanda och i de mindre kommunerna i Helsingforsregionen, sjönk deras totala antal år 2020 med drygt 1000 personer d.v.s. 0,8 procent från föregående år. Trots det steg andelen bosatta i dessa kommuner av dem som arbetade i Helsingfors med sammanlagt ungefär en procentenhet till 33 %. Antalet som arbetade i Helsingfors men bodde utanför Helsingforsregionen ökade år 2020. Totalt ökade mängden som arbetade i Helsingfors men inte bodde i Helsingforsregionen med 2,2 procent jämfört med året innan, eller till antalet med ca 700 personer.

FÖRÄNDRINGARNA I antalet som arbetar i Helsingfors som bor utanför regionen kan analyseras områdesvis genom att jämföra situationen år 2020 med situationen 2018 (Figur 3). Jämfört med år 2018 steg antalet som arbetar i Helsingfors och bor utanför Helsingforsregionen med 2,4 procent, det vill säga nästan 800 personer.² Ökningen var mest anmärkningsvärd för dem som bor i Tammerfors och Åbos ekonomiska regioner: Antalet som bor i Tammerfors ekonomiska region ökade med nästan 13 procent och de som bor i Åbos ekonomiska region med nästan 11 procent.

2) Jämfört med år 2018 minskade arbetsplatsernas antal i Helsingfors sammanlagt med 2,7 procent, det vill säga med drygt 11 000. Antalet som arbetar i Helsingfors och bor i Helsingforsregionen sjönk med sammanlagt 3,2 % från år 2018. Antalet som arbetar och bor i Helsingfors minskade med 5,3 %, men antalet som arbetar i Helsingfors som bor någon annanstans i Helsingforsregionen växte 0,8 % från år 2018.

Även antalet som arbetar i Helsingfors och bor i de övriga analyserade ekonomiska regionerna steg, men antalet som arbetar i Helsingfors och bor i Nyland (förutom Helsingforsregionen) och annorstädes i Finland minskade.

I Helsingfors arbetade många specialexpert – deras mängd ökade men mängden betjäning- och säljpersonal minskade betydligt

På grund av sin yrkesstruktur kan Helsingfors kallas experternas stad. År 2020 var drygt en tredjedel av dem som arbetade i Helsingfors, cirka 141 000 personer, specialexperter, och drygt en femtedel, över 82 000 personer, var experter (Figur 4).³ En betydande del av dem som arbetade i Helsingfors, ungefär 15 procent, arbetade som betjäning- och säljpersonal. Andelen av dem som arbetade i Helsingfors och även bodde i Helsingfors varierande betydligt beroende på yrkesgrupp. Delvis förklaras denna variation av skillnaden mellan yrkesgrupperna när det gäller arbetsplats natur och möjligheterna till distansarbete. Störst var andelen som bor i Helsingfors för betjäning- och säljpersonal, knappt 68 %, och minst för byggnads-, repara-

3) Yrkesgruppen "Övrig personal" bildas av personer som arbetar med hjälparbeten, rutinmässiga uppgifter och uppgifter som kräver lite utbildning inom städning, avfallshantering, köks- och tvätteriarbete samt transport- och frakthantering (FOS 2022c). Förutom arbetsgrupperna som visas i figuren utgör soldater och jordbrukare, skogsarbetare mm. egna yrkesgrupper. Dessutom hör en del av de sysselsatta till okänd yrkesgrupp.

tions- och tillverkningspersonal, 45 %. Av de specialexpert som arbetade i Helsingfors bodde ungefär 58 procent i Helsingfors.

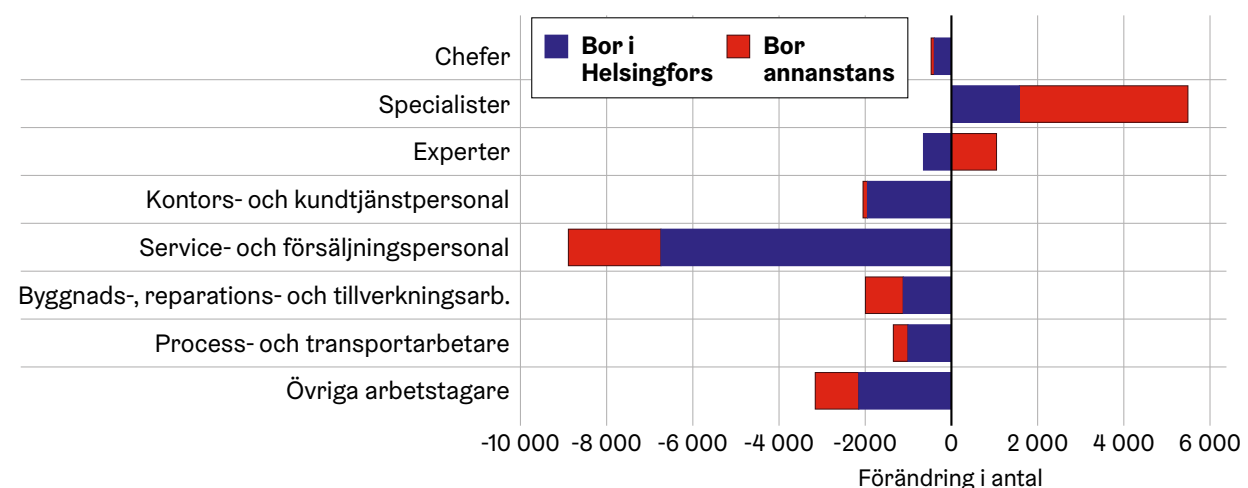
ÄNDRINGARNA I antalet som arbetar i Helsingfors i olika yrkesgrupper år 2020 avvek från varandra både i storlek och riktning. Klart mest sjönk antalet som arbetar i Helsingfors inom sektorn betjäning- och säljpersonal, med nästan 9000 personer (Figur 5). Näst mest sjönk antalet i yrkesgruppen "övrig personal", med drygt 3000 personer. I dessa två yrkesgrupper var andelen av dem som arbetade i Helsingfors och även bodde där speciellt stor, ungefär två tredjedelar. Även antalet sysselsatta tillhörande kontors- och kundbetjäningpersonal, byggnads-, reparations- och tillverkningspersonal samt process- och transportpersonal minskade betydligt år 2020. Däremot steg antalet specialexpert betydligt, med nästan 5 500 personer. I och med förändringarna som skedde år 2020 förstärktes Helsingfors arbetsplatsers expertdominerade yrkesstruktur ytterligare, samtidigt som i synnerhet betjäning- och säljarbetsplatsernas andel minskade.

DET VAR också anmärkningsvärt att förändringarna inom yrkesgrupperna var relativt olika mellan dem som bodde i Helsingfors och dem som bodde någon annanstans. I yrkesgrupperna där antalet arbetsplatser i Helsingfors minskade, var minskningarna bland dem som bodde i Helsingfors proportionellt större än bland dem som bodde någon annanstans. I gruppen specialexpert som arbeta-

de i Helsingfors, vilken som helhet växte, ökade å andra sidan antalet som bodde i Helsingfors betydligt mindre än antalet som bodde någon annanstans. När det gäller experter som arbetade i Helsingfors gick förändringarna i motsatt riktning. Medan antalet som bodde i Helsingfors minskade, ökade antalet som bodde någon annanstans. Som följd av alla dessa olika förändringar minskade andelen som arbetade i Helsingfors och även bodde där i alla yrkesgrupper. Åtminstone delvis kan bortflyttningen från Helsingfors som tilltog 2020 ligga bakom detta.

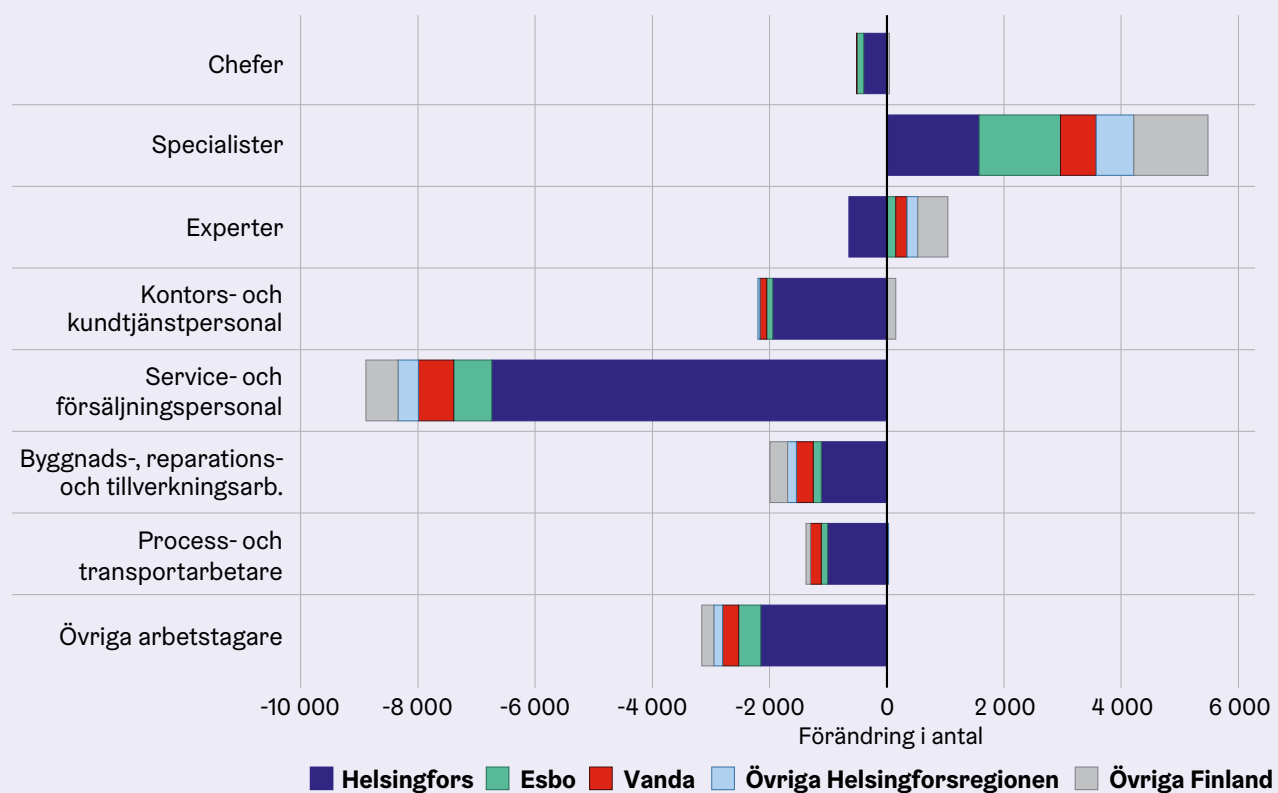
Förändringarna i antalet som arbetar i Helsingfors inom olika yrkesgrupper gick huvudsakligen i samma riktning både i Helsingforsregionen och utanför den

När de yrkesgruppsspecifika förändringarna bland dem som bor i Helsingforsregionen analyseras närmare, märker man att de största kvantitativa förändringarna år 2020 skedde i grupperna specialexpert samt betjäning- och säljpersonal som arbetar i Helsingfors. I gruppen specialexpert som arbetar i Helsingfors steg antalet som bodde i Esbo med nästan 1400 personer från föregående år, det vill säga till antalet nästan lika mycket som de som bodde i Helsingfors. Antalet som bor i Vanda steg med lite över 600 personer och antalet som bor i Helsingforsregionens övriga kommuner också sammanlagt med drygt 600 personer. Antalet som bor någon annanstans i Finland i denna grupp växte med knappt 1 300 personer.

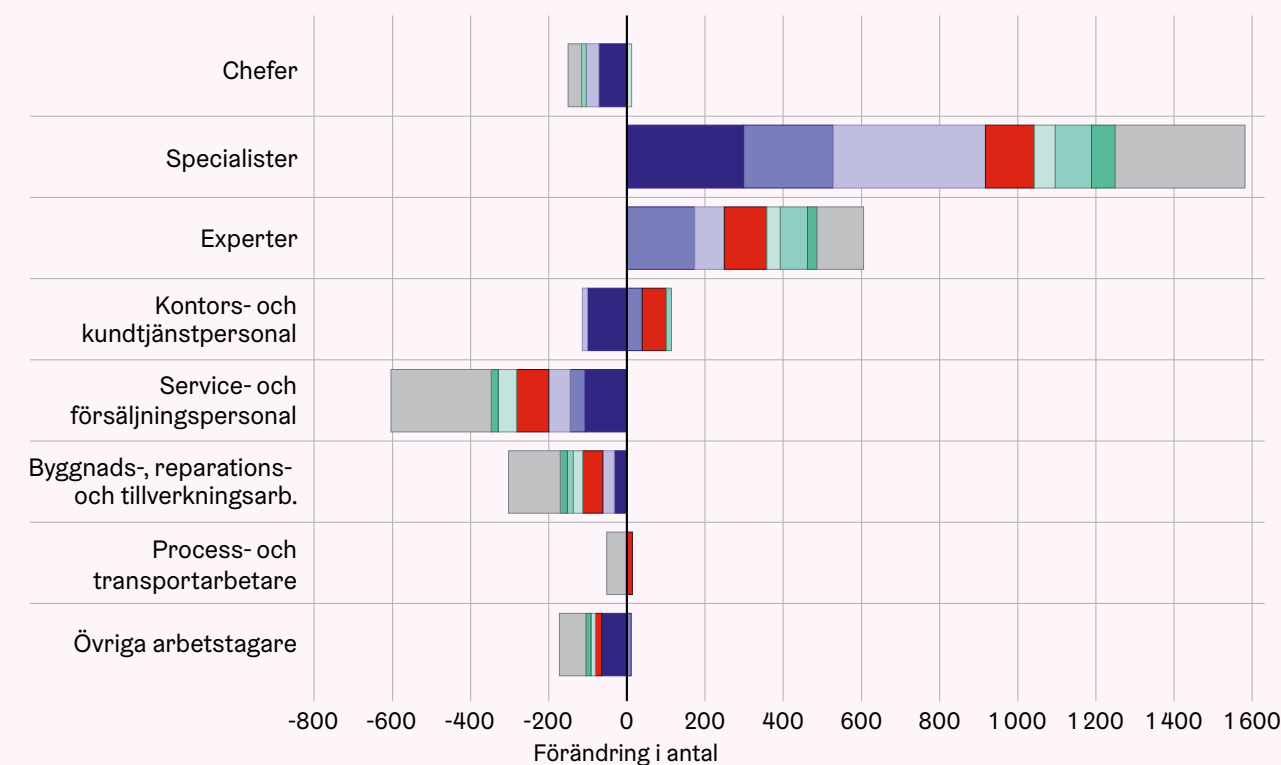
FIGUR 5.

Förändring av antalet som arbetar i Helsingfors enligt bostadsort indelat i yrkesgrupper mellan åren 2019 och 2020.

FIGUR 6.

Förändring av antalet som arbetade i Helsingfors enligt bostadsort mellan åren 2019 och 2020.

FIGUR 7.

Förändring av mängden som arbetar i Helsingfors enligt bostadsort utanför Helsingforsregionen mellan åren 2018 och 2020.

I GRUPPEN betjädnings- och säljpersonal som arbetar i Helsingfors, sjönk antalet som bodde i Esbo och Vanda nästan lika mycket, i båda med ungefär 600 personer. Antalet som bodde i andra kommuner i Helsingforsregionen sjönk i denna grupp med ungefär 350 personer och antalet som bodde någon annanstans i Finland med ungefär 550 personer.

FÖRÄNDRINGARNA i gruppen experter som arbetar i Helsingfors bosatta i olika regioner var så tillvida speciella, att ökningen i antalet som bor utanför Helsingforsregionen, drygt 500 personer, var nästan lika stor som den sammanlagda ökningen av dem som bor i Esbo, Vanda och någon annanstans i Helsingforsregionen. I övriga yrkesgrupper är de sammanlagda förändringarna i antalet som bor i Esbo, Vanda och någon annanstans i Helsingforsregionen, numerärt större än förändringarna som skedde utanför Helsingforsregionen.

FÖRÄNDRINGARNA I det yrkesgruppspecifika antalet som arbetar i Helsingfors och bor utanför Helsingforsregionen kan analyseras områdesvis genom att jämföra situationen år 2020 med situationen 2018 (Figur 7). I mängden av dessa som bor utanför regionen skedde det inom yrkesgrupperna förändringar av olika storlek och delvis också i olika riktningar. I gruppen speciale experter som arbetar i Helsingfors steg antalet som bor utanför Helsingforsregionen på alla analyserade områden. I denna grupp växte i synnerhet antalet som bodde i Åbo och Tammerfors ekonomiska regioner samt i Nyland utanför Helsingforsregionen. I gruppen experter som arbetar i Helsingfors skedde likaså en ökning på alla analyserade områden, speciellt i antalet som bor i Tammerfors ekonomiska region. I gruppen betjänings- och säljpersonal som arbetar i Helsingfors sjönk däremot antalet som bor utanför Helsingforsregionen på alla analyserade områden. Fallet var speciellt stort bland dem som bodde i Nyland utanför Helsingforsregionen och i Lahtis ekonomiska region.

Många faktorer kan förklara förändringarna i sysselsättningen i Helsingfors

Analyserna i denna artikel visar, att sysselsättningens regionala struktur i Helsingfors, vid sidan av många andra förändringar som skedde på arbetsmarknaden, ändrade form redan under coronapandemins första år. I slutet av 2020 bodde allt fler av de som arbetar i Helsingfors någon annanstans än i Helsingfors. Det är speciellt intressant att denna förändring skedde i alla yrkesgrupper – även exempelvis i gruppen betjänings- och säljpersonal, där många yrken kräver närarbete på arbetsplatsen, vilket gjorde att andelen som arbetade i Helsingfors och även bodde där var mycket hög.

DET KAN finnas många bakgrundsfaktorer till denna förändring. Å ena sidan kan en del av de sysselsatta som bodde i Helsingfors ha flyttat bort från Helsingfors, men fortsatt arbetet på samma arbetsplats hemifrån eller delvis pendlat till sin arbetsplats efter det att församlingsbegränsningarna lättade. Å andra sidan kan någon som bodde utanför Helsingfors ha fått en arbetsplats belägen i Helsingfors, men ansett det onödigt att flytta dit, exempelvis på grund av de goda distansarbetsmöjligheterna. Dessutom kan några av dem som förlorat sin arbetsplats eller blivit permitterade ha flyttat bort från Helsingfors och flyttar inte tillbaka, även om de skulle få arbete i Helsingfors på nytt (se även exempelvis Ansala 2021). På det hela taget ser det på grundval av analyserna i denna artikel ut som om avståndet mellan bostadsorten och arbetsplatsen under coronapandemin första år förlorade betydelse för många av dem som arbetade i Helsingfors. När statistiken för år 2021 blir klar, ska det bli intressant att se, huruvida

Helsingfors negativa migrationsbalans till övriga kommuner i Finland, som ökade speciellt mycket under det året, har förstärkt den förändring som redan nu har upptäckts ytterligare. ■

Laura Ansala verkar som specialforskare vid Helsingfors stadskanslis enhet för stadsforskning.

Källor

Ansala L. 2021. Helsingkiläisten muuttopäätökset, työllisyys ja työtulot työpaikan menetyksen jälkeen. Forskningsrapporter 1:2021. Helsingfors: Helsingfors stadskansli, stadsforskning och -statistik.

Finlands officiella statistik (FOS). 2022a. Flyttningsrörelse [webbpublikation]. År 2019–2021, Tabell: Flyttning mellan kommuner efter in- och utflyttningsområde, 1990–2021. ISSN=1797-6766. Helsingfors: Statistikcentralen [läst 26.10.2022]. https://pxweb2.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__muuti/statfin_muuti_pxt_11a1.px/

Finlands officiella statistik (FOS). 2022b. Sysselsättning [webbpublikation]. Helsingfors: Statistikcentralen [läst 26.10.2022]. ISSN=1798-5528. <https://stat.fi/tilasto/tyokay>

Finlands officiella statistik (FOS). 2022c. Yrkesklassificeringen 2010 [webbpublikation]. Helsingfors: Statistikcentralen [läst 29.10.2022]. <https://www2.tilastokeskus.fi/fi/luokitukset/ammatti/?code=9&name=Muu%20ty%C3%B6ntekij%C3%A4t>

Helsingin seudun aluesarjat [Databasen Helsingforsregionens områdesstatistik]. 2022. Väestö ennakkotiedot [webbpublikation]. Vuodet 2019–2022, Taulukko: Väestömuutosten ennakkotiedot vuoden alusta neljännesvuosittain (Statistikcentralen). Helsingfors: Helsingfors stadskansli, stadsforskning och -statistik [läst 26.10.2022]. https://stat.hel.fi/pxweb/fi/Aluesarjat/Aluesarjat__vrm__ennak__umkun/Hginseutu_VA_VN02_Vaestonmuutos_ennakko.px/

Leskinen T. 2022. Etätyö lisääntyi useimmilla toimialoilla, maakunnissa palattiin lähityöhön [webbpublikation]. Tieto & Trendit 1.4.2022. Helsingfors: Statistikcentralen [läst 26.10.2022]. <https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2022/etatyo-lisaantyi-useimmilla-toimialoilla-maakunnissa-palattiin-lahityohon/>

”

Analyserna i denna artikel visar, att sysselsättningens regionala struktur i Helsingfors, vid sidan av många andra förändringar som skedde på arbetsmarknaden, ändrade form redan under coronapandemins första år. I slutet av 2020 bodde allt fler av de som arbetar i Helsingfors någon annanstans än i Helsingfors.

Främjande av arbetsrelaterad invandring

– Helsingfors målsättning i kontext av situationsbilden för Finlands invandring

● PASI SAUKKONEN

Den arbetsrelaterade invandringen till Finland har hittills till stor del bestått av immigranter från Estland. Men esternas intresse för Finland har sjunkit betydligt. I Finland finns det överhuvudtaget relativt få utlandsfödda personer. Att öka invandringen av kunniga personer är inte heller i fortsättningen så enkelt, eftersom det finns många andra länder som konkurrerar med Finland på den globala arbetsmarknaden. Problemen med försörjningskvoten är det knappast möjligt att lösa genom invandring. Helsingfors kan dra stor nytta av den internationella flyttningsrörelsen, men det kräver mycket och gott samarbete mellan staten och de större städerna.

Från utvandringsland till invandringsland

I Helsingfors stadsstrategi för åren 2021–2025 anges främjande av den arbetsrelaterade invandringen som en av verksamhetsriktlinjerna för att förbättra tillgängligheten på arbetskraft. På våren 2022 godkände stadsstyrelsen också åtgärdsprogrammet för arbets-, utbildnings- och entreprenörskapsbaserad invandring för åren 2022 – 2025. Även statsminister Sanna Marins regering är inne på samma linje.

INFLYTTNINGEN AV internationella experter till Helsingfors är en del av invandringen till Finland. Därför är det nu bra att fråga sig, hurdan denna globala rörlighet har varit ur Finlands synvinkel sett. I vilken utsträckning har man flyttat till Finland och av vilka orsaker? Vilka har flyttat bort igen och vilka har stannat? Vilken betydelse har inflyttningen till Finland haft för Helsingfors stad och den övriga huvudstadsregionen? Vilken utveckling kan vi vänta oss?

UNDER DE första sju decennierna av självständigheten var Finland ett land som man flyttade bort ifrån mer än man flyttade till Finland från utlandet. Utvandringen var som störst i skiftet av 1960- och 1970-talet, då stora skaror begav sig över Bottenviken till Sverige. Längre flyttade man till Finland närmast av familjeskäl. I slutet av 1980-talet bodde endast några tiotals tusen utländska medborgare i hela Finland. (Se närmare uppgifter om invandringens historia Martikainen, Saari och Korkiasaari 2013.)

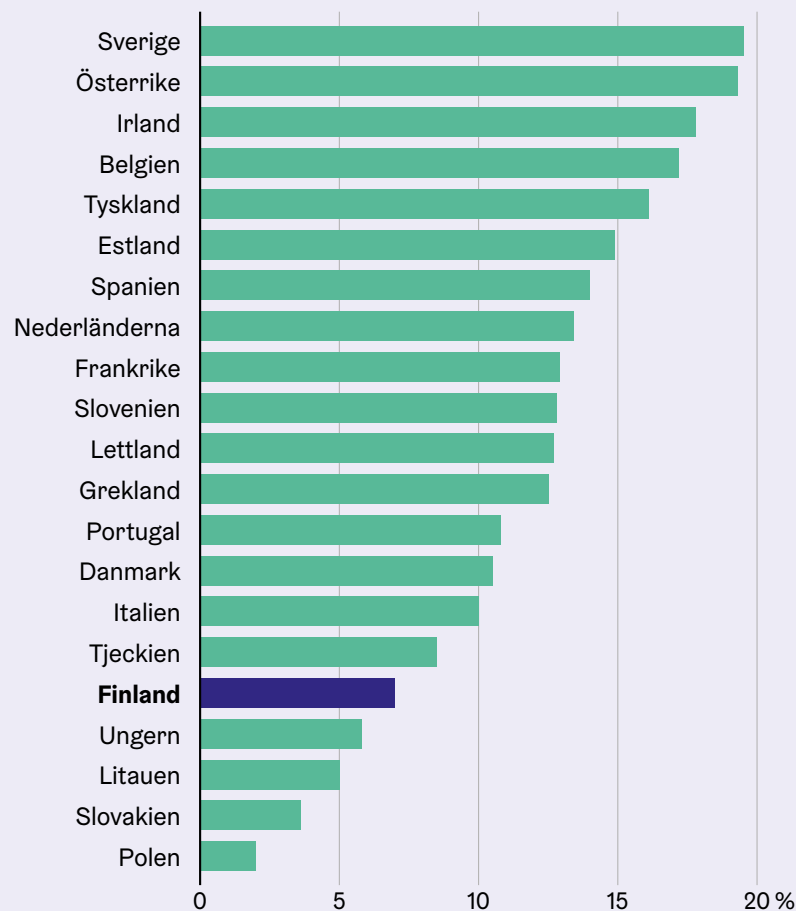
FIGUR 1.

De utlandsföddas andel av befolkningen i några EU-länder 2019.

NÄR DET kalla kriget tog slut och välståndet i Finland ökade ändrades situationen. Sovjetunionens sammanbrott hade en enorm betydelse för flyttningsrörelsen till Finland. Många av dem med sovjetisk och rysk bakgrund som kom till Finland var Ingermanlandsfinnar eller deras familjemedlemmar. Fler ester började komma hit, i synnerhet efter att Estland blev medlem i Europeiska unionen år 2004. De första somalier som flyttade till Finland, eftersom inbördeskrig och kaos rådde i deras hemland, kom också hit via Sovjetunionen.

TROTS ATT invandringen ökade, var förändringen moderat i internationell jämförelse. I andra länder i Europas geografiska periferi och tidigare utvandringsländer såsom Irland, Portugal och Grekland var utvecklingen ännu kraftigare och den arbetsrelaterade inflyttningens andel var större. Lettlands, Litauens eller det folkrika Polens invånare lockade Finland fortfarande inte, för att inte tala om de övriga nordiska ländernas invånare.

ANDELEN UTLANDSFÖDDA personer av befolkningen i Finland är fortfarande en av de lägsta i Europa. I figur 1 jämförs andelen utlandsfödda enligt uppgifterna 2019, då denna andel i Finland var sju procent. Andelarna var då störst i Luxemburg (47 %) och Schweiz (30 %), men betydligt högre än i Finland var andelarna även i Sverige (20 %), i Österrike (19 %), på Irland (18 %) och t.o.m. i Danmark (11 %) som är känt för sin strikta invandrapolitik. I slutet av 2021 hade andelen utlandsfödda av befolkningen i Finland vuxit till 8 procent.

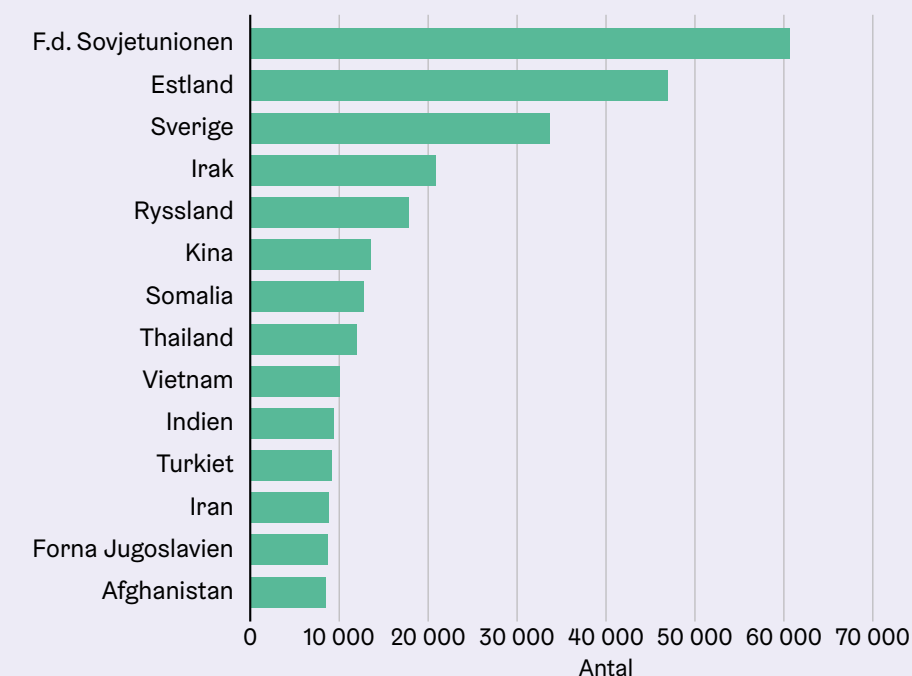
Källa: Enheten stadsforskning och -statistik / Helsingfors stadskansli. Data: OECD; nationella statistikmyndigheterna.

Inflyttare från överallt i världen

Men så småningom har invandringen förutom vuxit även diversifierats. Man har flyttat till Finland från nästan alla länder i världen och skälen till flytten är mycket varierande. Även om de som flyttat från Finlands närområden utgör en stor del av alla utlandsfödda, har många kommit mycket långväga ifrån och från mycket annorlunda omständigheter (Figur 2). Inflyttningen från andra EU-medlemsländer än Estland har förblivit liten.

DEN ARBETSRELATERADE invandringen har till stor del utgjorts av just ester. Visserligen har det också kommit en del arbetstagare och studerande exempelvis från Indien och Kina. På sista tiden har det också varit fler som flyttat från Vietnam och Filippinerna, även om mängderna fortfarande är relativt blygsamma. Från Thailand har i synnerhet kvinnor flyttat, i många fall för att bilda familj med en finsk man.

FINLAND HAR tagit emot relativt få flyktingar och antalet asylsökande har i allmänhet inte heller varit så värt stort. Förutom somalierna är endast irakierna en relativt stor grupp som kan räknas till den humanitära invandringen. Även av dem har betydande mängder kommit till Finland endast i slutet av 2015 och början av 2016. För tillfället finns det många ukrainare, huvudsakligen kvinnor och barn, som uppehåller sig i Finland på grundval av EU:s direktiv om tillfälligt skydd.

Källa: Enheten stadsforskning och -statistik / Helsingfors stadskansli. Data: Statistikcentralen.

MÅNGA HAR också flyttat bort från Finland. Den nuvarande globala rörligheten betyder inte i närmelsevis alla fall flytt från landet A till landet B. I samband med främjande av den önskade invandringen talar man därför förutom om attraktivitet ofta även om hållkraft. Av de indiska medborgare som under åren 2015–2017 kom till Finland, hörde enligt Statistikcentralens uppgifter endast 71 % fortfarande till vårt lands befolkning år 2021. Däremot har nästan alla som kommit från Kongo, Somalia eller Afghanistan kommit för att stanna eller åtminstone för en lång tid.

Helsingfors attraherar inflyttare

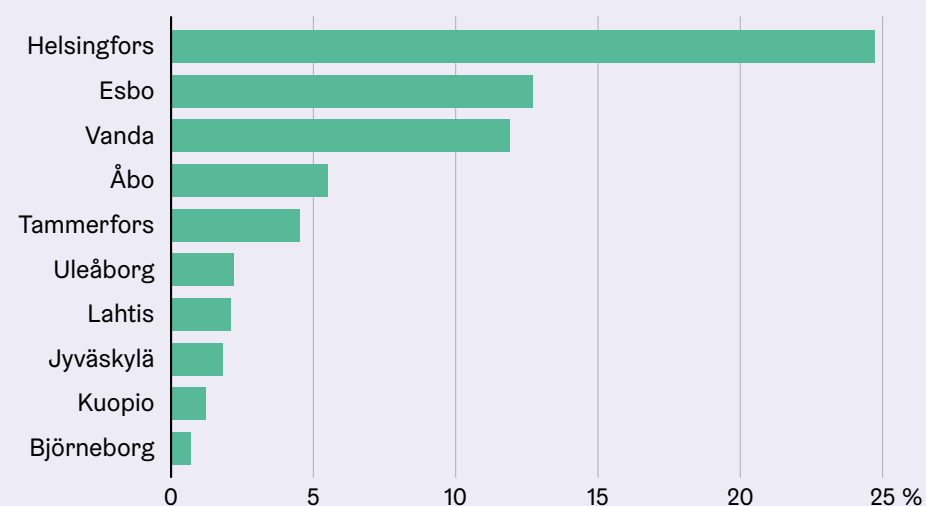
Den internationella flyttrörelsen har förändrat Finland, men mycket ojämnt. På vissa orter har antalet personer och andelen av befolkningen med utländsk bakgrund¹ vuxit mycket och är nu ganska stor. I största delen av Finland är invandringens inverkan på befolkningsstrukturen och det lokala livet liten. I Uleåborg är exempelvis andelen av befolkningen med utländsk bakgrund bara ungefär fem procent.

I ALLT större utsträckning bildar huvudstadsregionen en helhet som skiljer sig från övriga fasta Finland i denna utveckling. Ungefär hälften av alla personer med utländsk bak-

1) Med utländsk bakgrund avses att personens båda föräldrar eller den enda kända föräldern är född utomlands. Personer med utländsk bakgrund kan själva vara födda utomlands eller i Finland (den s.k. andra generationen).

FIGUR 2.

Utlandsfödda i Finland och 2021, de största födelseländerna.

Källa: Enheten stadsforskning och -statistik / Helsingfors stadskansli. Data: Statistikcentralen.

FIGUR 3. De största städernas andel av Finlands befolkning med utländsk bakgrund år 2021.

grund i Finland bor i Helsingfors, Esbo eller Vanda (Figur 3). Bara i Helsingfors bor en fjärdedel av alla personer med utländsk bakgrund i Finland. Man flyttar direkt från utlandet till huvudstadsregionen, men regionen attraherar även många som först har bosatt sig någon annanstans i Finland.

I **HELSINGFORSREGIONEN** finns den största andelen av befolkningen med utländsk bakgrund i Vanda, och var i slutet av 2021 redan 23 procent. Av den här gruppen är en femtedel född i Finland. Av Helsingfors befolkning utgjorde personer med utländsk bakgrund 18 procent och av Esbos befolkning 20 %. Men i Helsingfors bor trots det fler personer med utländsk bakgrund än i Esbo och Vanda tillsammans. Enligt Statistikcentralens uppgifter uppgick de i slutet av år 2021 till 116 000.

Huvudstadsregionens skillnader och gemensamheter

Det snabbt stigande antalet personer med utländsk bakgrund och den stora andelen av befolkningen som de utgör i Vanda, förklarar delvis med inflyttning till Vanda från utlandet. Men att de som har flyttat till Finland sedan flyttar inom landet har också en betydande effekt. Vanda verkar också vara attraktivt för många med utländsk bakgrund som bor i Helsingfors och de flyttar troligtvis norrut över kommungränsen på grund av lämpliga arbetstillfällen eller bostad. Enligt Statistikcentralens uppgifter har Helsingfors även förlorat en del av befolkningen med främmande språk till Esbo.

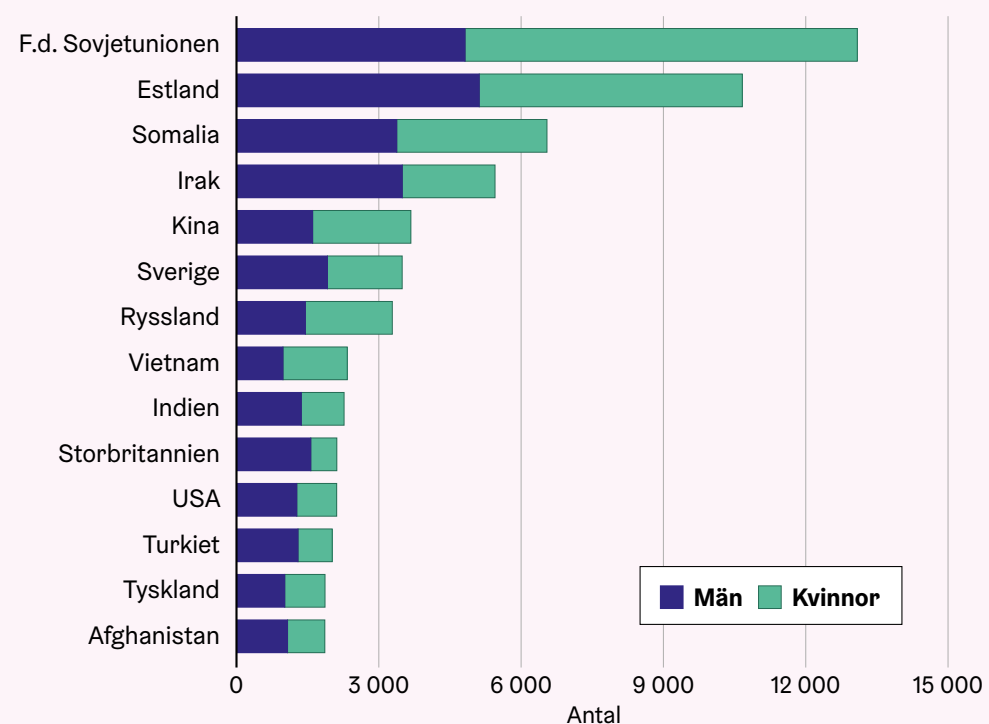
I **HUVUDSTADSREGIONENS** alla tre stora städer har de två största invandrargrupperna redan länge bestått av in-

vandrare från Ryssland eller före detta Sovjetunionen eller från Estland. Dessa bakgrundsgruppernas andel är speciellt stor i Vanda. Jämfört med grannstäderna utgörs invandrarbefolkningen i större utsträckning av personer med indisk eller kinesisk bakgrund, i Helsingfors å sin sida av personer med somalisk bakgrund. År 2020 bodde hälften av personerna med somalisk bakgrund som flyttat till Finland i Helsingfors. (Se närmare Saukkonen 2019.)

LIKSOM i resten av landet utgörs den största gruppen i Helsingfors av dem som är födda i före detta Sovjetunionen, till vilken man vanligtvis också räknar personer födda i Ryssland som flyttat till Finland (Figur 4). Personer födda i Estland är fortfarande den näst största gruppen, trots att deras antal har minskat med nästan två tusen personer efter år 2015. Personer födda i Somalia är den tredje största gruppen i Helsingfors, vilket i bredare kontext även ökar antalet med somalisk bakgrund som föds i Finland. Av de som fötts i Irak har största delen varit i Finland endast några få år. Figur 4 visar också att även om männen är i majoritet i de flesta bakgrundsgrupperna, är kvinnornas andel i vissa grupper betydligt större.

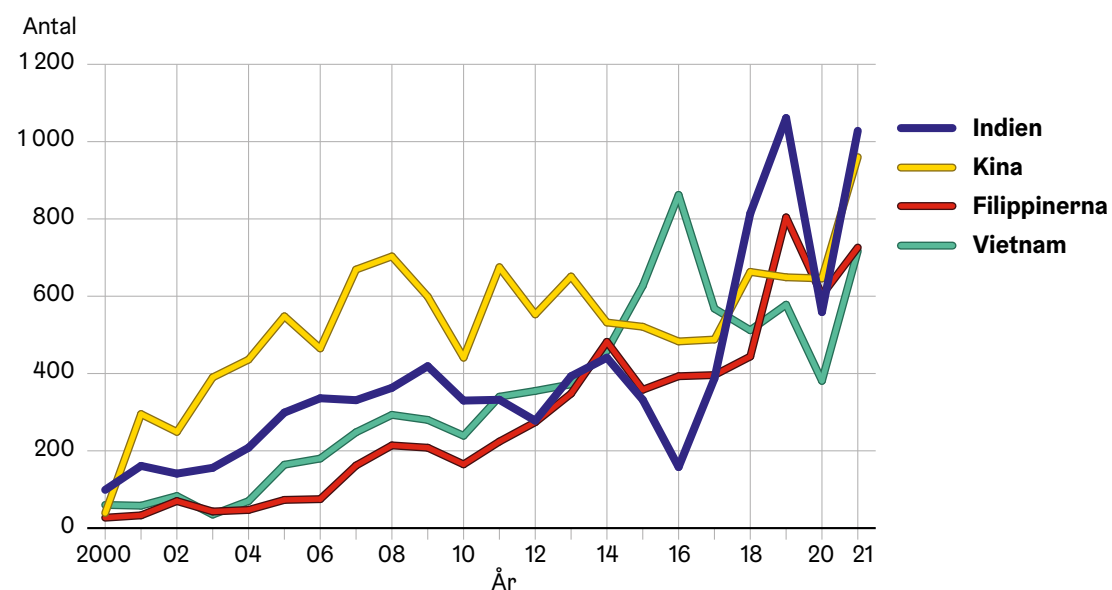
PÅ GRUND av skillnaderna i stambefolkningens och den till Finland inflyttade befolkningens demografi, är invandrarernas andel av befolkning i arbetsför ålder större än hela befolkningens. Ännu större är deras andel om man ser på företrädarna för vissa branscher och yrkesgrupper. Exempelvis inom hotell och restaurangsektorn är andelen av till Finland inflyttade arbetstagare i huvudstadsregionen ungefär en tredjedel Inom yrkesgrupper som städare och motsvarande var deras andel 2019 så hög som 61 %. (Se närmare Saukkonen 2022).

Källa: Enheten stadsforskning och -statistik / Helsingfors stadskansli. Data: Statistikcentralen.

FIGUR 4. Utlandsfödda i Helsingfors år 2021, de största födelseländerna enligt kön.

Källa: Enheten stadsforskning och -statistik / Helsingfors stadskansli. Data: Statistikcentralen.

FIGUR 5. De utlandsföddas nettoinvandring enligt födelseland.

Inflyttningen av utlandsfödda till Finland har under detta millennium växt oavbrutet, även om i synnerhet esternas och irakiernas inflyttning har varierat kraftigt.

Situationsbild av flyttningsrörelsen

Inflyttningen av utlandsfödda till Finland har under detta millennium växt oavbrutet, även om i synnerhet esternas och irakiernas inflyttning har varierat kraftigt. Även om de ekonomiska konjunkturerna har snabbat på, saktat ned eller för övergående t.o.m. stoppat ökningen, har nettoinflyttningen systematiskt vuxit. År 2000 var skillnaden mellan utländska medborgare som flyttade till Finland och de som flyttade bort från Finland knappt 5 000 personer, sedan år 2010 har nettoinflyttningen varit över 15 000 personer per år. År 2021 nådde nettoinflyttningen rekordet 22 389.

MED TANKE på arbetsrelaterad invandring är exempelvis Kina, Indien, Vietnam och Filippinerna (Figur 5) bakgrundsländer som är intressanta för Finland. För dessa bakgrundsländer har riktningen under detta millennium varit stadigt ökande. För på Filippinerna födda har tillväxten till och med varit relativt kraftigt, även om mängderna fortfarande är små. År 2021 var nettoinflyttningen från Filippinerna till Finland 726 personer. Både för Indiens och Kinas del var nettoinflyttningen till Finland år 2021 ungefär 1 000 personer.

I SYNNERHET i början hade coronapandemin stor inverkan på den globala flyttningsrörelsen. Även i Finland så synes detta tydligt på att betydligt färre uppehållstillstånd än vanligt söktes. När det i januari-mars 2020 enligt migrationsverkets uppgifter hade lämnats in 6 700 första ansökningar, registrerades knappt 2 172 i april-juli. Men nedgången blev ganska kortvarig och sedan sensommaren 2021 har ansökningarnas antal ökat relativt jämnt. Under de senaste månaderna har rekordmånga ansökningar lämnats sin, nästan 6 000 i månaden.

ÅR 2021 beviljades 11 428 arbetsrelaterade och 9 821 familjerelaterade första uppehållstillstånd. 2 132 positiva uppehållstillståndsbeslut grundade på internationell skydd fattades. Den överlägsset största gruppen som sökte uppehållstillstånd var ukrainska medborgare (3 660) och den näst största ryska medborgare (1 312). Ryssland var den klart största landsgruppen som beviljades uppehållstillstånd på grund av familjeband. (Se närmare, Invandringens nyckeltal 2021.)

MEDBORGARE I Europeiska unionen behöver inte uppehållstillstånd när de är i Finland, men de måste registrera sitt uppehåll om det fortsätter längre än tre månader i sträck. År 2021 gjordes 11 190 registreringar av EU-medborgare, vilket är en tydlig ökning jämfört med tidigare års trend. Estniska medborgare är fortfarande den klart största landsgruppen (2899) i denna kategori.

NÄR RYSSLAND anföll Ukraina tog Europeiska unionen i bruk direktivet om tillfälligt skydd. Med hjälp av det kunde man erbjuda skydd för dem som tvingades lämna Ukraina betydligt snabbare än genom uppehållstillstandsprocessen. Till Finland kom det flest ukrainska medborgare under veckorna 11 och 12 2022 och efter har några hundra i veckan kommit hit. Fram till slutet av november hade enligt Migrationsverkets uppgifter ungefär 45 000 ansökningar om tillfälligt skydd lämnas in.

Utvecklingsriktningar i framtiden

Den globala befolkningstillväxten, ekonomisk och social ojämlikhet, internationella och landsinterna kriser och konflikter samt ekologiska risker och miljöförändringen upprätthåller och ökar troligtvis den internationella flyttningsrörelsen. Trots det är det osäkert hur flyttningen till Finland utvecklas.

BEFOLKNINGEN MED utländsk bakgrund som redan finns i Finland upprätthåller invandringen, i synnerhet genom familjegrundning och återförening. Man kan också förvänta inflyttning av arbetskraft och studerande när informationen och kontakterna förmedlas till ursprungslandet av dem som bor här. Av dem försöker man också få fler än tidigare till Finland.

MÅNGA ÄR rädda för att händelserna från 2015 ska upprepas och att oförutsägbart många asylsökande kommer till vårt land. Men troligtvis kommer de övriga europeiska länderna nu att stänga sina gränser snabbare och förhindra vandringer från ett land till ett annat. Det avses liggande Finland blir troligen inte den slutgiltiga destinationen för så många, förutom när flytten sker inom EU.

ESTERNAS INTRESSE för Finland kommer troligtvis inte att väckas igen, åtminstone inte i samma utsträckning som när landet blev medlem i EU. Västlandet är fortfarande större i Finland än i Estland, men den förhöjda levnads- och utbildningsstandarden i vårt södra grannland har höjt tröskeln för att ge sig av. De flyttningsbenägna åldersgrupperna minskar i Estland, så Estland har själv ett stort behov av människor i arbetsför ålder. (Se närmare, Vuori 2016.)

ANTALET INVANDRARE från Ukraina steg kraftigt innan kriget bröt ut. Deras andel av säsongsarbetarna var mycket stor, men många kom också till Finland för att stanna eller åtminstone för en längre tid. Trots att det nu finns flera ukrainare i vårt land än någonsin, är det osäkert huruvida de som kommit hit som flyktingar stannar här. Visserligen kan många fler vara på kommande, om konflikten fortsät-

ter eller eventuellt expanderar och om Ukraina tillåter att även vuxna män lämnar landet.

RYSSLAND ÄR just nu ett gigantiskt frågetecken. Flyttningsrörelsen till Finland kan strypas för årtal om konflikten fortsätter och om relationen till Ryssland blir ännu sämre. Å andra sidan är det också möjligt att mängden som kommer från Ryssland ökar mycket. Detta kan ske om många människor i Ryssland blir utsatta för förföljelse och flyr landet. Inflyttningen kan också öka av att många i vårt östra grannland inte ser tillräckligt med ekonomiska eller övriga perspektiv om och när gränsen öppnas ordentligt igen.

Uppfyllandet av invandringsmålsättningarna

Om man betraktar Finlands situation och utvecklingen på senaste tid kyligt och utan fördomar, måste man medge att det inte kommer att vara lätt att öka den arbetsrelaterade invandringen. Det finns inget annat europeiskt land i synfältet som skulle kunna ersätta de kunniga människor som vi inte får från Estland längre.

FINLANDS PROBLEM är att de människor som skulle vara till störst nytta för samhället, arbetslivet och nationalekonomin, kan välja mellan vårt land och exempelvis Norge, Danmark, Tyskland eller Holland. I denna konkurrens är Finlands attraktivitetsfaktorer tyvärr svaga.

HITTILLS HAR Helsingfors och hela huvudstadsregionen fått en betydande flyttvinst av människor med främmande språk även från resten av Finland. Under åren 2015–2021 flyttade ungefär 9 400 fler personer med främmande språk till Helsingfors än som flyttade bort därifrån.

MEN I de övriga landskapen har de utlandsföddas antal nästan inte ökat under de senaste årtiondena. Det kan hända att en stor del av alla flyttningsbenägna redan har lämnat dessa orter för att söka sig större cirklar. Därför kan det vara så att flyttningsrörelsen som de inflyttade till Finland gör inom landet snarare håller på att avta än öka.

FINLAND HAR redan i årtionden saknat en långsiktig invandringspolitik. Först år 2006 satte Finlands regering öppet främjandet av arbetsrelaterad invandring som en målsättning i ett principbeslut. Men åtgärdsprogrammet urvattnades i hög grad när den internationella finanskrisen nådde Finland. Följande gång stoppades försöken att återuppta diskussionen och vidta nya åtgärder av flyktingkrisen år 2015.

UNDER STATSMINISTER Juha Sipiläs regerings tid startades i alla fall Talent Boost -åtgärdsprogrammet, inom vilket man har genomfört många förståndsaker. Nu är det bara att hoppas, även om de svåra ekonomiska tiderna och den allmänna osäkerheten gör det besvärligt att prata om ökad utländsk arbetskraft, att man orkar är fortsätta arbetet för saken och finansierar verksamheten i tillräcklig utsträckning. Utan samarbete mellan staten och åtminstone de större städerna är det knappast möjligt att uppnå målsättningarna. ■

Pasi Saukkonen verkar som specialforskare vid Helsingfors stadskansli. Han är docent vid Helsingfors och Jyväskylä universitet.

Källor:

Nyckeltal om invandring 2021 (2022). Europeiska migrationsnätverket,

Migrationsverket, Helsingfors. https://emn.fi/wp-content/uploads/2022/08/Maahanmuuton_Tunnusluvut_2021_FI_netto.pdf

Martikainen, Tuomas, Saari, Matti ja Korkiasaari, Jouni (2013). Kansainväliset muuttoliikkeet ja Suomi. I verket Tuomas Martikainen, Pasi Saukkonen ja Minna Säävälä (red.): Muuttajat: kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Gaudeamus, Helsingfors.

Saukkonen, Pasi (2019). En region eller tre olika städer: invandring och integration i huvudstadsregionen. Kvartti 4/2018.

Saukkonen, Pasi (2021). Ulkomaalaistaustaiset pääkaupunkiseudulla: asuminen, työllisyys ja tulot. Undersökningar 2021:1. Helsingfors stadskansli, stadsforskning och -statistik, Helsingfors. https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/21_03_10_Tutkimuksia_1_Saukkonen.pdf

Saukkonen, Pasi (2022). Ulkomaalaistaustaiset pääkaupunkiseudulla, asuminen, työllisyys ja tulot vuonna 2020. Undersökningar 2022:3. Helsingfors: Helsingfors stadskansli.

Vuori, Pekka (2016). Inflyttningen av estländare till Helsingforsregionen minskar. Kvartti 4/2016. <https://www.kvartti.fi/fi/artikkelit/virolaisten-muuttoliike-helsingin-seudulle-hiipuu>

Det finns inget annat europeiskt land i synfältet som skulle kunna ersätta de kunniga människor som vi inte får från Estland längre.

Stora förhoppningar och kunskapsbrist

– de ekonomiska effekterna
av evenemang i vågskålen

● PEKKA MUSTONEN

Det finns flera metoder för att beräkna effekten av ett evenemang. De pålitligaste metoderna är i regel de mest arbetskrävande. Oberoende av vilken metod som används beror resultatets trovärdighet på de öppna kalkylerna och kvaliteten på det material som finns att tillgå. I evenemangsbranschen har kvaliteten på materialet ofta varit av sekundär betydelse, eftersom det överlag har rått brist på material och det material som funnits har varit svårt att samla in. I artikeln dryftas effekterna av evenemang och hur de kan beräknas, både på en allmän nivå och från Helsingfors perspektiv.

Bakgrund

De ekonomiska effekterna av olika evenemang har utan tvivel begrundats lika länge som man över huvud taget har ordnat evenemang. Trots den löftesrika rubriken kan läsaren redan nu varnas för att den här artikeln inte erbjuder någon lösning på detta evighetsproblem. Problemet hänger samman med uppföljningen av evenemang och bedömningen av deras övergripande samhällliga och ekonomiska betydelse. Det är en fråga som diskuteras mycket. Många konsult- och forskningsföretag tar fram konsekvensbedömningar om evenemang, eftersom behovet verkar vara stort. I de flesta utredningar ligger fokus på ekonomiska effekter. Så är fallet även i denna artikel, trots att effekterna av evenemang naturligtvis också omfattar andra aspekter, exempelvis sociala, kulturella och ekologiska effekter.

När man analyserar ett evenemangs ekonomiska effekter bör man i princip, naturligtvis beroende på fallet, också beakta alternativkostnaderna, i praktiken alltså scenarier där evenemanget inte ordnats.

Den svårdefinierade evenemangsbranschen har numera även organiserat sig. Föreningen Tapahtumateollisuus ry bildades i juni 2020 och hade mer än 250 medlemmar i juli 2022. Utöver utredningar om olika evenemang har Tapahtumateollisuus ry sammanställt egna rapporter, exempelvis branschutredningar och medlemsenkäter. Enligt en branschutredning som publicerades i september 2021 är branschen värd 2,35 miljarder euro, omfattar 3 200 företag och erbjuder 20 000 personer fast sysselsättning och nästan tio gånger fler kortvarigare jobb (Tapahtumateollisuus ry 2021). I likhet med alla branschutredningar baserar sig också denna på nödvändighet på många slags antaganden, men det rör sig i vilket fall som helst om stora tal, även om det är fråga om grova uppskattningar.

ATT GÖRA beräkningar och kommunicera om hela evenemangsbranschens betydelse är en del av en mer omfattande intressebevakning inom branschen och i sig förståeligt och nödvändigt. Till exempel Tapahtumateollisuus ry arbetar med dessa frågor för att främja evenemangsbranschen. Att beräkna betydelsen och effekterna av ett enskilt evenemang är en sak för sig. Vad vi vet om ett evenemangs ekonomiska effekter är givetvis en intressant och relevant fråga, men svaret – praktiskt taget ingenting – är inte vad frågeställarna önskar sig.

VARE SIG det gäller ett eller flera evenemang går resonemangen om deras effekter ofta tillbaka till grunderna: vilka uppgifter som finns att tillgå om evenemanget, och rentav frågan om vad som räknas som ett evenemang. En kollega har jämfört evenemangsbranschen med jordbruk. I likhet med jordbruk utgör evenemangsbranschen ett nätverk av aktörer av olika storlek och alla tänkbara slag av kopplingar som löper kors och tvärs. Små aktörer utgör en betydande del av helheten, men stora aktörer är synligast.

EVENEMANGSBRANSCHEN JÄMFÖRS ofta med resebranschen. Vissa paralleller mellan evenemang och resor finns naturligtvis, men i övrigt är resebranschen ett otacksamt jämförelseobjekt. Det finns massvis med data om turism,

även om dessa data som bekant inte är heltäckande. En orsak till att det finns data om turism är att EU-länderna är skyldiga att föra statistik över turism. Förordningen om statistik om turism ålägger medlemsländerna att föra omfattande statistik över turism, och dessutom behövs statistik över turism för att beräkna till exempel resebalansen och turismens BNP-andelar (EUT 2021).

HÄR KAN man så klart konstatera att även evenemangens BNP-andelar är intressanta. Arbetet vore givetvis lättare om evenemangsbranschen omfattades av samma statistikålägganden som resebranschen. Så är dock inte fallet. Att införa en sådan plikt vore inte lätt. Vilka aktörer skulle den omfatta? Till exempel skulle Tapahtumateollisuus ry:s medlemsföretag naturligtvis själva kunna utveckla sin statistik, men det skulle knappast resultera i ett representativt urval. Resultatet skulle sannolikt bli mer representativt och de önskade budskapens tyngd större om man fick med fler aktörer, även om det inte blev alla över 3 000 företag som nämns ovan.

En evenemangsbesökare lämnar inte alltid spår – enkäter används för att täppa till kunskapsluckor

När man för statistik över något finns det flera metoder för att hitta vad som kunde kallas för statistiska spår. I fråga om turism är det ganska lätt, åtminstone om resenären övernattar i resmålet. Som sagt är de data som finns inte kompletta. Alla resenärer övernattar inte i sitt resmål, och av dem som gör det betalar endast en del för logi.

I VARJE fall lämnar de flesta resenärer något slags spår efter sig – till exempel i hotellens system eller flygbolagens uppgifter. En liten del av dessa spår måste statistikföras, exempelvis det sammanlagda antalet resenärer eller gästernas nationaliteter på ett hotell. Övriga uppgifter omfattas av företagshemligheten och är svårare att få tillgång till. Resultatet, alltså turismstatistiken, berättar i många avseenden endast en del av sanningen, men lyckligtvis i ett rätt så jämförbart format.

DÄREMOT LÄMNAR en person som besöker ett evenemang inte nödvändigtvis några som helst spår. Om någon köper en biljett till ett evenemang av en kompis och får till exempel en skärmdump av en QR-kod som ger rätt till inträde, lagras ingen information om besökaren någonstans. Det kan vara att inte ens själva evenemanget har någon information. I sådana fall fanns den enda informationen om den potentiella besökaren innan biljetten såldes vidare hos biljettförsäljaren, exempelvis någon biljettjänst. Biljettförsäljaren förmedlar så klart informationen också till arrangören i någon form, tydligen beroende på den överenskommelse som arrangören och biljettförsäljaren kommit fram till inom ramen för de begränsningar som finns för bl.a. integritetsskydd. Man kan anta att arrangörerna oftast inte får några särdeles omfattande uppgifter om biljettförsäljningen och att de uppgifter som finns inte utnyttjas i tillräckligt hög grad. Delvis är det naturligtvis en fråga om resurser. Därmed kvarstår endast uppgiften om antalet sålda biljetter samt andelen av dessa som sedan stämplas vid dörrarna.

DÄRFÖR HAR evenemangen ett incitament till att genomföra enkäter. Ibland genomför evenemangen själva enkäter, ibland köper de dem av aktörer med relevant expertis. Avsikten med enkäter eller intervjuer är att ta reda på vad besökarna anser om evenemanget eller hur mycket pengar de lägger ut. Naturligtvis utgör enkäterna också en del av kundservicen efter själva evenemanget. Naturligtvis utgör enkäterna också en del av kundservicen efter själva evenemanget. Responsen hjälper evenemangsarrangörerna utveckla evenemanget. Uppgifterna om hur mycket pengar besökarna lägger ut behövs ofta om man vill redogöra för evenemangets betydelse. Det här är viktig information för till exempel finansörer och samarbetspartner.

SÅDANA HÄR enkäter försvarar sin plats så länge de är välgjorda. Rapporter som skrivs utgående från bristfälliga enkäter innehåller däremot ofta siffror som visserligen räcker för samarbetspartnerns behov eller för att informera om evenemanget men som i övrigt inte tål dagsljus. Ofta är arrangörernas uttalanden om evenemangens ef-

fecker åtminstone ytligt sett överdrivna. Det här behöver inte bero på att de som besvarar enkäten överdriver sin konsumtion – tvärtom händer det att de underskattar den – utan på metodologiska problem i utredningen. Det är sålän möjligt att gå på djupet med den här problematiken, eftersom det oftast inte förklaras vad kalkylerna baserar sig på. "Forsknings-" eller "databaserad kunskap" ifrågasätts sällan, och å andra sidan är det trevligt att kunna presentera höga siffror. Det har förekommit flera fall (som vi inte behöver gå in på) där exempelvis de turistintäkter som presenteras för ett evenemang skulle förutsätta ett flerdubbelt antal turister jämfört med vad statistiken visar. Den här illusionen förklaras inte av att statistiken om turism som sagt inte berättar hela sanningen.

Mekanismer för att beräkna ekonomiska effekter

I diskussionen om effekter förekommer det tankefallor, eftersom begreppet effekt inbegriper ett antagande om kausalitet, det vill säga att det finns ett orsakssamband mellan två saker. När man analyserar ett evenemangs ekonomiska effekter bör man i princip, naturligtvis beroende på fallet, också beakta alternativkostnaderna, i praktiken alltså scenarier där evenemanget inte ordnats. Även om tonvikten i denna artikel ligger på att resonera kring ekonomiska effekter och hur de kan utredas, måste det ändå konstateras att alternativkostnaderna inte endast hör till den ekonomiska dimensionen. Alternativkostnaderna hör också samman med ett evenemangs sociala, kulturella och ekologiska effekter.

MED TURISTINTÄKTER avses den extra konsumtion som människor som rest till området på grund av ett evenemang eller av någon annan orsak medför. De lokala evenemangsbesökarnas konsumtion kan i någon mån jämföras med turistintäkterna, men det är inte samma sak. Det är möjligt att de lokala invånarna rentav skulle ha konsumerat mer om inte evenemanget ägt rum. De lokala invånarnas konsumtion ingår naturligtvis i evenemangets ekonomiska helhetseffekter, men den hör inte till turistintäkterna. Som en extra krydda i soppan kan en del av de personer som

rest till orten delta i evenemanget trots att det inte är orsaken till deras resa. Här går vi in i en gråzon: visst hör de pengar som dessa människor lägger ut i området räknas till turistintäkterna, men kan de räknas med i evenemangets effekt? Det finns inte ett enda riktigt svar.

EVENEMANGETS LOKALEKONOMISKA effekt beskriver alla ekonomiska vinster och förluster i området som följer av ett evenemang. Det finns inget direkt samband mellan de lokalekonomiska effekterna och huruvida själva evenemanget gör vinst. Även om ett evenemang gör vinst kan dess lokalekonomiska effekter vara obetydliga. Å andra sidan kan också ett förlustbringande evenemang få avsevärda lokalekonomiska effekter.

NÄR DE lokalekonomiska effekterna beräknas måste man utöver turistintäkterna även beakta de penningflöden som arrangemangen inför evenemanget ger upphov till. När man ordnar ett evenemang uppstår ekonomiska effekter. Arrangören köper tjänster av företag, som i sin tur köper tjänster av andra företag. För att ordna ett evenemang måste man också anställa människor, vilket direkt påverkar skatteintäkterna. En del av dessa människors löner går till konsumtion.

DET FINNS ett något så när linjärt samband mellan beräkningarna av den ekonomiska effekten och kvaliteten på de tillgängliga uppgifterna. Med tanke på att ett evenemangs direkta ekonomiska effekter utgörs av arrangemangen inför evenemanget (bl.a. anskaffningar och anställningar) och besökarnas konsumtion under evenemanget är kvaliteten på dessa uppgifter av största vikt. Ofta glömmar man bort arrangemangens ekonomiska aspekter och fokuserar endast på besökarnas konsumtion, och även där genar man ibland i multiplikationerna.

DE EKONOMISKA uppgifterna i anknytning till arrangemangen är dock synnerligen viktiga när man beräknar de direkta effekterna. Däremot är uppgifter om konsumtion utanför evenemanget viktiga för att evenemangets indirekta effekter ska kunna beräknas. Evenemangsbesökare spenderar ofta pengar utanför evenemangsområdet, exempelvis på restauranger, transport eller logi. Ur evenemangets synvinkel är det fråga om indirekta effekter, men med tanke på turistintäkterna är effekten av dessa intäkter direkt. Helheten är begreppsligt komplicerad och stökar lätt till kalkylerna.

FÖR ATT beräkna ett evenemangs lokalekonomiska effekter behövs det alltså fler instrument än bara besökarenkäter. Syftet med en helhetsgranskning av effekterna är att ta reda på ett evenemangs ekonomiska effekter jämfört med ett scenario där evenemanget inte ordnats. I ekonomiskt avseende kan sådana alternativa scenarier granskas med en insats-avkastning-modell, där olika antaganden och branschspecifika koefficienttabeller används för att granska hur penningflödena cirkulerar och riktas. En sådan mo-

dell användes för att beräkna till exempel Helsingforsbiennalens effekter (Taskinen m.fl. 2022).

DE UTOMEKONOMISKA effekternas strukturer är en annan historia. Rykte, image, mediesynlighet och växelverkan mellan dessa påverkas av flera effektmekanismer som ofta endast framträder med fördröjning. Även dessa mekanismer är kopplade till ekonomin, och på lång sikt kan dessa svärmätta faktorer få avsevärda ekonomiska effekter. Vad kommer du att tänka på av Nyslott? För många är det säkert operafestivalen. Sodankylä då? Filmfestivalen.

ANTAGANDEN AVLÄGSNAR aldrig kvalitetskraven för de material som används. Om det till exempel inte finns några tillförlitliga uppgifter om besökarnas konsumtion måste man ty sig till uppskattningar. Uppskattningarna grundar sig på internationella exempel eller tidigare undersökningar och kan mycket väl vara pålitligare än siffror som beräknats utgående från enkäter med ett snävt och icke-representativt urval.

FRÅGAN OM tillgången till material och framför allt materialets kvalitet är väsentlig, om exempelvis en kommun eller en statlig organisation vill granska effekten av evenemanget i något område på en allmän nivå. En sådan önskan finns ofta, och detta behov ligger även bakom denna artikel. Det finns en önskan att utveckla evenemangsbranschen och dess verksamhetsförutsättningar, precis som man vill utveckla turismen med hjälp av ett bättre kunskapsunderlag om evenemang.

Hur ska man förhålla sig till siffror om evenemang?

Hur bör kunskapsunderlaget om evenemang utvecklas? Det första steget är att utveckla evenemangsstatistiken så att den åtminstone med någon exakthet beskriver den mångfald av evenemang som finns. Det finns redskap för detta, för visst har vi data om evenemang: med några klick kan vem som helst se till exempel vilka evenemang som erbjuds i Helsingfors nästa veckoslut. Dessa data omvandlas dock inte till statistik av sig själva. Problemet är naturligtvis att ett och samma klick kan visa både konserter och exempelvis en vykortsutställning som visas i flera månader i ett biblioteks entréhall. Det här problemet är dock i huvudsak tekniskt och kan säkert lösas.

NÄR VI har nått en situation där antalet evenemang följs upp och evenemangen eventuellt rentav klassificeras aktualiseras nya frågor. Hur många människor deltar i evenemangen? Svaret på den här frågan får man enbart genom att fråga eller leta reda på uppgifterna på något annat sätt.

I EN perfekt värld skulle vi känna till antalet evenemang av varje typ, när de ordnas och hur många som besöker dem. Eftersom så inte är fallet i praktiken och det inte är ett realistiskt mål på kort sikt, måste vi använda stickprov för att uppskatta helheten.

MESSUKESKUS/GASTROMESSUT

DET KAN visa sig svårt att samla in data om evenemang. I en del fall kan dock exempelvis antalet besökare beräknas relativt exakt. Exempelvis var det rätt så lätt att reda ut antalet besökare i Helsingforsbiennalens huvudevenemang på Skanslandet, eftersom varje besökare lämnade spår i trafikantens statistik. Dessa uppgifter preciserades med hjälp av mobildata.

DET ÄR emellertid en evighetsfråga hur man ska kunna skilja på besökare och besök. Samma besökare kan ha besökt evenemanget flera gånger. För till exempel stora festivaler är det här ett uppenbart problem eller allra minst något som måste beaktas i kalkylerna. Festivalområdet kanske rymmer 20 000 personer om dagen, och om samma människor besöker festivalen i tre dagar blir det 60 000 besök.

PÅ MOTSVARANDE sätt fanns det mycket exakta uppgifter att tillgå om antalet sålda biljetter till den UEFA Super Cup-match som spelades i Helsingfors sommaren 2022 – så exakta att till och med uppgiften om utlandskvoten var tillgänglig (Mustonen 2022a). I sådana fall är det relativt enkelt att beräkna turistintäkterna, om man antar att de konsumtionsdata som fått fram i enkäterna är tillförlitliga. Logins andel av turistintäkterna kan beräknas relativt exakt med hjälp av genomsnittliga logipriser. Dessa uppgifter kan rentav vara tillförlitligare än enkäter och blir tillgängliga för alla med en månads fördröjning.

I BESÖKARENKÄTER finns det alltså goda skäl att överväga att inte ha med någon fråga om hur mycket pengar besökaren lagt ut på logi. Däremot kunde man helt enkelt fråga om besökaren över huvud taget har betalat för logi. Om man frågar besökarna om deras konsumtion enligt kategori (t.ex. restauranger, transport, inköp) kan de pengar som lagts ut på logi avlägsnas ur materialet. Ofta ber man emellertid besökarna uppskatta sin sammanlagda konsumtion antingen som enda fråga om konsumtionen eller utöver frågorna om olika konsumtionskategorier. När man granskar den sammanlagda konsumtionen vet man emellertid inte om till exempel de pengar som lagts ut på logi ingår i uppskattningen. Det här är särskilt problematiskt vid arbetsresor, eftersom login då ofta har betalats i förväg av någon annan.

SOM BAKGRUNDSARBETE för denna artikel har vi letat efter uppgifter om genomsnittlig konsumtion per besökare i besökarrapporter från olika evenemang. Vi studerade flera rapporter, som hade sammanställts av ett antal olika företag, men det gick inte göra någon heltäckande sammanställning av dem. Antingen var svaren färdigt indelade i klasser (noll euro, 1–9 euro o.s.v.) eller så presenterades endast resultaten av multiplikationerna utan att beräkningsprinciperna förklarades. I vissa fall behandlades konsumtionen inte alls. Även motsatta exempel förekom. I en del rapporter presenterades konsumtionen korrekt så att lokalinvånare, besökare från det övriga Finland och ut-

ländska gäster rapporterades separat, men inte heller i dessa fall förklarade man vad kalkylerna baserade sig på.

HÄR KOMMER vi in på hur multiplikation fungerar. Om vi har ett sampel på två personer varav den ena har spenderat 100 euro och den andra inget alls är genomsnittet så klart 50 euro. Men om vi lämnar den sparsamma personen utanför kalkylen – vilket tyvärr görs ibland – får vi en ”genomsnittlig konsumtion” på 100 euro. Om det här låtsade samplet på två personer är representativt och evenemanget får 1 000 besökare, uppgår den sammanlagda konsumtionen korrekt beräknat till 50 000 euro, men om man räknar på det andra, felaktiga sättet blir det 100 000 euro.

OM BÅDA besökarna i exemplet ovan är lokalinvånare är det inte fråga om turistintäkter. Om båda har rest till området uppgår turistintäkterna till 50 000 euro. Om en av observationerna inte räknas med visar kalkylerna på turistintäkter på 100 000 euro. Om man inte är noggrann med begreppen kan det rentav hända att man rapporterar 100 000 euro i turistintäkter trots att turistintäkterna i själva verket uteblivit helt. Det finns många verkliga exempel på sådana kalkyler, men vi behöver inte gå in på dem i den här artikeln. Däremot kan vi passa på och efterlysa öppnare kalkyler, så att resultaten vid behov kan granskas kritiskt. Om turistintäkterna beräknas vara stora är det oftast för bra för att vara sant.

DE SIFFROR som kalkylerna om olika evenemangs ekonomiska effekter baserar sig på är alltså inte jämförbara, om de över huvud taget finns. Dessutom används varierande metoder för att samla in den här typen av material. Den variation beror dels på oklara definitioner och begrepp, som de hittills nämnda exemplen har visat, dels på svårigheten att upptäcka olika orsakssamband med effekterna och naturligtvis också på att det inte finns någon plikt att föra statistik. Enskilda aktörer kan inte bära ansvaret för att utveckla, samla in och upprätthålla statistiken.

Exempel: att beräkna de ekonomiska effekterna av internationella kongresser

Det är något lättare att uppskatta de ekonomiska effekterna av en internationell kongress jämfört med många andra typer av evenemang. Exempelvis för Helsinki Partners statistik över kongresser i Helsingfors och förmedlar den till internationella organisationer. De senaste åren har Helsingfors placerat sig högt i den statistik som sammanställs av UIA, en organisation som undersöker det internationella organisationsfältet. Som vi redan har konstaterat i samband med evenemangsstatistiken uppstår statistik inte av sig själv, utan den måste utarbetas. I praktiken betyder det att man måste ringa efter uppgifter och söka information på traditionellt vis, vilka verktyg man än använder.

Det är något lättare att uppskatta de ekonomiska effekterna av en internationell kongress jämfört med många andra typer av evenemang.

UPPGIFTER OM kongressbesökarnas konsumtion samlas in med hjälp av enkäter, men resultaten är inte alltid tillförlitliga på grund av brister i enkäternas omfattning. Kongressarrangörer genomför naturligtvis sina egna enkäter, och i bästa fall kan de användas som dataunderlag, men än har vi inte kommit så långt. Också processerna för gemensamma enkäter utvecklas i en smidigare riktning, men även denna utveckling är i sin linda.

DET FINNS emellertid andra dataunderlag som kan användas för att beräkna konsumtionen vid en kongress. Olika aktörer har gjort gränsintervjuer vid Finlands gränser i tiotals år. Man intervjuar personer som lämnar landet och ställer frågor om deras resa, bland annat om resans syfte och hur mycket pengar de räknar med att ha spenderat. Kongresser, mässor och seminarier utgör en kategori som skulle kunna utnyttjas i detta sammanhang. Varje år anländer ett stort antal kongressbesökare till Finland och Helsingfors, men trots detta dyker de sällan upp i gränsintervjuer. Därför är uppgifterna om dem endast riktgivande, men man kan med relativt stor säkerhet säga att kongressbesökare och personer på arbetsresa spenderar mer pengar under sin resa än resenärer i genomsnitt.

DE TOTALA turistintäkterna från kongressresenärer är större än från andra grupper eftersom kongressresenärer oftast övernattar i registrerade härbärgeringsrörelser. Dessutom visar gränsintervjumaterialen att kongressbesökarnas resor också varar något längre än genomsnittet. Personer som reser in i landet för att göra inköp kan naturligtvis konsumera väldigt mycket på en dag men stannar vanligen inte i flera dagar. En kongressresa tar oftast över tre dygn, medan den genomsnittliga restiden för alla resenärer från utlandet har legat på en relativt stabil nivå på runt två dygn i flera år.

VI HAR tillgång till relativt pålitliga uppgifter om besökarrantalet vid internationella kongresser, uppskattningar på hur mycket de utländska gästerna i genomsnitt konsumerar och statistik om de genomsnittliga logipriserna. Priserna fluktuerar enligt säsong, konjunkturer och den eviga

kapplöpningen mellan utbud och efterfrågan (se Mustonen 2022b).

VI VET alltså rätt så mycket. Egentligen saknas bara andelen utländska gäster, men den uppgiften kan man be kongressarrangörerna om direkt. Andelen utländska gäster kartläggs också i gemensamma enkäter, som hela tiden utvecklas. Vi har inte heller uppgifter om kongressarrangörernas ekonomi. Hur mycket det kostar att ordna ett evenemang är en väsentlig uppgift med tanke på evenemangets lokalekonomiska effekter.

OM VI frånser beräkningen av de lokalekonomiska effekterna ett ögonblick och koncentrerar oss på turistintäkterna är det ett något tacksammare projekt att beräkna de turistintäkter som följer av en kongress. Konsumtionsmekanismer som gör att ett evenemang undantränger övrig konsumtion på orten av lokalinvånare har troligtvis en mindre effekt vid kongresser än vid många andra slags evenemang. Det här kan i någon mån betraktas som en del av den breda helhet som alternativkostnader utgör.

OCKSÅ DE faktiska alternativkostnaderna är eventuellt mindre vid kongresser. Att ordna en kongress är utan tvekan det lönsammaste alternativet för ett kongresscenter eller ett hotell, hur man än mäter. Det är också befogat att anta att de pengar som har skaffats och öronmärkts för att ordna en kongress inte är tillgängliga för någon alternativ verksamhet om kongressen inte ordnas. Man kan jämföra det med ett hotellrum: antingen säljs det eller så säljs det inte. Om det är lönsammare för företaget att låta rummet stå tomt än att sälja det är situationen naturligtvis en annan, men i så fall står själva verksamheten oftast på bräcklig grund i ett längre perspektiv.

PÅ BASIS av dessa uppgifter kan vi i framtiden grovt beräkna de turistintäkter som en utländsk kongressbesökare genererar. Eftersom få människor deltar i en kongress av en slump utgör dessa intäkter i sin helhet verkliga turistintäkter. Kalkylerna för turistintäkter utvecklas fortfarande och är alltså inte färdiga att publiceras. Största delen av

MAIJA TOIVANEN/HÄM/HELSINKI BIENNAALI

osäkerhetsfaktorerna har att göra med hur resenärernas och deltagarnas konsumtion ska beräknas.

VISSA KALKYLER som baserar sig på befintliga uppgifter och kvalificerade uppskattningar – matematiskt härledda estimat – används redan. Med hjälp av sådana uppgifter är det till exempel möjligt att uppskatta kongressresornas andel av den internationella efterfrågan på resor. När man granskar statistik som beskriver alla utländska resenärers övernattningar kan man beräkna andelen kongressövernattningar, eftersom det går att sortera statistiken enligt resans orsak (om än inte särskilt tillförlitligt). Av förhållandet mellan det beräknade antalet kongressövernattningar och övernattningar i samband med arbetsresor kan man dra vissa slutsatser om kongressresornas roll inom den internationella turismen.

DET FINNS alltså mer data om kongresser än om många andra typer av evenemang. Orsaken till detta är kongresser-

nas kontinuerliga statistiska arbete, den relativt jämförbara internationella statistiken, enkäter som utarbetats gemensamt och evenemangstypens särdrag. Trots detta är även kongresskalkyler förknippade med sådana tolkningsfrågor och problem som beskrivs ovan.

Reflexioner

Det är svårt men inte omöjligt att beräkna ett evenemangs ekonomiska effekt. Kalkylerna bör grunda sig på ett tillräckligt och pålitligt kunskapsunderlag. Det är viktigt att utveckla och upprätthålla statistiken för att kunna bilda sig en uppfattning om helheten och beräkna de totala effekterna. Man måste beakta att beräkningarna blir desto osäkrare ju större helheten är, men i så här omfattande undersökningar är siffrornas storleksklass å andra sidan viktigare än det exakta antalet euro.

FÖR NÄRVARANDE finns det ingen aktör som har till uppgift att ta fram evenemangsstatistik. Det går inte heller att direkt peka ut någon som borde ha ansvar för uppgiften. Intresseorganisationerna skulle säkert kunna göra sitt för att förstärka sitt budskap. I diskussionen om evenemangsbranschens andel och betydelse i samhället kan man däremot lyfta fram offentliga organisationer.

ENSKILDA EVENEMANG kan i bästa fall fungera som förebilder. Här är det viktigt med samarbete. Det bästa sättet att ta fram lokalekonomiska kalkyler är fallstudier i samarbete med evenemangsaktörerna. Såväl arrangörer, evenemangsplatser som regionala organisationer har dock sina egna intressen. Alla dessa aktörer kan göra och gör naturligtvis egna utredningar utgående från sina egna syften.

EFTERSOM OLIKA aktörer dock också har gemensamma syften kan de samarbeta för att nå så bra och pålitliga resultat som möjligt. Alla parter upplever emellertid inte nödvändigtvis dessa resultat som önskade. Det ligger i arrangörernas intresse att presentera höga siffror och framhäva evenemangets betydelse. Det kan komma som en överraskning om noggranna beräkningar visar att effekterna kanske inte är så stora som man tänkt sig. Ibland kan siffrorna också bli högre än väntat, om inte bara de direkta turistintäkterna utan också de indirekta effekterna beaktas som sig bör när de ekonomiska effekterna beräknas.

PLATSEN DÄR evenemanget ordnas gynnas om det kan visas att arrangemangen löper smidigt och att det också i framtiden lönar sig att ordna evenemang på samma plats, exempelvis ett kongresscenter. De regionala organisationerna vill locka evenemang till sin region och på så sätt få in exportintäkter. De hoppas också att regionens rykte ska spridas då besökarna vistas på orten även utanför själva evenemanget, för att inte tala om långsiktiga effekter (jfr exemplet med Nyslott och Sodankylä).

OCKSÅ ARRANGÖRERNA är säkert intresserade av vad som händer i de olika regionerna och var det är förnuftigast att ordna ett visst evenemang. Evenemangsplatserna är desutom intresserade av olika scenarier, i praktiken exempelvis alternativ för samarbete med någon evenemangsarrangör, det vill säga alternativkostnaderna. Vad regionala organisationer beträffar kan de inte agera ensamma, utan sammanför i bästa fall de övriga aktörerna i regionen.

JÄMFÖRBARA DATA och jämförbar statistik om evenemang vore till nytta för alla parter oberoende av deras varierande intressen. Naturligtvis behövs även finansiering och andra resurser samt en initiativtagare med tillräcklig prestige som fattar beslut om att börja samla in data. ■

Pekka Mustonen är ledande sakkunnig vid Helsingfors stadskansli.

”

Det är svårt men inte omöjligt att beräkna ett evenemangs ekonomiska effekt. Kalkylerna bör grunda sig på ett tillräckligt och pålitligt kunskapsunderlag.

Källor:

- EUT [Europeiska unionens officiella tidning] (2021). Kommissionens genomförandeförordning (EU) nr 1051/2011. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011R1051&from=EN>
- Mustonen P. (2022a). Paljonko euroja jalkapallokansa jätti Helsinkiin? Webbtidskriften Kvartti 12.8.2022. <https://www.kvartti.fi/fi/blogit/paljonko-euroja-jalkapallokansa-jatti-helsinkiin>.
- Mustonen P. (2022b). Matkailun näkymiä kesäkaudelta 2022 Helsingistä ja muualta. Webbtidskriften Kvartti 7.10.2022. <https://www.kvartti.fi/fi/blogit/matkailun-nakymia-kesakaudelta-2022-helsingista-ja-muualta>
- Tapahtumateollisuus (2021). Tapahtumateollisuuden toimialaselvitys. <https://www.tapahtumateollisuus.fi/wp-content/uploads/2021/09/Tapahtumateollisuuden-toimialaselvitys-2021.pdf>
- Taskinen H., Kivisaari K., Kuusi S. & Mustonen P. (2022). Helsinki Biennaalin vaikuttavuustutkimus 2021. Forskningsrapporter 2022:1. Helsingfors stadskansli, statistik och forskning. https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/22_03_09_Tutkimuskatsauksia_1_Taskinen_Kivisaari_Kuusi_Mustonen.pdf
- Union of International Associations (UIA). <https://uia.org/>

Att småprata med grannar och grannhjälp – resultat från Helsingfors trygghetsundersökning

● JUKKA HIRVONEN

Det råder ett positivt samband mellan positiva grannförhållanden och stadsinvånarnas trygghetskänsla.

Enligt Helsingfors trygghetsundersökning småpratar över hälften av svararna med sina grannar minst en gång i veckan, och det här gör oftast äldre personer, personer som bott på området länge, personer som äger sin bostad och familjer med två föräldrar. Dock pratar man med sina grannar lite mer sällan jämfört med tidigare. Att ge eller ta emot grannhjälp är också rätt vanligt, och över 40 procent av barnfamiljerna och nästan hälften av dem som bor i småhus ger eller tar emot grannhjälp.

Om grannförhållandenas karaktär och betydelse

Lokala grannförhållanden utgör en del av människornas nätverk av sociala relationer och förhållandenas kvalitet kan ha ju en stor betydelse för boendetrivseln. För att kunna förstå grannförhållandenas karaktär hjälper det att dela de sociala relationerna i svaga och starka relationer. Starka relationer representeras till exempel av nära venskap samt relationer till anhöriga och de närmaste släktingarna. Grannförhållanden representerar däremot typiskt svaga relationer, det vill säga en lite mer avlägsen bekantskap (Henning & Lieberg 1996). Även om en enskild svag relation inte vanligtvis är unik, har det påvisats att ett nätverk av svaga relationer är viktigt. Genom nätverket får man ofta mångsidigare information än från den snäva närmaste kretsen (Granovetter 1973). Svaga och starka relationer är ett slags idealtyper. I verkligheten utgör de sociala relationernas styrka snarare ett kontinuum där det också förekommer många ”medelstarka” relationer.

NÄR GRANNFÖRHÅLLANDEN kartläggs med en invånarenkät, kan förekomsten av svaga relationer utredas till exempel genom att fråga om småpratsförhållanden i vilka man pratar med grannar och berättar om vad som hänt när man träffas. Grannhjälp representerar redan en lite starkare relation med grannen. En del av grannförhållandena kan ju kategoriseras som starka relationer. I den riksomfattande enkät som utfördes 2012 hade varannan svarare minst fyra småpratsförhållanden med grannarna och lite över hälften hade minst en närmare vän bland grannarna (Hirvonen 2013).

POSITIVA GRANNFÖRHÅLLANDEN har påvisats ha många positiva effekter på bland annat mental hälsa, upplevd livskvalitet och trygghetskänsla. Grannförhållandena är särskilt viktiga för sårbara människogrupper samt människor som tillbringar mycket tid i sitt bostadsområde och som saknar tillgång till bredare, icke-lokala sociala nätverk (Henning & Lieberg 1996). Man har observerat att goda grannförhållanden spelar en positiv roll i att avhjälpa följderna av social oordning (Jaśkiewicz & Wiwatowska 2018). De positiva grannförhållandena och det förtroende som

de medför har även påvisats vara en grogrund för det förtroende som blivit vanligare och spridits vidare i samhället (Yosano & Hayashi 2005).

I **VÄSTERLÄNDERNA** har det observerats en samhällelig trend på längre sikt i vilken lokala sociala relationer såsom grannförhållanden så småningom har blivit ytligare och betydelsen av och andelen icke-lokala relationer har ökat. (Guest & Wierzbicki 1999; Hirvonen & Lilius 2019). Grannförhållandena är inte heller betydelselösa nuförtiden, utan de utgör fortfarande en ganska betydande del av den genomsnittliga invånarens sociala nätverk.

Småprat med grannar har minskat lite, utevistelse i bostadsområdet har ökat

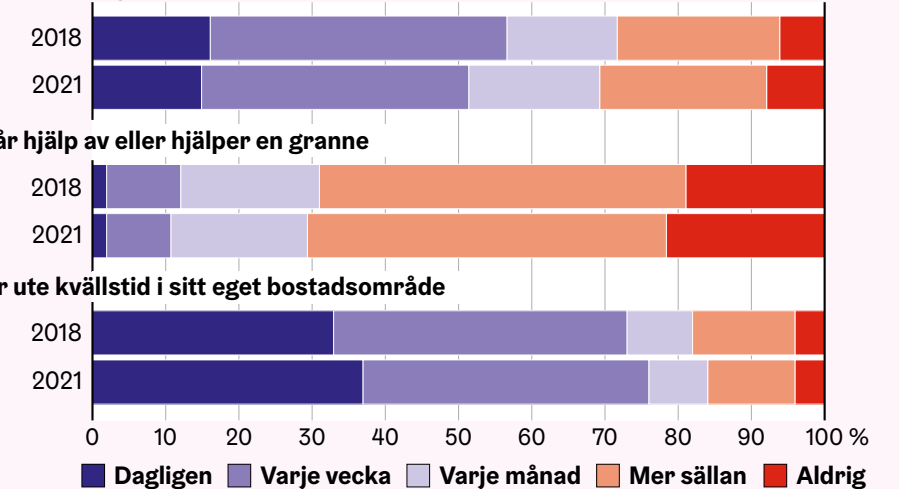
I Helsingfors trygghetsenkät (2021) frågade man om småprat med grannar och grannhjälp. Svaren vittnar om hur vanliga olika slags sociala relationer mellan grannarna är i Helsingfors. Dessutom hade enkäten en fråga om att röra sig ute i närområden på kvällarna. Också svaren på den här frågan ger ett perspektiv på hurdan inställning man har till sitt eget bostadsområde och hur man trivs där.

Frågornas exakta ordalydelse var följande:

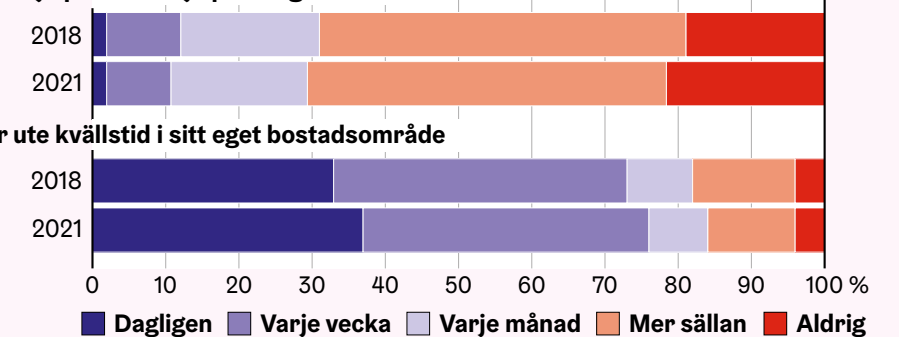
- Hur ofta småpratar du med grannarna?
- Hur ofta får du hjälp av eller hjälper din granne?
- Hur ofta rör du dig ute i ditt eget bostadsområde på kvällarna?

ATT SMÅPRATA med grannar var mycket vanligt: över hälften småpratade minst varje vecka och endast åtta procent aldrig (Figur 1). Också grannhjälp var vanlig men den förekom mer sällan: cirka 30 procent gav eller tog emot grannhjälp varje månad och hälften av svararna mer sällan än varje månad. Cirka en femtedel svarade att de aldrig har gett eller tagit emot grannhjälp.

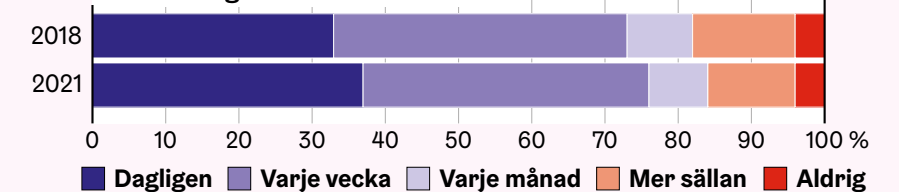
Pratar med grannarna

Får hjälp av eller hjälper en granne

Är ute kvällstid i sitt eget bostadsområde

FIGUR 1.

Frekvensen med småprat med grannar, grannhjälp och utevistelse i eget bostadsområde på kvällarna i Helsingfors trygghetsundersökningar 2018 och 2021.

SMÅPRATET MED grannar hade minskat lite jämfört med resultatet tre år tidigare: andelen invånare som småpratar minst varje vecka hade sjunkit från 56 procent till 52 procent. Frågan ställdes också i enkäten 2015 då 48 procent svarade att de småpratar med grannar varje vecka. 2015 hade skalan inte alls alternativet varje dag så i andelen ingår också personer som dagligen småpratar med grannar. Det verkar att småpratet först har ökat och sedan minskat lite. På grund av den ändrade skalan är dock resultatet osäkert. Vanligheten av grannhjälp hade däremot hållit sig på nästan samma nivå från 2018.

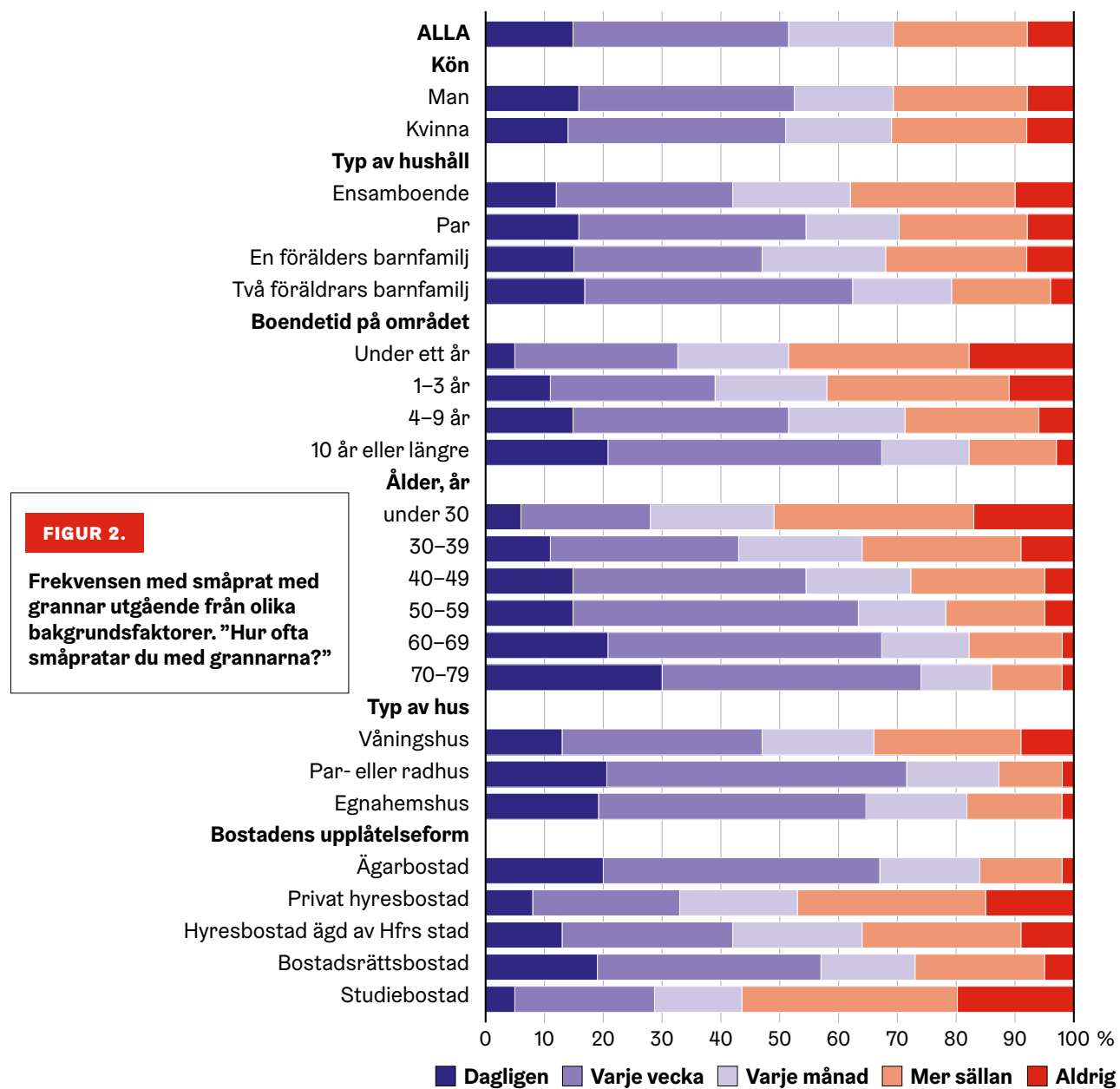
NÄSTAN 40 procent rörde sig dagligen ute i sitt eget bostadsområde på kvällarna och 76 procent minst varje vecka. Daglig utevistelse hade ökat lite från 2018. Detta beror sannolikt på följderna av coronapandemin eftersom enkäten genomfördes i slutet av 2021 då pandemin var fortfarande aktuell. Pandemin medförde olika restriktioner som gällde till exempel användningen av idrottslokaler. Man var tvungen att avbryta många idrotts hobbyer och andra hobbyer på grund av coronapandemin så utevistelse i närområden var för många en av de få motionsformerna.

Småprat med grannar ökar med åldern

I **FIGUR 2** presenteras resultaten av hur vanligt det är att småprata med grannar i olika invånargrupper. Könet förklarade inte svaren, utan männen och kvinnorna pratade med grannar lika ofta. Däremot gjorde hushållstypen det: barnfamiljerna med två föräldrar pratade oftast och de ensamboende mest sällan. Genom barnens kompisförhållanden knyts det lätt kontakter också mellan föräldrarna.

BOENDETIDEN I området förklarade i avsevärd grad hur ofta man småpratar med grannar: cirka 70 procent av dem som bott i samma område minst tio år samtalade varje vecka, av dem som bott mindre än ett år bara cirka varje tredje. Detta är dock naturligt: om man bor länge i samma område, hinner man bekanta sig med grannarna och det blir vanligare att småprata med grannarna. Det finns även ett starkt samband med åldern eftersom småpratet med grannar blev mer allmänt med åldern.

OCKSÅ HUSTYPEN förklarade hur vanligt det var att småprata med grannar: i radhusen samtalade man mest och i flervåningshusen minst. Utgående från upplåtelseformen samtalade invånarna som äger sin egen bostad och invånarna med bostadsrätt mest, invånarna i privata hyresbostäder och i studentbostäder däremot minst. Detta samband var motsatt jämfört med invånaromsättning: privata hyresbostäder har den största invånaromsättningen, ägarbostäder däremot den minsta. Därför är det ju naturligt att om invånaromsättningen är stor, uppstår det färre småpratsförhållanden. Det tar ju sin tid innan man hinner bekanta sig med nya grannar.

FIGUR 2.
Frekvensen med småprat med grannar utgående från olika bakgrundsfaktorer. "Hur ofta småpratar du med grannarna?"

DE FÖRKLARANDE bakgrundsfaktorerna som nämns i figuren har många samband sinsemellan. Till exempel har en lång boendetid i området och åldern en positiv korrelation sinsemellan. På motsvarande sätt bor barnfamiljer med två föräldrar betydligt oftare i ägarbostaden än ensamboende. Med logistisk regressionsanalys kunde man kontrollera om sambanden blev oförändrade efter att övriga oberoende variabler standardiserats.¹ Resultaten har presenterats i tabell 1.

I DEN första sifferkolumnen i tabell 1 har varje bakgrundsfaktors samband med småprat med grannar presenterats då övriga bakgrundsfaktorer inte har beaktats. Siffrorna är oddskvoter (OR) och statistiskt signifikanta samband har markerats i tabellen med fet stil (skiljer sig från referenskategori med en signifikansnivå på minst 0,05). Åldern var den viktigaste faktorn för att förklara småprat med grannarna; boendetiden och upplåtelseformen var näst viktigast. Även hustypen och hushållstypen var signifikanta.

1) Analysen genomfördes med en metod med stegvis ökning där man testat hur nyckeltalet -2 Log likelihood² förändras med Walds test³. Om modellen inte förbättras efter att en oberoende variabel har lagts till i modellen och när modellen avvägs med hjälp av detta nyckeltal, utelämnas variabeln.

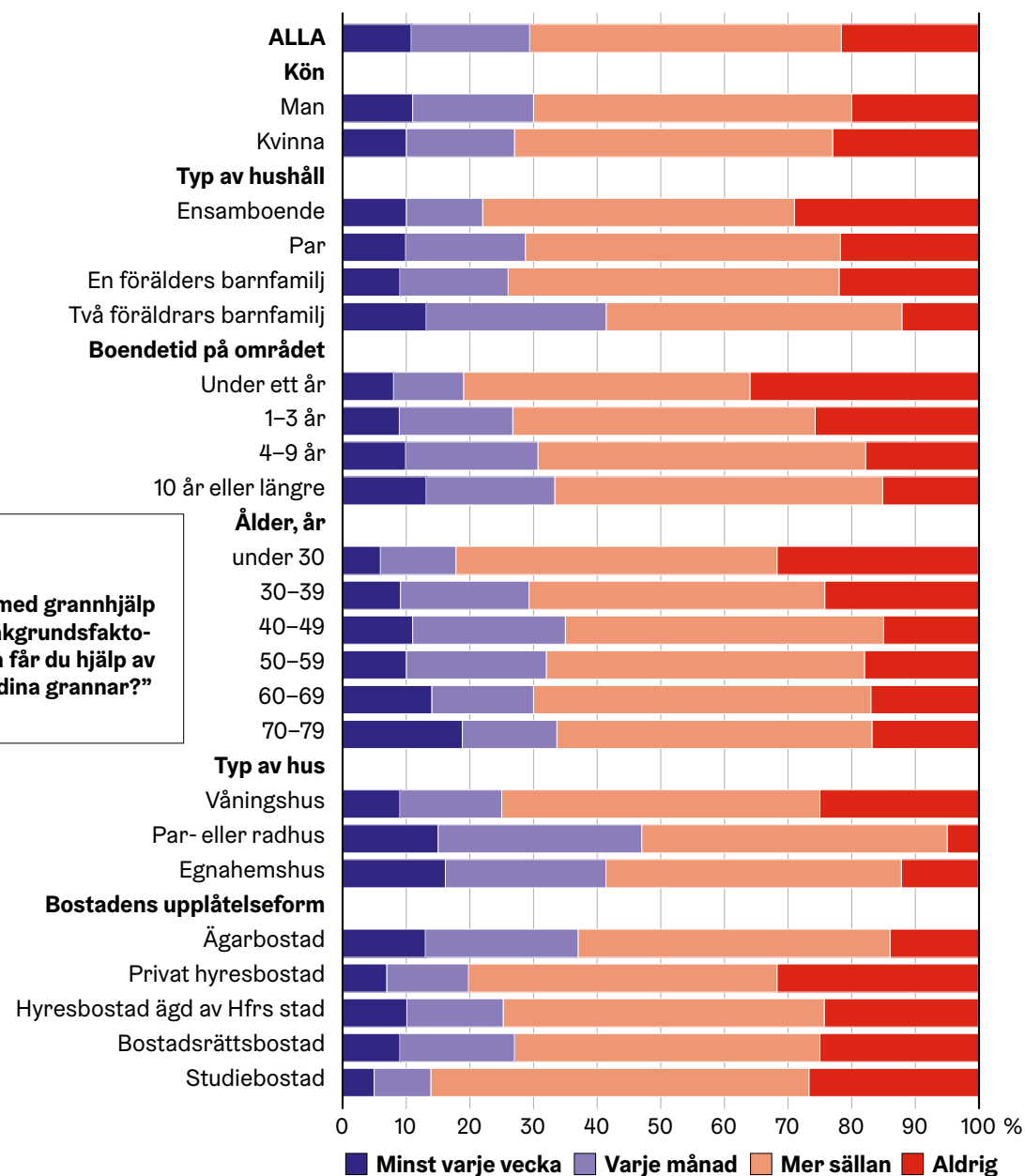
TABELL 1. Samband av småprat med grannar med olika bakgrundsfaktorer. Logistisk regression, OR och andra nyckeltal som analysen framställt. Kodning: 1=småpratar med grannar minst varje vecka, 0=pratar mer sällan eller aldrig

	Modeller med en oberoende variabel	Modell med alla oberoende variabler
	Exp(B)	Exp(B)
ÅLDER		
under 30	ref.	ref.
30-39	1,95	1,57
40-49	3,13	1,95
50-59	4,42	3,29
60-69	5,29	4,05
70-79	7,24	4,87
UPPLÅTELSEFORM		
Privat hyresbostad	ref.	ref.
Stadens hyresbostad	1,46	0,90
Studentbostad	0,77	1,33
Bostadsrätt	2,64	1,31
Ägarbostad	4,03	1,99
HUSTYP		
Flervåningshus	ref.	ref.
Par- eller radhus	2,85	1,58
Egnahemshus	2,03	0,87
BOENDETID I OMRÅDET		
Mindre än ett år	ref.	ref.
1-3 år	1,32	1,12
4-9 år	2,22	1,36
10 år eller mer	4,21	1,72
HUSHÅLLSTYP		
Ensamboende	ref.	ref.
Parboende	1,65	1,33
Barnfamilj med en förälder	1,21	1,53
Barnfamilj med två föräldrar	2,22	2,42
Constant		0,18
-2 Log likelihood		4255,48
Nagelkerke R Square		0,231

TABELLENS HÖGRA kolumn (den slutgiltiga modellen) beskriver varje bakgrundsfaktors samband med småprat med grannar efter att de övriga bakgrundsfaktorerna standardiserats. Av detta framgår att alla bakgrundsfaktorer i tabellen var självständiga förklarande variabler även efter att de övriga faktorerna standardiserats, men i regel blev signifikansen svagare jämfört modellerna med en oberoende variabel. Åldern var fortfarande klart den viktigaste oberoende variabeln – med andra ord småpratar de äldsta svararna mest med grannar även efter att de övri-

ga bakgrundsfaktorerna standardiserats. I modellen med alla oberoende variabler skiljer sig endast ägarboendet av alla upplåtelseformer från referenskategori, det vill säga privata hyresbostäder. De som bor i privata hyresbostäder småpratar alltså med grannar mindre än de som bor i ägarbostäder även efter att bland annat boendetiden har standardiserats. Detta beror säkert på att även om man själv hade bott länge i sin bostad, gör den höga invånaromsättningen det svårare att knyta och upprätthålla sociala kontakter med grannarna.

FIGUR 3.
Frekvensen med grannhjälp efter olika bakgrundsfaktorer. "Hur ofta får du hjälp av eller hjälper dina grannar?"

ETT INTRESSANT resultat är att radhusinvånarna skilde sig från referenskategori, det vill säga flervåningshusinvånarna, genom att de oftare småpratade med grannar, men efter standardiseringen gjorde egnahemsinvånarna inte längre det. Radhusboendet verkar alltså vara en mer kollektiv boendeform än de andra hustyperna.

BOENDETIDENS BETYDELSE syns enligt resultaten efter boendetid på fyra år. De som bott i området minst fyra år skilde sig avsevärt från dem som bott mindre än ett år. De som bott längre småpratade alltså mer. Hushållstypens inverkan på småpratet med grannar blev däremot starkare efter att de övriga bakgrundsfaktorerna standardiserats.

Detta observerades i att både barnfamiljerna med en förälder och med två föräldrar oftare småpratade med grannar än de andra och i att deras OR ökade efter att de övriga variablerna standardiserats.

RESULTATEN ÄR för det mesta samstämmiga med den tidigare riksomfattande undersökningen vars material var från 2012. Då observerades liknande samband vad gäller åldern, boendetiden och upplåtelseformen som den här gången, men hustypen var inte då signifikant. (Hirvonen & Lilius 2019.) Antalet grannkontakter förklaras alltså i Helsingfors storstadsliknande förhållanden i hög grad av samma faktorer än i hela Finland.

Grannhjälp vanligast hos äldre personer, radhusinvånare och barnfamiljer med två föräldrar

I figur 3 har presenterats svar på frågan om grannhjälp efter olika bakgrundsfaktorer. Daglig grannhjälp var sällsynt, av alla som svarat gav eller tog emot endast 1,7 procent grannhjälp varje dag. Därför har alternativet "dagligen" kombinerats med alternativet "varje vecka" i figuren.

NÄR DET gäller grannhjälpen observerades motsvarande samband som vad gällde småpratet. Över 40 procent av barnfamiljerna, nästan hälften av småhusinvånarna och en tredjedel av dem som bott i området över tio år gav eller tog emot grannhjälp minst varje månad. Männerna deltog i grannhjälpen lite oftare än kvinnorna.

MED LOGISTISK regressionsanalys kunde man igen kontrollera om de olika bakgrundsuppgifternas samband med hur allmän grannhjälp var blev oförändrat efter att de övriga oberoende variablerna standardiserats (Tabell 2). I den slutgiltiga modellen förblev de olika bakgrundsfaktorernas förklaringskraft signifikant med undantag av boendetiden. Det var intressant att boendetiden förlorade sin signifikans då de övriga variablerna standardiserades så att den uteslöts från den slutgiltiga modellen även om boendetiden var en relativt betydande oberoende variabel i modellen med en variabel. Boendetiden hade alltså ingen självständig signifikans i materialet, utan dess samband med grannhjälpen återgick till de övriga bakgrundsuppgifterna. Faktorerna som hänför sig till livsskedet (ålder och hushållstyp) verkar vara mer betydande med tanke på grannhjälpen än bara boendetiden. Åldern förklarade fortfarande starkt grannhjälpens vanlighetsgrad även om ålderns förklaringskraft försvagade lite. I den äldsta åldersgruppen var grannhjälpen vanligast och i den yngsta ovanligast även efter att de övriga oberoende variablerna standardiserats.

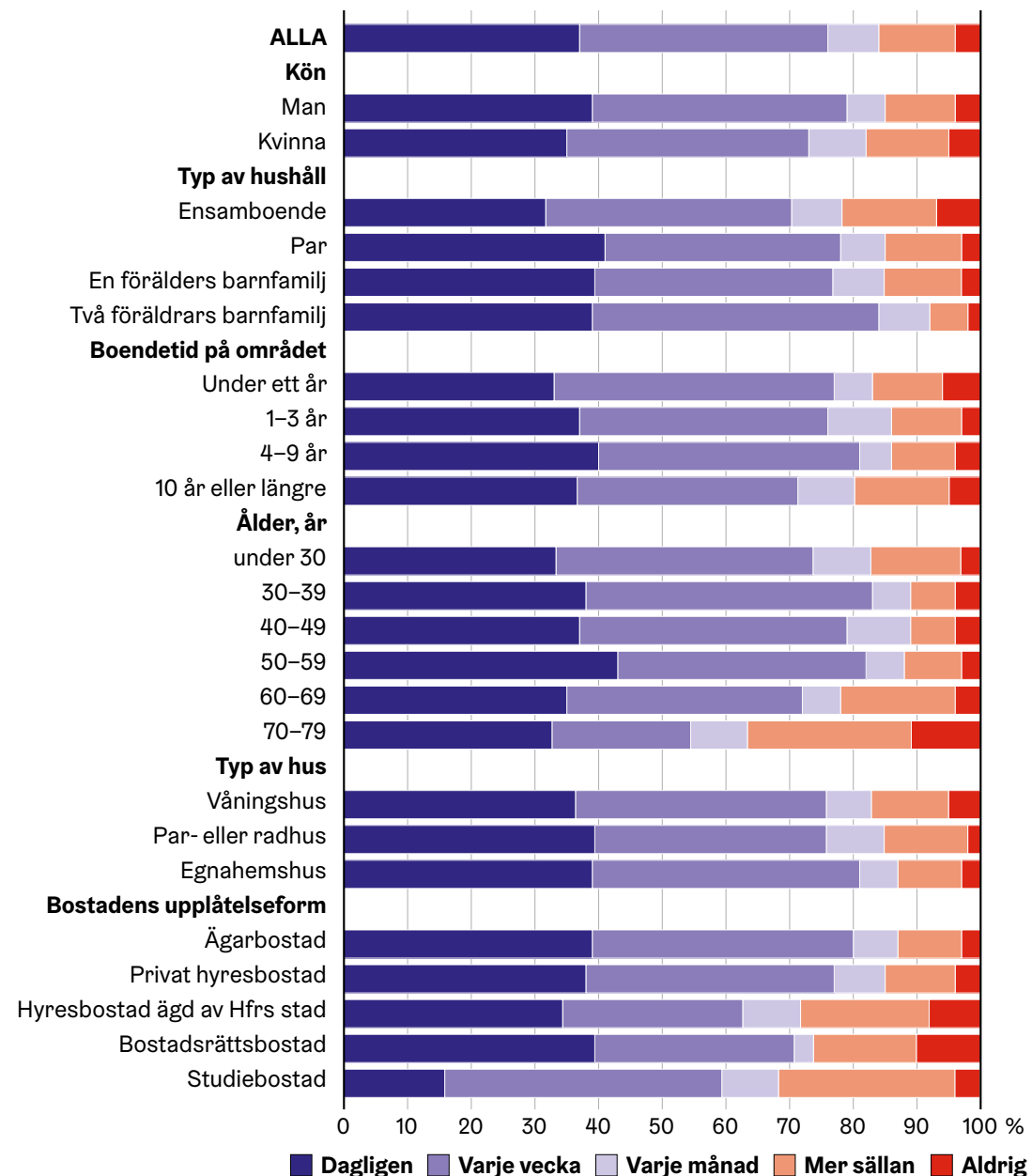
I DEN slutgiltiga modellen var grannhjälpen vanligare hos barnfamiljerna med två föräldrar än de ensamboende (referenskategori), men hos de parboende och barnfamiljerna med en förälder var grannhjälpen inte vanligare än hos de ensamboende. Hustypen förblev en signifikant oberoende variabel: i radhusen var grannhjälpen

vanligast och i flervåningshusen mest sällsynt. Grannhjälpen var vanligare i stadens hyresbostäder än i de privata hyresbostäderna (referenskategori) och ännu vanligare i ägarbostäderna. Även könets bibehöll sin signifikans: männen deltog i grannhjälpen lite oftare än kvinnorna även efter att de övriga oberoende variablerna hade standardiserats.

TABELL 2.

Samband av grannhjälpens vanlighetsgrad med olika bakgrundsfaktorer. Logistisk regression, OR och andra nyckeltal som analysen framställt. Kodning: 1=deltar minst varje månad, 0=deltar mer sällan eller aldrig

	Modeller med en oberoende variabel	Slutgiltig modell
	Exp(B)	Exp(B)
KÖN		
kvinna	ref.	ref.
man	1,18	1,20
HUSHÅLLSTYP		
Ensamboende	ref.	ref.
Parboende	1,39	1,12
Barnfamilj med en förälder	1,22	1,20
Barnfamilj med två föräldrar	2,48	1,93
ÅLDER		
under 30	ref.	ref.
30-39	1,91	1,65
40-49	2,43	1,80
50-59	2,22	1,80
60-69	1,99	1,81
70-79	2,35	2,20
HUSTYP		
Flervåningshus	ref.	ref.
Par- eller radhus	2,73	2,13
Egnahemshus	2,16	1,45
UPPLÅTELSEFORM		
Privat hyresbostad	ref.	ref.
Stadens hyresbostad	1,44	1,32
Studentbostad	0,67	0,94
Bostadsrätt	1,51	1,16
Ägarbostad	2,48	1,69
BOENDETID I OMRÅDET		
Mindre än ett år	ref.	
1-3 år	1,56	
4-9 år	1,88	
10 år eller mer	2,18	
Constant		0,12
-2 Log likelihood		4059,32
Nagelkerke R Square		0,104

FIGUR 4.

Vanligheten av att röra sig ute i eget bostadsområde efter olika bakgrundsfaktorer.
 ”Hur ofta rör du dig ute i ditt eget bostadsområde på kvällarna?”

Att röra sig ute i bostadsområdet vanligt i alla befolkningsgrupper

I figur 4 har presenterats resultaten av hur vanligt det är att röra sig ute i det egna området på kvällarna. Å ena sidan rörde sig personerna över 70 år mest sällan i sitt eget bostadsområde på kvällarna och å andra sidan invånarna i studentbostäder som i huvudsak förstås är unga. Vad gäller den äldsta åldersgruppen förklaras resultatet sannolikt av att man här frågade om just utevistelse på kvällar-

na. Pensionärerna har tid att röra sig ute på dagarna, så man behöver inte längre röra sig ute i kvällsmörkret. Annars förklarar bakgrundsuppgifterna utevistelsen på kvällarna bara dåligt, men statistiskt signifikant. Männerna rörde sig lite oftare än kvinnorna, egnahemshusinvånarna och de som bor i ägarbostäder oftare än de andra. Av hushållstyperna rörde sig barnfamiljerna med två föräldrar mest och de ensamboende minst.

Till slut

Såsom under den tidigare omgången för Helsingfors trygghetsenkät kartlades frekvensen av grannförhållanden även i trygghetsenkäten 2021. Småpratförhållanden med grannar representerar i huvudsak så kallade svaga relationer. Man småpratade med grannar vanligen ganska mycket: över hälften av svararna småpratade minst varje vecka. Oftast småpratade äldre personer, de som bott i området länge, de som ägde sin bostad och barnfamiljer med två föräldrar. Alla dessa faktorer samband med småpratet med grannar förblev statistiskt signifikant efter att de övriga bakgrundsfaktorerna standardiserats. Även hustypen hade självständig signifikans: man småpratade mest i radhusen. Småpratet med grannar hade minskat lite från undersökningen tre år tidigare.

GRANNHJÄLPEN VAR inte heller sällsynt: 30 procent av svararna deltog i den minst varje månad. Frekvensen av grannhjälp förklarades för det mesta av samma bakgrundsfaktorer som småpratet med grannar: grannhjälp var vanligast hos de äldre personerna, barnfamiljerna med två föräldrar och radhusinvånarna. Dessutom förklarades grannhjälp av könet: männen deltog i den oftare än kvinnorna. När man granskade en bakgrundsfaktor i sänder, var också boendetiden i området en relativt viktig oberoende variabel vad gäller grannhjälp. Men efter att de övriga bakgrundsfaktorerna standardiserats förklarade boendetiden sin förklaringskraft vilket var ett lite överraskande resultat.

ALLT SOM allt förklarades både småpratet och grannhjälp mest av de bakgrundsfaktorer som hänför sig till livsskedet: ålder och barnfamiljeliv. I vissa livsskeden är man mer benägen att knyta och upprätthålla kontakter med grannarna än i andra. För det första kommunicerar man naturligt särskilt med andra barnfamiljer när man själv har barn. För det andra ökar tiden som man tillbringar i sitt bostadsområde när man pensionerar sig, och i och med åldern kan hjälpbehovet öka – dessa förändringar ökar sannolikheten att grannkontakter blir tätare.

I ENKÄTEN frågades också om man rör sig i sitt eget bostadsområde på kvällarna. Detta visade sig att vara mycket vanligt i alla befolkningsgrupper. Att röra sig ute i eget område på kvällarna hade ökat något från enkäten tre år tidigare vilket sannolikt berodde på den aktuella coronapandemin då enkäten utfördes. ■

Jukka Hirvonen är forskare i enheten för stadsforskning och statistik vid Helsingfors stadskansli.

Referenser

Granovetter, Mark S. (1973). The Strength of Weak Ties. *American Journal of Sociology* 78 (6), 1360–1380.

Guest, A. M. & Wierzbicki, S. K. (1999). Social Ties at the Neighborhood Level. Two Decades of GSS Evidence. *Urban Affairs Review* 35, 92–111.

Henning, C. & M. Lieberg (1996). Strong ties or weak ties? Neighbourhood networks in a new perspective. *Scandinavian Housing & Planning Research* 13, 3–26.

Hirvonen, J. & Lilius J. (2019). Do neighbour relations still matter? *Journal of Housing and the Built Environment*.

Hirvonen, J. (2013). Suomalaisen naapurisuuden piirteitä asukaskyselyn valossa. Aalto-universitetet, Institutionen för markanvändning, Tiede + teknologia 4/2013.

Jaśkiewicz, M. & Wiwatowska, E. (2018). Perceived neighborhood disorder and quality of life: The role of the human-place bond, social interactions, and out-group blaming. *Journal of Environmental Psychology* 58, 31–41.

Yosano, A., & Hayashi, N. (2005). Social stratification, intermediary groups, and creation of trustfulness. *Sociological Theory and Methods* 20, 27–44.

Dessutom förklarades grannhjälp av könet: männen deltog i den oftare än kvinnorna.

Trivsel men också rädsla för oordning

– Helsingforsbor kommenterar tryggheten i staden

● JENNI ERJANSOLA

Sociala rädslor i stadsrummet såsom t.ex. ängslan över andra människors oroväckande beteende var framträdande i de öppna svaren i Helsingfors senaste trygghetsundersökning. På basis av de öppna svaren upplevde respondenterna otrygghet inte bara i fråga om sig själva utan också med tanke på sina närmaste och sådana personer som tillhörde sårbarare grupper än de själva. Särskilt oroad var man över ungdomsgängen på gatorna, något som inte framgick lika tydligt av tidigare trygghetsenkäter. Man efterlyste mer polis närvaro i boendemiljön.

Helsingfors har ambitionen att vara en trivsam stad där stadsborna känner sig trygga både i sina bostadsområden och i stadens centrum. Målet är en god växelverkan mellan de olika befolkningsgrupperna, att stadsborna bemöter varandra respektfullt och att eventuella konflikter behandlas så att de inte tillspetsas och leder till brott. För att nå sina mål har staden bl.a. definierat särskilda åtgärder i sin välfärdsplan. De baserar sig på forskning om helsingforsarnas välbefinnande, hälsa och trygghet i vardagen.

I DEN här artikeln granskas de öppna kommentarerna i Helsingfors trygghetsenkät som gjordes hösten 2021. I undersökningen gavs respondenterna möjlighet att delge sina tankar om enkätens ämnesområde, d.v.s. säkerhet och trygghet. Den öppna frågan besvarades av 888 personer, vilket var ca en femtedel av de helsingforsare som hade plockats med i urvalet. Andra resultat från enkäten har analyserats kvantitativt och analyserna har publicerats i fyra olika artiklar (Keskinen & Kainulainen-D'Ambrosio 2022; Keskinen 2022; Hirvonen 2022a; Hirvonen 2022b).

*Helsingfors har som mål att vara en stad där bostadsområdena inte segregeras och där man kan leva ett tryggt och trevligt liv överallt i de positivt egenartade stadsdelarna.
(Helsingfors stad 2021)*

denna artikel indelas de inkomna öppna svaren enligt tema utgående från kvalitativa metoder så, att det blir tydligt vad som varit framträdande i helsingforsarnas svar och hur svaren motiveras. Först beskrivs den forskningslitteratur som använts i analysen. Sedan behandlas resultaten. Resultatkapitlen är uppdelade i tematiska helheter och uppdelningen är analytisk. I verkligheten är svaren mångfasetterade och överlappar varandra. I samband med resultaten ges några kursiverade exempel på kommentarer ur respektive tematiska kategorier. Till sist presenteras de slutsatser som analysen lett fram till i förhållande till undersökningens teoretiska bakgrund och Helsingfors målsättningar.

Risker och trygghetsupplevelse

Säkerhet och upplevelse av trygghet går inte alltid hand i hand. Säkerhet definieras allmänt som en frånvaro av hot och risker och en osannolikhet för att sådana ska inträffa. I fråga om upplevelse av trygghet däremot är det väsentliga att ha en inre förvissning om att de risker som observerats är små eller att man inte tror de ska besannas. Upplevelsen av trygghet påverkas av en individs tidigare erfarenheter och annan kunskap om t.ex. omgivningens förutsägbarhet. Följaktligen kan man vara rädd för alla möjliga både farliga och ofarliga fenomen som avviker från det man vant sig vid. Till exempel i ett bostadsområde kan en högre tillit grannarna emellan, gemenskapskänsla och lokalt deltagande bidra till att minska upplevelsen av trygghet.

ENLIGT SOCIOLOGEN Ulrich Becks klassikerteori har samhällsutvecklingen lett till att vi genom vårt eget handlande ständigt skapar nya risker samtidigt som möjligheterna att gardera sig mot dessa risker fördelar sig ojämnt (Beck 1992, 21–23). Miljöförorenningar, brottslighet och sådan ökning av social oordning som ofta infinner sig då städer utvecklas är några exempel på det slags nya risker som Beck syftar på. Redan Chicagoskolan, som under de första decennierna av 1900-talet verkade inom stadsforskning och kriminologi, lade märke till vissa ofta förekommande negativa följder i samband med växande städer och förändringar i sociala band, däribland boendesegregation (Niskanen & Pietikäinen 2021). I städer har man sedermera försökt förebygga de här negativa effekterna på många olika sätt, bl.a. genom stadsplanering.

INOM KONTEXTEN för förörternas i Finland och arbetet för att utveckla dem kan man anta att trygghetsupplevelsen har att göra med den fysiska omgivningen och vardagsfarenheterna men också med områdets rykte, associationerna kring området och sättet att tala om det (Kuoppa, Kyttä och Hirvonen 2014). På ett mer allmänt plan kan särskilt medieomgivningen ge upphov till en ibland obefogad kultur av rädsla för det främmande (Füredi 1997; 2007).

FÖRTROENDET FÖR medmänniskorna och för att miljön är förutsägbar utgör en väsentlig del av trygghetsupplevelsen. Internationellt sett råder det i Finland i allmänhet en stark tillit till offentliga institutioner som t.ex. polisen (OECD 2011). Tilliten är dock svagare inom grupper med lägre levnadsstandard. Faran är att skillnaderna i tilliten till samhället ökar ytterligare eftersom den sociala ojämligheten kan anses ha ökat under den utdragna coronapandemin även i Helsingfors (Ahlgren-Leinvuo et al. 2021, 75). Till och med en hårfin försämring av tilliten kan bli ett problem ur två synvinklar. Å ena sidan leder en försämring av tilliten människorna emellan till att individens trygghetsupplevelse, gemenskapskänslan och samhällets sociala lim försvagas. Å andra sidan kan en svag tillit till samhället t.o.m. leda till att en del av befolkningen dras till brottslighet.

Resultat

Kommentarer om trygghetsupplevelsen

I **TRYGGHETSUNDERSÖKNINGEN** var den öppna frågan mycket fritt formulerad: "Här kan du, om du vill, skriva kommentarer om de teman som har tagits upp i enkäten." Man kan visserligen anta att enkäten i sig ledde respondenternas tankar till sådana teman som redan hade behandlats i de frågor som föregick den öppna frågan. Precis som väntat ville respondenterna i första hand använda det öppna svarsfältet till att berätta om olägenheter, även om många också ansåg sig bo i ett trivsamt bostadsområde i en trivsam stad.

DEN ÖPPNA frågan besvarades av ca 23 procent eller en fjärdedel av samtliga respondenter. Bakgrundsvariablerna hade inte stor inverkan på svarsbenägenheten, utan frågan besvarades av personer av olika kön och tillhörande olika ålders- och språkgrupper. I den senaste trygghetsenkäten från år 2018 besvarades den öppna frågan i stort sett lika aktivt.

SVAREN INDELADES i 33 olika tematiska kategorier i enlighet med innehållets ämnesområde (Tabell 1). Ett svar kunde ofta klassificeras under ett flertal olika tematiska kategorier. I medeltal ansågs ett svar innehålla 2 olika teman. De tematiska kategorierna skapades redan 2015 utifrån materialet i den dåvarande trygghetsenkäten och på basis av de oftast förekommande temahelheterna. Senare har klassificeringen justerats en aning varje gång ett nytt material tagits i bruk. Eftersom de tematiska kategorierna i stort sett förblivit oförändrade, kan vi studera hur andelarna för olika teman har utvecklats. Indelningen i olika tematiska kategorier innebär emellertid en form av kvalitativ innehållsanalys som kvantitativt sett är inexact, varför jämförelsen endast är riktgivande.

TABELL 1.

Här kan du, om du vill, skriva kommentarer om de [trygghetsrelaterade] teman som har tagits upp i enkäten. De i frågans svar oftast förekommande temans svarsantal och andel av alla svar (N=888).¹

Källa: Helsingfors trygghetsundersökning 2021.

1) Alla de svar på enkätens frågor som givits på finska har i denna artikel översatts till svenska. Även svenskspråkiga respondenter deltog i enkäten och ett ursprungligen svenskt svar finns med bland artikels svarexempel.

TEMA	Antal svar	%-antal
Tillfredsställelse eller bekymmer med bostadsområden (nytt: oroligheter på Järnvägsstationen och Sörmäs metrostation)/Oro för segregation och ojämlighet	196	22,1
Effektivare polis/gränsbevakning/övervakning / Mera resurser eller synlighet / Ökad kameraövervakning	154	17,3
Kritik till myndigheterna	122	13,7
Kommentarer angående droger och droganvändning	112	12,6
Annat (innehåller: hundar, att inte röra sig ute)	88	9,9
Störande beteende (nytt: Allmän otrygghetskänsla, rädsla för att gå ut om kvällarna)	81	9,1
Tack till myndigheterna	80	9,0
Kommentarer om invandrare	71	8,0
Biltrafik/tung trafik och trafikbeteende som är förknippat med dem	71	8,0
Gång- och cykeltrafik och trafikbeteende som är förknippat med dem (nytt: elsparkcyklar)	67	7,5
Kommentarer i samband med enkäten och tack	66	7,4
Oro för stöld, inbrott, vandalism och bedrägeri (nytt: har upplevt stöld)	63	7,1
Ungas störande/kriminella beteende, ungdomsgång	56	6,3
Extremistiska rörelser / Rasism / Behandling av särskilda grupper / Diskriminering (innehåller: polisens interna rasism och kontakter med extremrörelser)	52	5,9
Coronapandemin, vaccinvägran	41	4,6
Kommentarer angående alkoholanvändning	41	4,6
Mera utbildning och info (särskilt för unga) / Förebyggande arbete	33	3,7
Kollektivtrafikens frågor/problem (nytt: Taxitrafiken/taxireformen)	33	3,7
Smuts och skräp / Mängden avfallsbehållare / Oskötta park- och skogsområden	33	3,7
Finland är ett tryggt och bra land / Helsingfors är en bra stad att bo i	32	3,6
Oro för mängden hälsovårds- och socialtjänster och deras tillgänglighet / Särskilt mentalvårdstjänster	32	3,6
Oro för de unga	32	3,6
Trakasserfall eller rädsla för ofredande eller trakasserier	32	3,6
Problem i räddningsverkets verksamhet, tar lång tid att få hjälp	24	2,7
Hänvisning till tidigare fråga i formuläret	21	2,4
Ordet "trivsam"	20	2,3
Behandlingstider för tillstånd/pass, köer	15	1,7
Mera samverkan / Bättre samarbete i husbolaget och gemenskapen / Bättre uppfostran	13	1,5
Kommentarer angående belysningen	13	1,5
Service på det egna språket Anvisningar på ett annat språk. Poliser med olika etnisk bakgrund.	12	1,4
Oro för de äldre	12	1,4
Kommentarer om östeuropéer / romer / tiggare	9	1,0
Har upplevt våld eller misshandel eller hot om det	3	0,3

I **JÄMFÖRELSE** med de öppna svaren i 2018 års trygghetsundersökning nämns störande beteende betydligt oftare i denna enkät. Även önskan om mera resurser för polisen har blivit vanligare. Samtidigt har kritiken mot myndigheter som t.ex. polisen ökat. Upplevelsen om att den sociala ordningen har ökat i Helsingfors framgick inte bara av enkätens öppna svar utan också av de övriga svaren (Hirvonen 2022a).

För de olika tematiska kategorierna gemensamma element: otrygghet, svaghet och tillit

Svar som klassificerats i olika tematiska kategorier har gemensamma element. De öppna kommentarerna handlar ofta om känslor av otrygghet, orsakerna till dem och förslag till lösningar. Enligt svaren beror känslan av otrygghet i första hand på andra människors beteende och inte så mycket på den fysiska omgivningen, som t.ex. halkan på gatorna. Men också här har stadsplaneringen betydelse: med hjälp av den kan man påverka mänskligt handlande och därmed även trafikbeteende.

I **KOMMENTARERNA** nämns ordet "otrygghet" inte alltid direkt, utan man använder ord som "störande", "otrevlig", "oberäknelig" eller "opålitlig". Kanske är det så att t.ex. social ordning hos en del respondenter inte väcker direkt rädsla, utan snarare irritation över att personer som betar sig dåligt inte respekterar gemensamma sociala normer. Enligt dem har social ordning och ostädad miljö en försvagande effekt på stadens trivsamt.

Jag är oroad över den allmänna likgiltigheten för medmänniskor och gemensam egendom liksom över det fullständigt öppna drogmissbruket och det därav följande störande beteendet t.ex. i närheten av Malm järnvägsstation.

Jag är inte rädd för att röra mig i Helsingfors centrum. Varför ska man klottra på husväggar etc. Gillar inte. Ibland måste man undra över t.ex. dåligt uppförande. M 60 år, har bott i närheten av Hfors centrum. Tack

AV DET kvalitativa materialet, som de öppna svaren, kan man i bästa fall få en belysning av varför personen i fråga är rädd för just det hen är rädd för. De öppna svaren innehåller berättelser om egna och närstående personers dåliga erfarenheter, men också hänvisningar till offentliga uppgifter om ökad brottslighet och ordning. I kommentarerna nämns media relativt sällan som en källa till trygghetsupplevelser trots att man kan anta att information om förändringar i säkerhetssituationen ofta hämtas just från mediekällor. Bara ett fåtal personer svarar att de själva blivit utsatta för brott.

OM MAN ser på situationen enligt åldersgrupp, visar resultatet från enkätens övriga frågor att helsingforsarnas trygghetskänsla försvagas radikalt efter att de uppnått 50

års ålder (Keskinen & Kainulainen-D'Ambrosio 2022). Om man känner sig skröplig ökar det säkert rädslan för att halka eller inte kunna försvara sig. I de öppna svaren är det relativt vanligt med kommentarer där man säger sig vara mer oroad för de svaga befolkningsgrupperna i samhället, såsom barn, unga, äldre och minoriteter, än för sig själv.

Jag anser mig inte tillhöra dem som är tvungna att känna sig rädda då de rör sig ute. Unga kvinnor och etniska eller andra minoriteter upplever säkert mer otrygghet.

Jag är inte orolig för mig själv utan för mina barn då de går till skolan, köpcentret eller metrostationen... En demot granne som anmälts otaliga gånger oroar mig också med tanke på både min egen och husets säkerhet... Vi bor i ett höghus där ca 60% av lägenheterna ständigt är uthyrda. Det betyder att det rör sig en hel del okänt folk i trappan, och ibland har vi fått lov att varna barnen för vissa grannar.

ORDET "FÖRTROENDE" förekommer ofta i materialet, särskilt i samband med myndigheter. Förtroendet för medmänniskor och polis är inte alltid starkt även om man inte själv skulle ha råkat ut för brott. Begreppet förtroende är nära förknippat med upplevelsen av trygghet, varför det är sannolikt att en allt starkare misstro mot andra stadsbor ofta också påverkar trygghetskänslan negativt.

Missbrukare som betar sig störande väcker oro i vissa områden

I det öppna materialet upprepas intrycket att störande beteende skulle ha blivit vanligare under de senaste åren. Antagandet att stängningen av lågtröskeltjänster under coronapandemin syntes i gatubilden i form av ökad psykisk ohälsa förekommer också. Det är tänkbart att den sociala ordningen ökar då en stad växer, eftersom både välbefinnande och ohälsa ofta ackumuleras i stora städer. I samband med den senaste undersökningen 2018 visade det sig dock att upplevelsen av trygghet hade stärkts sedan tidigare enkäter. Därför är det klart att den otrygghetsökning som kan konstateras i denna 2021 års undersökning (Keskinen & Kainulainen-D'Ambrosio 2022) inte står i direkt samband med urbaniseringen.

Since the pandemic started I have noticed a huge increase in the drug, alcohol abuse on the street. The amount of gatherings between alcoholics and drug abusers has clearly increased making the streets feel very unsafe and filthy. I have the feeling that the police and the cleaning department could do a much better job in order to avoid all this problems.

EN ANMÄRKNINGSVÄRT stor del av de öppna svaren gällde bostadsområden. I enkäten fanns det visserligen många frågor med anknytning till respondentens egen stads-

FIGUR 1.

"Här kan du, om du vill, skriva kommentarer om de [trygghetsrelaterade] teman som har tagits upp i enkäten." Oftast förekommande teman i svaren.

Källa: Helsingfors stadskansli, enheten stadsforskning och -statistik, Säkerhetsundersökningen 2021.

del, vilket antagligen påverkade innehållet också i de öppna svaren. Men samtidigt är det naturligt att man har ett särskilt intresse för just sin egen boendemiljö och lokala frågor. Under coronapandemin kom helsingforsarnas vardagsmiljöer att koncentreras kring det egna bostadsområdet ännu tydligare än tidigare.

DE KOMMENTARER som hänförde sig till specifika bostadsområden eller andra områden handlade i allmänhet om olika former av social ordning, särskilt drogmissbruk och droghandel på öppen gata. De här kommentarerna gällde ofta stationsområden eller bostadsområden i olika delar av Helsingfors. Särskilt områdena kring Järnvägsstationen och Sörnäs metrostation beskrivs i flera kommentarer som oroliga. Inom den här temakategorin handlar kommentarerna å andra sidan också om hur det egna bostadsområdet känns tryggt – ofta i jämförelse med erfarenheter från andra områden.

Som en allmän och negativ trend med tanke på trygghet och trivsel har antalet alkohol- och drogmissbrukare ökat under coronatiden – eller också har de bara blivit aktiva i gatubilden (gäller i mitt eget fall särskilt platser som

Sörnäs, Dallapéparken, Torkelsbacken etc.) Tilläggsresurser för förebyggande arbete och stödtjänster skulle behövas. En annan sak som haft en negativ inverkan på trivseln är att nedskräpningen i parkerna har ökat och att man inte sätter ned tillräckligt arbete på att samla upp skräpet (Blåbärslandet, Alpparken, Leninparken, Torkelsbacken, Sinebrychoffsparken etc.) Skräp har alltid funnits, men hämtmatens ökade popularitet och de nu färre möjligheterna att sitta i barer och caféer har gjort att trycket på grönområdena förvärrats ytterligare. Den allmänna respekten och ansvarskänslan för gemensamma områden tycks i alla fall inte ha ökat, och i det här fallet kunde det vara bra att pröva på strängare bevakning och hot om böter eftersom fler skräpkorgar och/eller försök att öka medvetenheten inte tycks hjälpa.

I KOMMENTARERNA om missbruk berättar respondenter ofta om lokala oroligheter t.ex. i närheten av härbärgen och vårdanstalter. Utöver alkoholmissbruk nämns drogmissbrukare, droghandel och sprutor. I huvudsak talar respondenterna om sin otrygghetskänsla i närheten av drogmissbrukare, däremot inte så mycket om stöder eller andra bieffekter av drogproblemen.

EN DEL respondenter säger att de känner sig allmänt otrygga utan att desto mer specificera orsakerna till otrygghetskänslan. Erfarenheterna av störande beteende är vanliga i den här temakategorin. Ord som används i samband med obehagskänslorna är ”orolig”, ”kaotisk”, ”oberäknelig”, ”bråka”, ”böla” eller helt enkelt ”hänga” (i fråga om störande personer). I många av kommentarerna i denna temakategori talas det om en rädsla för att röra sig i stadsrummet om kvällarna. Som en extrem form av undvikande beteende överväger ett fåtal respondenter att flytta från området eller säger sig redan ha flyttat på grund av otrygghet.

Trots att jag inte har råkat ut för några problemsituationer väljer jag mina rutter så, att risken är så liten som möjligt i fråga om tidpunkt, belysning och människor.

Jag är rädd för unga och invandrare, å andra sidan är någon annan oroad just å de här gruppernas vägnar

Också kommentarerna om ungdomars störande beteende är ofta förknippade med olika bostadsområden. Inga särskilda bostadsområden utmärker sig, utan sådan otrygghet som beror på ungdomar förekommer runtom i Helsingfors. Utöver kommentarerna om ungas dåliga uppförande uttrycktes upprepade gånger oro över ungdomsbrottslighet såsom vandalism, stöld och våld. I materialet talas det ofta om ungdomsgång och anses att ungdomars störande beteende har blivit vanligare. Hos en del respondenter tycks tanken på folkhoppar i sig väcka oro.

Jag är rörelsehämmad, varför jag rör mig ute bara om dagarna och undviker att gå ut på kvällar och veckoslut. De ungas beteende nuförtiden med tillhörande alkoholmissbruk och droger får mig att känna mig otrygg. Jag undviker människosamlingar, det är det bästa skyddet.

OCKSÅ DE som nämner invandrare i sina svar talar oftast om asocialt beteende som gör dem rädda. I betydligt färre kommentarer nämns att man skulle ha bevittnat brottslighet. I en del kommentarer talas det om störande klungor, t.o.m. gäng, och man är rädd för att fenomen som blivit vanliga i Sverige är på väg till Helsingfors.

Jag anser att ungdomars integration i samhället utgör ett problem. Särskilt i fråga om invandrarungdomar. Det är viktigt att vi kan respektera och upprätthålla det finska samhället. Värdesätta det och bära vårt ansvar för det.

I TIDIGARE trygghetsundersökningar har temat gängbildning inte framstått som något som väcker nämnvärd oro. I de öppna svaren hävdade man att oron hade skapats av media eller att den baserade sig på egna erfarenheter. Ungdomsbrottslighetens utveckling i Finland har varit tuddelad mellan åren 1995 och 2020: en allt mindre andel av de unga begår brott samtidigt som antalet brott inte har

minskat (Kaakinen & Näsi 2021). Det här betyder att brotten tydligare än förr begås av ett antal brottsaktiva unga.

EN DEL av respondenterna säger sig vara oroliga framför allt med tanke på andra, inte på sig själva. Till följd av tråkasserifall oroar man sig för sina egna, ofta kvinnliga släktingar. I många svar upprepas oron för att den sociala oordningen och särskilt alkohol- och drogmissbruket ska leda till att barnen möter aggressivt beteende t.ex. på väg till och från skolan. Man bekymrar sig också för de ungas välbefinnande och efterlyser öppna fritidslokaler, förebyggande verksamhet och satsningar på såväl ungdomsarbete som tjänster för unga med missbruksproblem och mentala problem. En del av respondenterna oroar sig för rasism. Dessutom återkommer en oro över hur tjänsterna för äldre som vårdas hemma ska räcka till.

Dåligt trafikbeteende och cykelstölder

Till skillnad från kommentarerna angående störande beteende hänför sig kommentarerna gällande trafiken sällan till ett specifikt område. I första hand kommenterar man dåligt trafikbeteende och i andra hand trafikarrangemang och trafikregler.

I KOMMENTARERNA angående kollektivtrafiken nämns ofta alkohol- och drogmissbrukares störande beteende t.ex. under tågresor. Därtill nämner några personer att taxiformen skapat otrygghet. I fråga om bilisternas trafikbeteende påpekar respondenter att trafikregler som t.ex. fartbegränsningar inte efterföljs. I temakategorin Gång- och cykeltrafik dominerar erfarenheterna av farliga cyklister och av att cyklister inte känner till trafikreglerna. Att elsparkcyklisterna struntar i trafikreglerna och t.ex. åker på trottoarer nämns ofta.

Trafikbeteendet på mitt bostadsområde har under de senaste åren verkligen gått nedåt. Varje vecka uppstår det nära ögat-situationer med bilar och ibland också med elsparkscyklar som rör sig på trottoarerna.

ÄVEN OM en stor del av svaren handlar om en otrygghetsupplevelse eller en obehagskänsla inför social oordning är det också många som nämner farhågor angående kriminalitet. Materialet innehåller också personliga upplevelser av att bli offer för kriminalitet. Oftast handlar det om stöld, och det som blivit stulet brukar vara cyklar. Att cykelstölder borde utredas mer effektivt är en tanke som ofta återkommer i materialet. I tidigare enkäter har cykelstölder inte framträtt alldeles lika tydligt.

Jag oroar mig för cykelstölderna. För många äldre personer är cykeln ett viktigt färdmedel. Dessutom ökar cyklarernas antal och värde hela tiden. Cykelstölder borde undersökas lika grundligt som t.ex. bilstölder.

Oro över myndigheternas attityder

I de öppna svaren får myndigheterna tack för sakligt agerande och pålitlighet. Bl.a. polisen och räddningsverket får tack för sitt viktiga arbete. Relativt många respondenter berömmar sina möten med polisen.

Tack polisen och räddningsverket för det fina jobbet ni gör. Ni är hjältar!?

ÄVEN KOMMENTARERNA i temakategorin Kritik till myndigheterna hade ofta att göra med polisens agerande. Myndigheterna fick mera kritik i den här enkäten än i föregående, 2018 års trygghetsundersökning. Bland de öppna svaren förekom ganska ofta kommentarer om att polisen i vissa sammanhang har attitydproblem. I denna temakategori var det vanligt att respondenterna lyfte fram egna intryck eller information de fått t.ex. via media om interna problem inom polisen såsom diskriminering, rasism eller kriminalitet. Många berättade också om sina egna dåliga erfarenheter. I samband med erfarenheter av trakasserier, våld eller (cykel)stölder hade man upplevt att behandlingen av brottsanmälan hade skötts dåligt. I allmänhet tyckte man att behandlingen hade varit otillräcklig.

DET ÖPPNA materialet innehåller önsksningar om att polisen skulle förhålla sig mer jämlikt till olika befolkningsgrupper, och man berättar att förtroendet för polisen minskat p.g.a. oegentligheter som kommit fram. I kommentarerna hänvisas till såväl nyheter som bekantas självupplevda erfarenheter om rasistiska attityder hos polisen. Ett annat föremål för kritik är användningen av våld i samband med Elokapina-demonstrationen. I många kommentarer konstaterar respondenterna att deras fundamentala förtroende för polisen fortfarande är gott, även om de hoppas att de interna problemen åtgärdas effektivare.

Åsikt. I Finland kan alla samsas, och de viktigaste trumfkortet för ett tryggt samhälle är förtroendet mellan båda parter. Polisen utsätts säkert för ett hårt tryck i samhället, de har fått mycket kritik, delvis med all orsak. Jag önskar att polisen i fortsättningen skulle behandla alla mer jämlikt oberoende av etnisk tillhörighet eller bakgrund, religion, kön, hudfärg eller sexuell läggning.

EN DEL respondenter sade att deras förtroende för räddningsverket försvagats p.g.a. de fall av trakasserier som lyfts fram i media. Den vanligaste kritiken angående räddningsverket gick ut på att man ansåg att ambulansen tagit alltför lång tid på sig för att komma fram till olycksplatsen.

Synligare polis och bättre missbrukar- och mentalvårdstjänster som lösningar på problem

Hur föreslår man då i de öppna svaren att problemen ska lösas? Ett tema som hör till de oftast återkommande är förhoppningen om att polisen ska synas mer. Några re-

2) Detta svar gavs på svenska.

spondenter påpekar att synlighet inte räcker – man vill också att polisen oftare ska patrullera på stan och ingripa i situationer som väcker otrygghet. I materialet framförs upprepade gånger en önskan om att polisens och räddningsverkets anslag ska öka. Enligt svaren vore det särskilt viktigt att polisen och räddningsverket vid behov kan infinna sig snabbt.

Polisens synlighet på stan stärker känslan av trygghet. Att polisen och räddningsverket fungerar är enligt mig ett livsvillkor för att staden ska kännas trivsamt och trygg – för den skull betalar jag gärna skatt.

I SVAREN önskar man sig också mera social- och hälsovårdstjänster, utbildning och förebyggande verksamhet för att förbättra säkerhetsläget. Oron för otillräckliga tjänster återkommer, och särskilt hoppas man att tillgången till mental- och missbrukarvård ska bli bättre. Samtidigt förekommer iakttagelser av oroligheter t.ex. i närheten av enheter för missbrukarvård. Respondenterna ansåg också att satsningar på ungdomsarbete och integration har en minskande verkan på otrygghet och kriminalitet. En förhoppning om att olika boendeformer blandas i stadsplaneringen upprepas ofta, och det faktum att invandrarna lätt koncentreras till vissa områden nämns.

Speciellt borde man lägga märke till mentalvårdstjänsterna och hur de fungerar. Väldigt ofta går missbruk och mentala problem hand i hand. Man borde ta till förebyggande åtgärder.

Coronapandemin eller den internationella säkerhetspolitiska situationen nämndes sällan

Kanske något överraskande nämndes rädslan för att drabbas av en coronainfektion mycket sällan. Enkätmaterialet samlades i slutet av 2021, då begränsningar infördes på nytt. Därför hade man kunnat vänta sig att otrygghetskänslorna som framgick av de öppna svaren delvis hade varit förknippade med coronaviruset. Några få respondenter berättade i sina öppna svar om sin coronavirusrelaterade otrygghetskänsla. Däremot var det många som uppgav att coronapandemin bidragit till en ökad otrygghetskänsla p.g.a. den sociala oordning – och alldeles särskilt det störande beteende som missbrukarna uppvisar – som ökade under pandemin. Oftast har omnämnandet av corona att göra med att man under pandemin tillbringat den mesta tiden i hemmet och dess närhet, varför det blir svårt att ta ställning till en del frågor i enkäten. Man har t.ex. rört sig mindre i kollektivtrafiken eller om kvällarna i Helsingfors centrum.

Under coronatiden har jag inte just rört mig på stan. Jag har inte alls använt kollektivtrafik. Det här kan påverka svaren en hel del, att gå på havsstranden är tryggt.

TABELL 2.

Respondenterna grupperade kring temahelheter.

	Antal svar	%-andel
1. Myndighetsfeedback	320	36,0
2. Och barnen och äldreåldringarna?	54	6,1
3. En fungerande vardag	163	18,4
4. Rusmedlen i min omgivning	80	9,0
5. Drog- och trafikproblem	188	21,2
6. Trakasserier och stölder	83	9,3
Sammanlagt	888	100,0

I **TEMAKATEGORIN** Annat samlades diverse kommentarer om t.ex. oro för internets säkerhet, önskan om flera skräpbehållare och ängslan inför den internationella säkerhetspolitiska situationen. Dramatiken i 2022 års händelser förstärks av att det bara var ett par personer som i trygghetsenkätens öppna svar hösten 2021 sade sig oroa sig för den världspolitiska situationen. Ett färskare material från denna höst skulle antagligen ge ett helt annat resultat. I den s.k. Helsingforsbarometern, som ger uttryck för helsingforsarnas åsikter, kunde man i våras konstatera att majoriteten av helsingforsarna är orolig för Finlands framtid med anledning av kriget i Ukraina (Mustonen et al. 2022).

Angående tryggheten är jag orolig för att den politiska atmosfären i världen har gått i en nationalistisk och militäristisk riktning, och ur Finlands synvinkel oroar givetvis Rysslands förhållanden. Också eventuella stora immigrationsvågor i framtiden oroar, liksom Kinas världsherravälde och vad allt det kommer att föra med sig.

NÅGRA PERSONER ville i sitt öppna svar berätta att de ansåg Finland, Helsingfors eller sitt bostadsområde vara tryggt. Bland svaren inom den här temakategorin fanns det särskilt många engelskspråkiga bidrag.

Olika svarsprofiler: de som litar på myndigheterna och å andra sidan de som oroar sig för mindre vardagsproblem

Med tanke på hur små svarmängder det rör sig om kan man konstatera att

det inte finns stora skillnader i de tematiska preferenserna hos respondenterna i förhållande till bakgrundsfaktorerna. Kvinnor är dock en aning överrepresenterade i den temakategori där man efterlyser mer utbildning och förebyggande åtgärder. Om man betraktar resultaten enligt ålder ser man att de 60 år fyllda dominerar i de svar som handlar om gång- och cykeltrafik. Däremot är 15–39-åringarna överrepresenterade bland dem som kritiserar myndigheterna, och mellangenerationen bland dem som berömmar myndigheterna. I svaren från personer med ett icke-inhemskt registrerat modersmål förekommer i högre grad än hos andra temakategorin Finland är ett bra land att bo i, men eftersom bara 111 personer med icke-inhemskt modersmål svarade på den öppna frågan kan inga bestämda slutsatser dras av detta.

DÅ DE tematiska kategorierna var så många (33 stycken), ville vi också utreda vilka teman som ofta förekom till sammans och ifall det utifrån detta uppstod särskilda grupper av respondenter. På basis av en klusteranalys, d.v.s. en metod som buntar ihop respondenterna i grupper, kan man säga att personerna som svarade på den öppna frågan kan delas in i sex olika kluster eller respondentprofiler.

I **DET** första klustret förhåller sig respondenterna positivt/negativt till myndigheter och tror ofta på utbildning och attitydpåverkan som stärkare av trygghetsupplevelsen. I det här Myndighetsfeedback-klustret var det vanligare med unga personer, oberoende av kön.

Till det andra klustret räknades endast cirka 54 personer. Det kännetecknades av en oro för å ena sidan barn och unga, å andra sidan äldreåldringar, och i svaren var det vanligt att kommentera alkoholrelaterat störande beteende. I det tredje klustret kommenterades ämnen som jämfört med andra temakategorier är vardagsfenomen på mikronivå, såsom väntetider för tillstånd och pass och särskilt lokala angelägenheter. I det här klustret var personer med lägre utbildning än andra överrepresenterade. I det fjärde klustret samlades de som i sina kommentarer nämnde missbruksrelaterad lokal ordning. Många av dem konstaterade att utvecklingen på den punkten varit ogynnsam under coronapandemin. Respondenterna i det femte klustret uttryckte önskan om ökad polisövervakning och kommenterade å ena sidan bilism och gång- och cykeltrafik, å andra sidan drogmisbruk. I det här Drog- och trafikproblem-klustret var något äldre personer med inhemskt modersmål mest framträdande. Det sjätte klustret bestod av personer som ville ha utvidgad polisövervakning, som ofta nämnde invandrare i sina svar och som också kommenterade trakasserier eller stölder.

Till slut

I enkätens öppna svar ville helsingforsarna framför allt berätta om sina upplevelser av otrygghet och ge förslag på hur situationen kunde förbättras. I svaren dominerade sociala rädslor såsom ängslan över andra människors oroväckande beteende. Man uttryckte även oro över t.ex. det allmänna trafikbeteendet. Som en lösning på de socia-

la problemen föreslogs å ena sidan ökad polisövervakning, å andra sidan förebyggande tjänster såsom satsningar på missbrukar- och mentalvård. Helsingforsarna upplevde otrygghet inte bara för sin egen del utan också för sådana grupper som de upplevde som mer sårbara än sig själva, såsom barn och minoriteter. Oron över andra människors störande beteende var vanligare i denna enkät än i den föregående trygghetsenkäten från år 2018.

I **SVAREN** talades det inte alltid om direkt rädsla utan oftare t.ex. om att rusmedelspåverkade personer uppför sig på ett störande sätt i det offentliga rummet. Eftersom trygghetsupplevelsen är fast förknippad med en upplevelse av förutsägbarhet i närmiljön kan känslan av att ens medmänniskor är oberäkneliga leda till social rädsla och rentav undvikande beteende: man vågar inte gå ut i det egna bostadsområdet om kvällarna.

AV ENKÄTENS öppna svar framgår att Helsingfors bebos av många slags människogrupper med olika slags upplevelser av otrygghet och olika behov. Särskilt i de svar som handlade om missbruksproblem återkom vissa bostads- och stationsområden oftare än andra. Många upplevde att den sociala ordningen hade ökat under coronapandemin. Att vissa problem koncentreras till vissa stadsdelar har man lagt märke till i Helsingfors även tidigare, och det är viktigt att noggrant följa en eventuell segregationsutveckling.

Å **ANDRA** sidan fördelar sig oron för de ungas uppförande eller trafikproblemen jämnt över hela staden. Över huvud taget ville respondenterna ofta kommentera trygghetssteget ur en lokal synvinkel, i första hand utgående från det egna bostadsområdet. Enkäten genomfördes i september 2021. Under det föregående coronapandemåret hade helsingforsarna tillbringat mer tid i sina hem än tidigare, i stället för t.ex. i Helsingfors centrum. Enkätens resultat speglar sin tid. Vid tiden för enkäten hade Ryssland ännu inte inlett sitt anfallskrig mot Ukraina, och oron för den världspolitiska situationen syntes inte just alls i svaren.

ALLA RÄDSLOR är inte nödvändigtvis befogade, men det är viktigt att lyssna till dem. Helsingfors vill inte vara exkluderande och kan inte ha som mål att hålla mindre bemedlade grupper borta från gatubilden. I stället kan man bidra till att göra staden till ett tryggt rum för alla helsingforsare genom att förebygga segregation, finna lösningar i de fysiska stationsmiljöerna eller arbeta proaktivt i skolor och i samband med andra tjänster som tillhandahålls av staden. Både trygghet och alla människors lika rättigheter kan existera samtidigt. ■

Jenni Erjansola är forskare vid enheten Stadsforskning och -statistik inom Helsingfors stadskansli.

Källor:

- Ahlgren-Leinvuo, H; Erjansola, J; Joensuu, M; Mäki, N; Mänty, M & Sihvonen, A-P (2021). Pääkaupunkiseudun asukkaiden hyvinvointi ja terveys. Pääkaupunkiseudun hyvinvointikysely 2021 tuloksia. Undersökningar 2022:1. Helsingfors: Helsingfors stadskansli.
- Beck, U (1992). Risk society: towards a new modernity. London: Sage.
- Füredi, F (1997). Culture of fear: risk-taking and the morality of low expectation. London: Continuum.
- Füredi, F (2007). Culture of fear revisited: risk-taking and the morality of low expectation. London: Continuum.
- Helsingfors stad (2021). Helsingfors stadsstrategi 2021–2025 – Läge för tillväxt. Helsingfors: Helsingfors stadskansli.
- Hirvonen, J (2022a). Huolenaiheet ja sosiaalinen epäjärjestys omalla asuinalueella – Helsingin turvallisuustutkimuksen tuloksia. Webbtidskriften Kvartti. Helsingfors: Helsingfors stadskansli. <https://www.kvartti.fi/fi/artikkelit/huolenaiheet-ja-sosiaalinen-epajarjestys-omalla-asuinalueella-helsingin>
- Hirvonen, J (2022b). Naapurien kanssa juttelu ja naapuriapu – Helsingin turvallisuustutkimuksen tuloksia. Kvartti 2022:4. Helsingfors: Helsingfors stadskansli.
- Kaakinen, M & Näsi, M (2021). Nuorisoriikollisuuden esiintyvyyden ja tekemäärän Suomessa 1995–2020. Kriminologia, 1(1), 5–19. <https://doi.org/10.54332/krim.109017>
- Keskinen, V & Kainulainen-D'Ambrosio, K (2022). Oma asuinalue ja Helsingin keskusta koetaan turvallisina paikkoina – tuloksia kaupungin turvallisuustutkimuksesta. Kvartti 2022:1. Helsingfors: Helsingfors stadskansli. <https://www.kvartti.fi/fi/artikkelit/oma-asuinalue-ja-helsingin-keskusta-koetaan-turvallisina-paikkoina-tuloksia-kaupungin>
- Keskinen, V (2022). Helsingin lähiöiden turvattomuuskokemuksissa suurta aluevaihtelua – erot asuinalueiden välillä eivät ole kuitenkaan syventyneet. Webbtidskriften Kvartti. Helsingfors: Helsingfors stadskansli. <https://www.kvartti.fi/fi/artikkelit/helsingin-lahioiden-turvattomuuskokemuksissa-suurta-aluevaihtelua-erot-asuinalueiden-valilla>
- Kuoppa, J; Kyttä, M & Hirvonen, J (2014). Pidetty ja pelätty Kirkkojärvi. Kuinka asukkaiden turvallisuuskokemusten eriytyminen voidaan huomioida osana lähiön kehittämistä? Yhdyskuntasuunnittelu 2014:1, 29–52.
- Mustonen, P; Saukkonen, P & Yijälä, A (2022). Lähes kaikki helsinkiläiset kannattavat Ukraina-apua – sodan vaikutuksista kuitenkin laajaa huolta. Webbtidskriften Kvartti. Helsingfors: Helsingfors stadskansli. <https://www.kvartti.fi/fi/artikkelit/lahes-kaikki-helsingin-lahioiden-turvattomuuskokemuksissa-suurta-aluevaihtelua-erot-asuinalueiden-valilla>
- Niskanen, V & Pietikäinen, P (2021). Rikollisuus ja sosiaalisen disorganisaation teoria Chicagon sosiologisen koulukunnan tutkimuksissa 1918–1948. Kriminologia, 1(1), 60–84. <https://doi.org/10.54332/krim.109020>
- OECD (2021). Drivers of Trust in Public Institutions in Finland. Building Trust in Public Institutions. Paris: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/52600c9e-en>

TAPIO HAAJA / UNSPLASH

Kvartti on Helsingin kaupunginkanslian julkaisema lehti, joka esittelee Helsingiä ja Helsingin seutua koskevaa ajankohtaista tutkimus- ja tilastotietoa. Kvartti on suunnattu paitsi päätöksenteon tueksi Helsingin päättäjäille ja suunnittelijoille, myös kaikille muille, jotka haluavat tarkemmin perehtyä kaupunki-ilmiöitä koskevaan tietoon. Lehti on suomen- ja ruotsinkielinen, ja kerran vuodessa ilmestyy lisäksi englanninkielinen numero **Helsinki Quarterly**. Quarterly pyrkii palvelemaan lukijoita ja yhteistyökumppaneita kansainvälisesti.

Kvartti

NELJÄNNESVUOSIJULKAISU • KVARTALSPUBLIKATION

04
2022

PÄÄTOIMITTAJA
Timo Cantell
puh. 09 310 73362
timo.cantell@hel.fi

TOIMITUS
Teemu Vass
puh. 09 310 64806
teemu.vass@hel.fi

OSOITE
Kaupunginkanslia
Kaupunkitieto
PL 550, 00099 Helsingin kaupunki

KÄYNTIOSOITE
Ympyrätalo,
Siltasaarenkatu 18–20 A, 5. krs.

INTERNET
www.hel.fi/kaupunkitieto

www.kvartti.fi

Pääkirjoitus:

Timo Cantell

Laura Ansala

Töissä Helsingissä mutta kotona muualla?
Viimeaikaiset muutokset Helsingissä työssäkäyvien
asuinpaikoissa

Pasi Saukkonen

Työperusteisen maahanmuuton edistäminen
– Helsingin tavoite Suomen maahanmuuton
tilannekuvan kontekstissa

Pekka Mustonen

Suuria toiveita ja pulaa tiedosta
– tapahtumien taloudellinen vaikuttavuus puntarissa

Jukka Hirvonen

Naapurien kanssa juttelu ja naapuriapu:
Helsingin turvallisuustutkimuksen tuloksia

Jenni Erjansola

Viihtyisyyttä mutta myös epäjärjestyksen pelkoa
– helsinkiläiset kommentoivat kaupunkiturvallisuutta